

**Robert Kmiecik,
Paweł Antkowiak, Marta Balcerek**

**Współpraca
środowiska gospodarczego
z samorządem terytorialnym
w aglomeracji poznańskiej**

Autorzy:

Robert Kmiecik, Paweł Antkowiak, Marta Balcerek
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa

Recenzent: prof. UAM dr hab. Tadeusz Wallas

Fotografie na okładce: Archiwum Starostwa Powiatowego w Poznaniu,
Archiwum Forum Gospodarczego, Archiwum Urzędu Miasta Poznania, Michał Wójcicki

Biblioteka Wydziału
Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM
w Poznaniu

sygn.

19 506

Seria wydawnicza
Centrum Badań Metropolitalnych UAM
ul. Dziegiełowa 27, 61-680 Poznań
tel./fax 61 829 63 36
cbm@amu.edu.pl
www.cbm.amu.edu.pl

Sekretarz redakcji: Michał Wójcicki

POZnań*
metropolia

Publikacja finansowana ze środków
Stowarzyszenia Metropolia Poznań

Copyright © CBM UAM, Poznań 2012

ISBN 978-83-63400-31-6

Bogucki Wydawnictwo Naukowe
ul. Górna Wilda 90, 61-576 Poznań
tel. +48 61 8336580
e-mail: bogucki@bogucki.com.pl
www.bogucki.com.pl

Druk:
Uni-druk
ul. Przemysłowa 13, 62-030 Luboń

Spis treści

Wstęp	7
1. Współpraca samorządu z gospodarką jako element współczesnego zarządzania terytorialnego	10
1.1. Samorząd w systemie wieloszczeblowego zarządzania	10
1.2. Pojęcie i istota samorządu gospodarczego	14
1.3. Tradycje wielkopolskiego samorządu gospodarczego	16
1.3.1. Okres zaborów	16
1.3.2. Okres II Rzeczypospolitej	18
1.3.3. Okres po II wojnie światowej	25
1.4. Samorząd gospodarczy a reprezentacja środowiska przedsiębiorców w aglomeracji poznańskiej	30
1.5. Wyniki badania opinii wielkopolskich przedsiębiorców na temat organizacji zrzeszających przedsiębiorców oraz samorządu gospodarczego	38
1.5.1. Założenia i struktura przeprowadzonego badania oraz charakterystyka badanej grupy przedsiębiorców	38
1.5.2. Wyniki przeprowadzonego badania	41
1.5.3. Podsumowanie badania	49
2. Współpraca samorządu z gospodarką w wymiarze europejskim – doświadczenia Republiki Federalnej Niemiec	52
2.1. Hanower	52
2.2. Stuttgart	57
2.3. Samorząd gospodarczy w strukturze administracyjnej Republiki Federalnej Niemiec	60
3. Współpraca samorządu z gospodarką w wymiarze krajowym	65
3.1. Wrocław	65
3.2. Kraków	67
3.3. Górnośląski Związek Metropolitalny Silesia	69
3.4. Łódź	71
3.5. Trójmiasto	73
3.6. Warszawa	74
4. Współpraca samorządu z gospodarką w ramach aglomeracji poznańskiej	77
4.1. Poznań	77

4.2. Wybrane gminy aglomeracji poznańskiej	86
4.2.1. Suchy Las	90
4.2.2. Tarnowo Podgórne	93
4.2.3. Śrem	96
4.2.4. Luboń	99
4.2.5. Puszczykowo	101
4.2.6. Mosina	103
4.2.7. Buk	106
4.2.8. Komorniki	108
4.2.9. Stęszew	110
Literatura	117
Archiwalia	117
Akty prawne	117
Materiały niepublikowane	120
Periodyki	121
Opracowania	121
Źródła internetowe	122

Wstęp

Transformacja systemowa w Polsce przyczyniła się do ponownego rozwoju idei samorządności. Podejmując reformy decentralizacyjne, zdano sobie sprawę, że przekraczanie granic etatyzmu i budowa centralistycznego modelu administracji nie służy państwu i może mieć wobec niego dysfunkcjonalny charakter. Słusznie uznano, że brak partycypacji społecznej w życiu publicznym oraz alienacja elit władzy stanowią zarzewie kryzysu struktur państwowych.

Z perspektywy lat wyraźnie widzimy, że szeroka decentralizacja sfery władztwa publicznego doprowadziła do realnego upodmiotowienia polskiego społeczeństwa. W znaczeniu prawa administracyjnego decentralizację rozumiemy jako system, w którym istnieje większa liczba samodzielnych ośrodków dysponujących kompetencjami publicznoprawnymi przy jednym centralnym. Decentralizacja to zatem procedura przekazywania zorganizowanym korporacyjnie grupom osób pewnych funkcji publicznych zastrzeżonych dotąd do kompetencji rządu. Kluczową rolę w tym procesie odgrywa samorząd terytorialny. Jego strukturę w Polsce można od strony formalnoprawnej uznać za spójną. Samorządy gminne, powiatowe i wojewódzkie postrzegane są, mimo pewnych zastrzeżeń dotyczących podziału kompetencji oraz sposobu generowania przychodów budżetowych, jako ważne jednostki administracji publicznej.

Będący egzemplifikacją decentralizacji samorząd nie jest jednak pojęciem jednowymiarowym odnoszącym się wyłącznie do stosunków terytorialnych. Bardzo ważną rolę w systemie reprezentowania interesów określonych grup obywateli odgrywa samorząd specjalny, który wyodrębnia się według innych kryteriów. W jego ramach możemy na przykład wyróżnić związki ekonomiczne, których zadaniem jest rzecznictwo interesów środowiska gospodarczego. Jak się zatem wydaje, na samorząd należy obecnie spojrzeć z nieco innej perspektywy, nie tylko przez pryzmat grup obywateli zorganizowanych terytorialnie, ale również z punktu widzenia środowiska społecznego przedsiębiorców, a więc w kategoriach *governance*.

W polskiej literaturze przedmiotu nie ma kompleksowego opracowania na temat roli samorządu terytorialnego w systemie wieloszczeblowego zarządzania. Uwaga ta dotyczy przede wszystkim analiz opisujących relacje pomiędzy samorządem terytorialnym a organizacjami zrzeszającymi przedsiębiorców.

Widoczna asymetria w badaniach nad systemem wieloszczeblowego zarządzania w Polsce i innych państwach skłania zatem do pogłębionej refleksji z tego zakresu. Jest to szczególnie istotne w kontekście poszukiwania nowych i efektywnych form współpracy na szczeblu lokalnym pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a środowiskiem przedsiębiorców. Nawiązanie tego typu kooperacji może mieć kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego w wymiarze lokalnym i regionalnym. Ważną kwestią jest zwrócenie uwagi na możliwe zmiany w dziedzinie realizacji tzw. polityki miejskiej (*metropolitan governance*). Trzeba zdać sobie sprawę, że aglomeracje

miejskie są głównymi motorami wzrostu w odniesieniu do produkcji i usług, ale także innowacji oraz poprawy życia społecznego i kulturalnego.

Wszystko to skłania do postawienia pytania o relacje pomiędzy środowiskiem gospodarczym a samorządem terytorialnym na obszarze aglomeracji poznańskiej. Szczególnie interesująca jest kwestia wpływu organizacji przedsiębiorców na działania władz samorządu terytorialnego w sferze społeczno-gospodarczej. Dla podjętych rozważań niezwykle istotne jest jednoznaczne określenie optymalnego modelu funkcjonowania społeczności przedsiębiorców. W opinii autorów publikacji najważniejszą rolę w systemie reprezentowania środowiska przedsiębiorców powinien odgrywać samorząd gospodarczy. Dbając o jednoznaczny zakres merytoryczny tej formy samorządu, powinniśmy jednak rozróżnić inicjatywy stowarzyszeniowe mające na celu reprezentowanie wyłącznie partykularnych interesów pewnych grup przedsiębiorców od działań obejmujących publiczno-administracyjny zakres kompetencji, typowy dla samorządu korporacyjnego. W przypadku samorządu gospodarczego absolutnie nieuzasadnione jest zatem uogólnianie tego pojęcia na stowarzyszenia reprezentujące interesy poszczególnych grup przedsiębiorców. W Polsce działa wiele organizacji zajmujących się formalnie rzecznictwem interesów podmiotów gospodarczych. Możemy tu wymienić organizacje pozarządowe, funkcjonujące w oparciu o ustawę o stowarzyszeniach z 1989 r.¹ i ustawę o fundacjach z 1984 r.², a także organizacje pracodawców, prowadzące swoją działalność na podstawie ustawy o organizacjach pracodawców z 23 maja 1991 r.³ W tym miejscu należy wymienić takie struktury, jak: Pracodawcy Rzeczypospolitej Polskiej, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych „Lewiatan” czy Business Centre Club. Nie dezawuuując zasług wymienionych powyżej organizacji w sferze reprezentowania interesów środowiska przedsiębiorców w naszym kraju, zważywszy jednak, że zachowują one charakter elitarny, biorąc pod uwagę status materialny członków, i w związku z powyższym nie mają mandatu do występowania w interesie całego spektrum polskiej gospodarki. Uwaga ta dotyczy również organizacji działających w aglomeracji poznańskiej. Nie ulega wątpliwości, że spośród wszystkich podmiotów zajmujących się rzecznictwem interesów przedsiębiorców najważniejszą rolę powinny odgrywać obligatoryjne, trwale osadzone w strukturze ustrojowej kraju izby gospodarcze. To właśnie izbom, a nie stowarzyszeniom gospodarczym, należy przyznać status jednostek rzeczywistego samorządu gospodarczego, za którym stoją ustawowo określone kompetencje w dziedzinie władztwa administracyjnego.

Brak realnego samorządu gospodarczego w Polsce nie oznacza oczywiście próżni w kwestii relacji pomiędzy samorządem terytorialnym a środowiskiem przedsiębiorców. W pracy wskazano na formy współdziałania w tym zakresie na obszarze aglomeracji poznańskiej oraz w wybranych ośrodkach metropolitalnych, zarówno polskich, jak i zagranicznych.

Odnosząc się do rozważań dotyczących aglomeracji poznańskiej, należy zaznaczyć, że współpraca gmin z sektorem gospodarki obejmuje przede wszystkim do-

¹ Dz.U. 1989 nr 20, poz. 104.

² Dz.U. 1984 nr 21, poz. 92.

³ Dz.U. 1991 nr 55, poz. 235.

radztwo oraz promocję funkcjonujących na ich obszarze podmiotów. Oba działania przynoszą bez wątpienia korzyści zarówno stronie samorządowej, jak i gospodarczej, szkoda zatem, że mają one charakter doraźny, a nie odnoszą się do wieloletnich planów rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Innymi instrumentami wspierania biznesu są zwolnienia z płacenia podatku od nieruchomości, które są regulowane w postaci uchwały rady gminy lub decyzją organu wykonawczego jednostki samorządu terytorialnego. Mają one jednak najczęściej charakter uznaniowy, co może być powodem konfliktów na linii gmina–przedsiębiorcy.

Bardzo ważnym instrumentem świadczenia pomocy przedsiębiorcom jest obsługa administracyjna podmiotów gospodarczych, która łączy się z prowadzeniem odpowiedniego rejestru w ramach Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Niezwykle istotne jest także przygotowywanie oferty inwestycyjnej dla przedsiębiorców. Dzięki temu samorząd terytorialny może bezpośrednio wpływać na sferę aktywności gospodarczej. Wspomniana oferta powinna być skorelowana z procesem planowania i zarządzania strategicznego, a także działalnością jednostek samorządu terytorialnego w zakresie tworzenia korzystnego klimatu dla przedsiębiorczości.

Kolejną ważną kwestią jest potrzeba konsultacji z przedsiębiorcami w sprawach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Władze gmin aglomeracji poznańskiej powinny mieć na uwadze fakt, że szersza partycypacja w akcie tworzenia tych dokumentów poprawia ich jakość oraz zwiększa odpowiedzialność przedsiębiorców za ich realizację.

Konkludując, należy podkreślić, że rozwój gospodarczy na terenie gminy jest konsekwencją działalności przedsiębiorców. Nie dezawuuując obecnie obowiązujących rozwiązań, warto się jednak zastanowić nad udoskonaleniem relacji pomiędzy środowiskiem gospodarczym a samorządem terytorialnym w aglomeracji poznańskiej. Dążenie do modyfikacji funkcjonującego systemu jest widoczne po stronie obu partnerów. Ta okoliczność skłania do opowiedzenia się za samorządem gospodarczym jako integralnym elementem systemu politycznego, równoprawnym w granicach ustawy partnerem administracji rządowej i samorządu terytorialnego. Osiągnięcie tego celu, w pełni zgodnego z istotą samorządu, wymagać jednak będzie daleko idącego kompromisu pomiędzy wszystkimi uczestnikami procesu kształtowania stosunków społeczno-gospodarczych w Polsce. Konsekwencją wskazanego powyżej postulatu powinno stać się przyznanie samorządowi gospodarczemu realnego wpływu na proces decyzyjny w zakresie funkcjonowania gospodarki. Tylko w takiej sytuacji środowisko gospodarcze będzie traktowane w sposób podmiotowy, co powinno sprzyjać szerszym reformom samorządowym zmierzającym w kierunku systemu wieloszczeblowego zarządzania.

1. Współpraca samorządu z gospodarką jako element współczesnego zarządzania terytorialnego

1.1. Samorząd w systemie wieloszczeblowego zarządzania

Demokracja obywatelska stanowi jeden z fundamentów ustrojowych III Rzeczypospolitej. Jest ona przeciwieństwem funkcjonującego w Polsce do 1989 r. systemu autorytarnego, ograniczającego wolność i prawa publiczne obywateli. Jak się powszechnie uważa, istota systemu demokracji obywatelskiej realizuje się najpełniej w samorządzie, który „stanowi granicę dla wszechwładztwa państwowego”⁴. Powinien on ponadto być formą samoobrony społeczeństwa przed biurokracją scentralizowanego państwa.

W dniu 8 marca 1990 r. została uchwalona ustawa o samorządzie terytorialnym (obecnie gminnym)⁵, która doprowadziła do restytucji zjawiska władzy lokalnej w Polsce, a zarazem stanowiła pierwszy krok do dalszych reform samorządowych zwieńczonych ustanowieniem samorządu powiatowego i wojewódzkiego. Z dniem 1 stycznia 1999 r. wprowadzono zasadniczy trójstopniowy podział terytorialny państwa, którego jednostkami stały się gminy, powiaty i województwa. Tak dalece posunięta decentralizacja wykreowała samorząd na wszystkich szczeblach zarządzania. Należy to niewątpliwie postrzegać jako wzmocnienie struktur państwa, w którym znaczącą rolę odgrywa czynnik obywatelski.

Po dwóch dekadach funkcjonowania samorządu terytorialnego pojawiają się jednak pytania dotyczące jego przyszłości. W debacie publicznej wskazuje się na różne zagrożenia wynikające albo z naturalnej skłonności coraz bardziej rozbudowanych struktur administracyjnych samorządu do biurokratyzacji, albo z dążeń centralistycznych i etatystycznych państwa. Niekorzystny rozwój sytuacji w obu przypadkach może skutkować zanikiem wspólnotowego charakteru samorządu terytorialnego w Polsce. Jak się wydaje, odpowiedzią na tak formułowane zagrożenia powinno być odwołanie się do popularnej obecnie koncepcji „zarządzania publicznego”, a mianowicie *public governance*. W badaniach podkreśla się, że myślenie w kategoriach *governance* stwarza ramy prawne rozwoju demokracji.

Termin *governance* rozumiany jest w literaturze bardzo szeroko, a jego wieloznaczność wciąż się pogłębia. Pojęcie *governance* może być pojmowane między innymi jako: kierowanie korporacyjne (*corporate governance*), nowe zarządzanie pu-

⁴ A. Kroński, Teoria samorządu terytorialnego, Warszawa 1932, s. 8.

⁵ Dz.U. 1990 nr 16, poz. 95, z późn. zm.

bliczne (*new public management*), dobre rządzenie (*good governance*) czy jako koordynacja w obrębie sieci powstających między podmiotami gospodarczymi (*inter-firm governance*)⁶. Dla autorów publikacji szczególnie istotne jest odniesienie się do koncepcji *governance* w kontekście funkcjonowania szczebla lokalnego. Takie założenie przybliży propozycje zawarte w prezentowanym projekcie do koncepcji nowego regionalizmu, która opiera się na współpracy administracji publicznej, mieszkańców, organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli sektora komercyjnego w ramach obszaru metropolitalnego.

Governance to zatem funkcja zarządzania złożonymi społecznościami poprzez koordynowanie działań podmiotów należących do różnych sektorów. Definicję tę można odnieść także do *public governance*. Jak zauważa Hubert Izdebski, takie publiczne zarządzanie, które nie musi należeć wyłącznie do władzy publicznej, łączy się z odchodzeniem od traktowania obywateli tylko jako wyborców, wolontariuszy czy konsumentów usług publicznych i z przejściem do upatrywania w nich interesariuszy oraz – dzięki temu, że daje się im do rozwiązania problemy, które ich dotyczą – współdecydentów i współkreatorów wspólnego dobra⁷.

Rolą władz publicznych jest zatem w mniejszym stopniu kreowanie polityki, a o wiele bardziej moderowanie polityk publicznych. Administracja publiczna ujmowana w kategoriach *governance*, w tym jej tak istotny element, jakim jest samorząd, stanowi część mechanizmów życia społeczeństwa, uczestnicząc w rozwiązywaniu problemów przy udziale zainteresowanych jednostek i grup lub ich przedstawicieli.

Governance powinno się traktować jako poszukiwanie rzeczywistego podporządkowania administracji – na różnych jej szczeblach: ponadpaństwowym, państwowym, regionalnym i lokalnym – pluralistycznemu społeczeństwu. W konsekwencji w tej koncepcji można upatrywać elementów tego, co określa się jako „demokrację uczestniczącą”, „demokrację partnerską”, „demokrację interaktywną” czy też „demokrację deliberatywną” – w ramach tego, co nazywa się „wieloszczeblowym rządzeniem” (*multi-level governance*). Demokracja taka nierozdzielnie łączy się z poszukiwaniem konsensusu społecznego i z dialogiem społecznym⁸. Bazą dla tego typu procesów powinien być odpowiedni kapitał społeczny, a więc działania służące wzrostowi zaufania społecznego. Warto w tym miejscu podkreślić, że zaufanie traktuje się jako jeden z podstawowych elementów sukcesu ekonomicznego, który można osiągnąć między innymi poprzez kształtowanie partnerskich relacji pomiędzy samorządem i środowiskiem społecznym przedsiębiorców.

Pozostając przy tym założeniu, należy wskazać na zmodyfikowaną rolę samorządu terytorialnego w systemie wieloszczeblowego zarządzania. Istotne jest zwłaszcza scharakteryzowanie nowych kierunków współpracy samorządu terytorialnego z otoczeniem gospodarczym w ramach koncepcji *multi-level governance*.

⁶ J. Sroka, *Deliberacja i rządzenie wielopasmowe. Teoria i praktyka*, Wrocław 2009, s. 45–46; por. R. Gawłowski, *Koncepcja nowego regionalizmu. Polska polityka miejska wobec wyzwań XXI wieku*. [w:] *Samorząd terytorialny na przełomie XX/XXI wieku*, red. A. Lutrzykowski, R. Gawłowski, M. Popławski, Toruń 2010, s. 138.

⁷ H. Izdebski, *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Warszawa 2009, s. 33.

⁸ *Ibidem*, s. 34.

Rozwój tego typu współdziałania może mieć kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego w wymiarze lokalnym i regionalnym. W tym kontekście ważną kwestią jest zwrócenie uwagi na możliwe zmiany w zakresie realizacji tzw. polityki miejskiej. System wieloszczeblowego zarządzania może być bardzo efektywny właśnie poprzez realizację *metropolitan governance*. Ważnym punktem odniesienia będą w tym kontekście reformy metropolitalne podejmowane w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem zmian zachodzących w ramach aglomeracji poznańskiej.

Według Tomasza Kaczmarka, aglomeracje miejskie są głównymi motorami wzrostu w odniesieniu do produkcji i usług, ale także innowacji oraz poprawy życia społecznego i kulturalnego. To właśnie one dysponują wszystkimi elementami niezbędnymi do budowania konkurencyjnej gospodarki, a mianowicie wykwalifikowaną siłą roboczą, instytucjami finansowymi, ośrodkami naukowo-badawczymi oraz infrastrukturą techniczną i społeczną. Duże miasta i ich otoczenie są więc nie tylko miejscami generującymi wysoki poziom życia i gospodarowania, ale także centrami zmian oddziałującymi na cały region⁹.

W tym kontekście pojawia się pytanie dotyczące roli samorządu terytorialnego w procesie rozwoju aglomeracyjnego oraz charakteru jego relacji ze środowiskiem społecznym przedsiębiorców. Jest to ważne dla określenia poziomu partycypacji świata biznesu w funkcjonowaniu władzy publicznej, a jednocześnie nawiązuje do kluczowej dla prezentowanego materiału kwestii, a mianowicie szansy wprowadzenia na szczeblu lokalnym i regionalnym systemu wielopoziomowego zarządzania, opartego na wzajemnym zaufaniu.

Jak zauważa Francis Fukuyama, społeczeństwa o wysokim poziomie zaufania zorientowane są na grupy wykraczające poza rodzinę, funkcjonujące zarówno w sektorze gospodarczym, jak i w sektorze organizacji typu non-profit, a więc w obrębie społeczeństwa obywatelskiego¹⁰. Fukuyama podkreśla zatem związki pomiędzy skutecznym funkcjonowaniem gospodarki i społeczeństwa obywatelskiego. Podzielając ten pogląd, Marek Ziółkowski zwraca uwagę na fakt, że zależność jest obustronna: zaufanie wpływa na działania gospodarcze i „społeczno-obywatelskie”, a dobrze działające instytucje gospodarcze i obywatelskie mogą być szkołą oddolnej współpracy i zaufania¹¹. Pamiętajmy jednak o tym, że kapitał społeczny może być wykorzystywany do realizacji partykularnych czy wręcz egoistycznych celów, zwykle niewielkiej, grupy interesów.

Wielce zasadne jest w tym przypadku odwołanie się do badań nad teorią wyboru publicznego, której przedstawicielem jest Mancur Olson. W swojej fundamentalnej pracy „Logika działania zbiorowego” Olson przyjął założenie o interesowności i racjonalnej kalkulacji korzyści i kosztów osób tworzących grupę interesu. Określił on taką grupę jako dobrowolną umowę tych osób, które racjonalnie skal-

⁹ T. Kaczmarek, Aglomeracja poznańska jako region badania i działania, [w:] Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia, red. T. Kaczmarek, A. Mizgajski, Poznań 2008, s. 15.

¹⁰ F. Fukuyama, Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu, Warszawa-Wrocław 1997; cyt. za M. Ziółkowski, Społeczeństwo obywatelskie, transformacja i tradycja we wspólnotach lokalnych, [w:] Państwo, samorząd i społeczności lokalne, red. K. Bondyra, M.S. Szczepański, P. Śliwa, Poznań 2005, s. 35.

¹¹ M. Ziółkowski, op.cit., s. 35.

kułowały, że swoje prywatne interesy bardziej opłaca się osiągnąć za pomocą działań grupowych niż indywidualnych. W ten sposób Olson wprowadził kategorię dóbr zbiorowych, różniących się od dóbr prywatnych i dóbr publicznych¹². Tworząc swoją teorię, Olson przeciwstawił się tradycyjnej tezie socjologii, że powstawanie grup i ich działanie wynika ze społecznej natury człowieka i służy do łagodzenia konfliktów społecznych ze względu na symetrię interesów grupowych. Tym samym podważył on koncepcję społecznych bodźców do zrzeszania się, która zakłada, że grupy interesu organizują się w celu ochrony swych członków przeciwko negatywnym konsekwencjom zmian społecznych i przeciwko działaniu innych grup, co wpływa na zrównoważenie systemu. Mancur Olson we wszystkich pracach stawiał tezę, że grupy hamują rozwój gospodarczy, ponieważ naruszają one z jednej strony równowagę interesów indywidualnych, z drugiej zaś naruszają czysto publiczny charakter działalności państwa.

Przyjmując koncepcję Olsona, należy zatem wziąć pod uwagę możliwość działania grup interesu na rzecz ładu prywatnego, a odrzucić możliwość działań na rzecz ładu publicznego. Olson zakłada bowiem, że państwo i tworzone przez nie instytucje są wystarczające dla uporządkowanego funkcjonowania rynku, a interes zbiorowy wysuwany jako roszczenie grupy wobec sfery życia publicznego może być tylko destrukcyjny. Jak kategoriycznie podkreślał Olson, państwo jest wystarczające, jeżeli jest silne, natomiast grupy interesu postępują jak drobni złodzieje, niezainteresowani powiększaniem dobrobytu ogólnego, lecz swoimi doraźnymi korzyściami¹³. Jest rzeczą naturalną, że tak bezkompromisowa opinia musi rodzić sprzeciw niektórych ekonomistów, a przede wszystkim socjologów, którzy kwestionując czysto behawioralne pojmowanie racjonalności, zwracają uwagę na społeczne motywy działań grupowych, takie jak: reputacja, poczucie przynależności do wspólnoty, bycie dobrym obywatelem czy społeczna odpowiedzialność biznesu. Rozwiązaniem kompromisowym jest koncepcja mieszanej motywacji, uwzględniająca odrębność motywów społecznych i ekonomicznych.

Jak zauważa Bożena Klimczak, w ramach koncepcji mieszanej motywacji do działań grupowych należy wyodrębnić pogląd o istnieniu interesu grupowego i dobra zbiorowego, zabezpieczającego ten interes. Prowadzi to do przeciwstawienia modelowi człowieka gospodarującego stosowanemu w ekonomii modelu człowieka socjologicznego. Różnica między tymi modelami polega na odmiennych rolach, których oczekuje się w różnych sytuacjach, i na odmiennych regułach, dostosowanych do tych ról. Jeżeli od człowieka gospodarującego oczekuje się efektywności, wymagającej prywatnej kalkulacji korzyści i kosztów, to od człowieka socjologicznego oczekuje się działań w interesie publicznym, co wymaga przestrzegania podstawowych zasad konstytucyjnych, od których zależy ład rynkowy. W socjologii,

¹² M. Olson, *The Logic of Collective Action. Public Goods and Theory of Groups*, Harvard University Press, Cambridge, 1965; wyd. 2 – 1971; cyt. za B. Klimczak, *Teoretyczne podstawy badania działań grup interesu na rzecz ładu rynkowego*, [w:] *Samorząd gospodarczy i zawodowy w procesie powstawania ładu rynkowego w Polsce*, red. B. Klimczak, Wrocław 2001, s. 1–20.

¹³ M. Olson, *Why Poor Economic Policies Must Promote Corruption: Lessons from the East for All Countries*, in: *Institutions and Economic Organization in the Advanced Economies*, red. M. Baldassar, L. Paanetto, E.S. Phelps, MacMillan Press, Houndmills, 1998, cyt. za B. Klimczak, op.cit., s. 36.

a także w starej ekonomii instytucjonalnej ujęcie to jest powiązane z internalizacją zarówno owych zasad, jak i szczegółowych norm, natomiast w ekonomii operującej modelem *homo economicus* zakłada się, że zasady konstytucyjne oraz szczegółowe normy i wzorce działania mają charakter egzogeniczny. Ich przestrzeganie jest wyjaśniane w ramach tradycji kontraktu społecznego ze względu na racjonalny egoizm¹⁴. Czy w takim ujęciu jest jednak miejsce na realizację dobra publicznego?

Jak podkreśla Anna Ząbkowicz, im potężniejsze państwo, tym większa pokusa dla biznesu, aby przenieść konkurencję z dziedziny gospodarki do dziedziny polityki w celu przejęcia renty, czyli dochodu wyprodukowanego przez kogoś innego i redystrybuowanego przez państwo. W konsekwencji tych nieproduktywnych działań koalicji na rzecz podziału dochodu zaburzeniu ulega system wkładu i nagrody, charakteryzujący zdrową gospodarkę rynkową. Zbiorowe działania biznesu w tym kontekście są oceniane jako pasożytnicze i niepożądane. Wobec tego zaleca się nakładanie ograniczeń, czyli tworzenie barier instytucjonalnych, aby zapobiec takiemu nieproduktywnemu współdziałaniu biznesu i państwa¹⁵. Wspomniane bariery instytucjonalne może, jak się wydaje, ustanowić obligatoryjny, będący demokratycznym przedstawicielstwem środowiska przedsiębiorców samorząd gospodarczy.

1.2. Pojęcie i istota samorządu gospodarczego

W debacie publicznej w Polsce od wielu lat trwa spór o miejsce i rolę samorządu gospodarczego w funkcjonowaniu państwa. W tym kontekście poważne wątpliwości budzą koncepcje podkreślające fakultatywny charakter więzi łączących przedsiębiorców działających w jednostkach samorządu gospodarczego. Szczególnie istotne jest zatem zwrócenie uwagi na jednoznaczne, mające swoje źródło w nauce prawa administracyjnego, zdefiniowanie pojęcia samorządu gospodarczego oraz określenie jego celów i zadań. Punktem wyjścia rozważań z tego zakresu jest stwierdzenie, że samorząd stanowi wyraz decentralizacji zarządzania państwem. Opierając się na tych przesłankach, możemy powiedzieć, że „samorząd jest działalnością administracyjną państwową o charakterze lokalnym lub specjalnym, wykonywaną samodzielnie przez związki publicznoprawne obdarzone władzą na podstawie i w granicach ustaw państwowych¹⁶. Szczególną uwagę należy zwrócić na fragment „... działalnością administracyjną państwową o charakterze lokalnym lub specjalnym...”. Wynika z niego, że samorządem są nie tylko związki lokalne o charakterze terytorialnym, ale również związki specjalne, które wyodrębnia się ze względu na inne kryteria niż obszar funkcjonowania. Mamy tutaj na myśli jednostki samorządu gospodarczego i zawodowego.

¹⁴ B. Klimczak, op.cit., s. 25.

¹⁵ A. Ząbkowicz, Stosunki między państwem i biznesem a wzrost gospodarki, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2003, nr 1, s. 7.

¹⁶ S. Zamoyski, Samorząd rolniczy, Kraków 1931, s. 56.

Jest to bardzo istotna konstatacja w kontekście tego, że w nauce prawa administracyjnego przez wiele lat trwał spór o to, czy związki nieterytorialne mogą mieć charakter samorządowy. Dzisiaj jednak nie budzi wątpliwości fakt, że kryteria odróżniające obie formy samorządu, według których dzielimy go na terytorialny (powszechny) i specjalny (gospodarczy i zawodowy), nie mogą mieć zasadniczego znaczenia, bowiem z prawnego punktu widzenia nie musimy przywiązywać wagi do tego, w jaki sposób ustawa zakłada granicę działania związków samorządowych. Drugorzędną sprawą jest stwierdzenie, czy granice te będą terytorialne czy też specjalne; ważne jest natomiast, aby wskazane związki były obdarzone przez ustawę władzą publiczną dla wykonywania określonej dziedziny administracji państwowej.

Możemy zatem stwierdzić, że samorząd specjalny, a więc między innymi gospodarczy, jest nowszą formą administracji państwowej, ponieważ odbiega od podstawowej i, przez wiele lat jedynej, terytorialnej zasady administracji; w żadnym razie zaś nie jest formą gorszą. Pod względem prawnym pomiędzy samorządem terytorialnym a gospodarczym występują różnice jedynie natury technicznej.

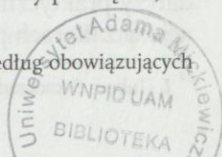
Aby jednak tak się stało związki samorządu gospodarczego powinny spełniać dwojakiego rodzaju zadania:

- poruczone im wyrażnie przez państwo, tj. przez ustawy i rozporządzenia, w których zakresie występują w imieniu państwa i współpracują z władzami rządowymi i samorządowymi (samorządu terytorialnego);
- polegające na samodzielnym popieraniu i zaspokajaniu interesu danej grupy gospodarczej z uwzględnieniem swobody działania i prawa samodzielnej decyzji, jak również prawa samostanowienia norm w granicach ustawowych.

Wskazane powyżej zadania polegają na realizowaniu celów i zaspokajaniu interesów danej grupy społecznej i regulowaniu współżycia członków danego związku, przy uwzględnieniu interesów ogółu. Są to obowiązki, które z natury swej ciąży na państwie, a które państwo, celem lepszego ich wykonania i pełniejszego uwzględnienia interesów środowiskowych, powierza organizacjom samorządowym. W tym zakresie, w jakim jednostka samorządu gospodarczego nie wykonuje jedynie wyraźnych poleceń ustawowych, ma ona przyznane prawo samodzielnego działania, prawo swobodnej decyzji i swobodnego uznania. Materialnie wykonuje ona zadania administracji państwowej, a zatem sprawuje władzę zwierzchnią, natomiast formalnie reprezentuje decentralizację, albowiem stanowi samodzielną, hierarchicznie niezależną organizację wyposażoną we władztwo administracyjne¹⁷.

Rodzi się w tym miejscu pytanie o to, jak zdefiniować pojęcie samorządu gospodarczego. Trudno na nie jednoznacznie odpowiedzieć, bowiem mówiąc o samorządzie gospodarczym, ma się na myśli nie tyle osobny układ norm prawa pozytywnego i odpowiadającą im odrębną instytucję prawną, ile pewien program działania, program organizacji życia publicznego w dziedzinach gospodarczych na zasadach współpracy organów państwowych lub jednostek samorządowych z określonymi reprezentacjami interesów środowiska biznesowego. Należy pamiętać, że

¹⁷ Z. Grelowski, Samorząd specjalny – gospodarczy, zawodowy, wyznaniowy według obowiązujących ustaw w Polsce, Kraków 1947, s. 48.

podstawą samorządu gospodarczego jest nie tylko ogół przedsiębiorstw danej gałęzi produkcji, lecz także zbiorowość społeczna oparta na pewnej więzi, zbiorowość, która reprezentuje w życiu społecznym wartości zarówno ekonomiczne, jak cywilizacyjne i moralne.

Wracając do pytania o definicję samorządu gospodarczego, możemy za Julianem Hubertem stwierdzić, że pod tym pojęciem rozumie się związek zorganizowany na zasadach przedstawicielstwa wspólnych, kolektywnych i osobistych interesów osób należących do określonego stanu gospodarczego lub zawodu¹⁸.

Samorząd gospodarczy różni się od samorządu terytorialnego tym, że gdy ten ostatni łączy (organizuje) ogół mieszkańców pewnego obszaru bez względu na ich osobiste interesy, to samorząd gospodarczy zrzesza określone kategorie osób, biorąc pod uwagę przede wszystkim ich kwalifikacje i odpowiadające im interesy życiowe. Kryterium zamieszkania, chociaż istotne, znajduje się w tym przypadku na drugim planie. Innymi słowy, samorząd gospodarczy ma charakter nieterytorialnych, publicznoprawnych związków przymusowych, występujących jako związki ekonomiczne. Ich kompetencji podlega ściśle określona sfera działalności gospodarczej pewnej kategorii osób, które w sposób zorganizowany i władczy wykonują na równi z organami samorządu terytorialnego zdecentralizowaną część administracji państwowej.

Opierając się na tych założeniach, należy zdecydowanie wyłączyć z zakresu samorządu gospodarczego wszelką działalność, która ogranicza się jedynie do funkcji doradczych w sprawach publicznych lub też wyłącznie do zastępstwa interesów określonych grup zawodowych. Mylenie podmiotów samorządowych, mających określone władztwo administracyjne, ze stowarzyszeniami funkcjonującymi w sferze gospodarki jest tendencją niebezpieczną, wprowadzającą zamęt organizacyjny i kompetencyjny, co w efekcie może prowadzić do zdezauduowania idei samorządu gospodarczego.

1.3. Tradycje wielkopolskiego samorządu gospodarczego

1.3.1. Okres zaborów

Początki samorządu gospodarczego na ziemiach polskich sięgają połowy XIX w. Wtedy to, szczególnie w zachodnich regionach kraju, rozpoczęto tworzenie instytucji samorządowych reprezentujących interesy sfer gospodarczych związanych z przemysłem i handlem. Proces ten przebiegał jednak nierównomiernie, co determinowane było przede wszystkim odnoszeniem się państw zaborczych do koncepcji decentralizacji stosunków gospodarczych. Najbardziej poszkodowany pod tym względem był zabór rosyjski, na którego obszarze nowoczesny samorząd gospodarczy praktycznie nie funkcjonował¹⁹. Zdecydowanie lepiej wyglądała jego sytuacja w zaborach pruskim i austriackim. Właśnie na tych terenach powstały pierw-

¹⁸ J. Hubert, Samorząd gospodarczy. Skrypt z wykładów w roku akademickim 1925/26, Poznań 1926, s. 1.

sze izby gospodarcze o charakterze samorządowym. W 1850 r. powołano izby dla przemysłu i handlu we Lwowie, Krakowie oraz Brodach²⁰. Rok później rozpoczęła swoje funkcjonowanie największa w województwach zachodnich Izba Handlowa w Poznaniu. Do końca XIX w. powstały jeszcze trzy izby, a mianowicie w Toruniu (1852), Bydgoszczy (1875) i Grudziądzu (1899).

Szczególnie nas interesująca Izba Handlowa w Poznaniu została utworzona na mocy rozporządzenia ministra przemysłu i handlu z dnia 20 stycznia 1851 r. Warto w tym miejscu przypomnieć, że organizację izb handlowych unormowało w całej monarchii pruskiej rozporządzenie królewskie o zaprowadzeniu izb handlowych z dnia 11 lutego 1848 r. Wyżej wymieniony akt prawny umożliwił powołanie na terenie Prus kilkudziesięciu izb działających na rzecz handlu i przemysłu.

Początkowo dominującą rolę w Izbie Handlowej w Poznaniu odgrywali kupcy żydowscy²¹. Oni też wystąpili z inicjatywą powołania Izby, organizowali ją i stanowili przez długie lata zasadniczy jej skład.

Funkcjonowanie izb handlowych w państwie pruskim zreformowała ustawa o izbach handlowych z dnia 24 lutego 1870 r. W myśl nowych przepisów zadaniem izb było reprezentowanie interesów handlu oraz przemysłu w swoim okręgu, wspieranie władz w popieraniu tych działów gospodarki przez informowanie, składanie wniosków, sprawozdań i prowadzenie orzecznictwa. Izby zobowiązane były do corocznego składania ministrowi przemysłu i handlu pisemnych sprawozdań na temat sytuacji gospodarczej w ich okręgach. Jak zauważa Andrzej Zarzycki, o nadrzędnym charakterze państwa wobec izb nie decydował tylko ten obowiązek, ale przede wszystkim wymóg zatwierdzania ich statutu oraz władz przez wspomniane ministerstwo. Pełniejszą swobodę działania miały izby w zakresie dysponowania swoim budżetem, pochodzącym ze składek członkowskich. Składki na rzecz izby pobierane były przez powiatowe i gminne izby skarbowe w wysokości 3% od płaconych podatków.

¹⁹ Niektórzy badacze za pierwsze polskie organizacje samorządowe tego typu uznają rady handlowe utworzone w 1809 r. w Księstwie Warszawskim. Rady te powstały na mocy dekretu Fryderyka Augusta z dnia 16 marca 1809 r., m.in. w Warszawie, Toruniu, Kaliszu i Płocku. Obok rad regionalnych istniała ogólna Rada Handlowa z siedzibą w Warszawie. W opinii autorów prezentowanej publikacji były to jedynie dobrowolne zrzeszenia działające w sferze gospodarki, za którymi nie stały żadne uprawnienia publiczno-administracyjne. W podobny sposób należy ocenić będące sukcesorem rad handlowych, a powołane dekretem cara Aleksandra z 1817 r. izby handlowe i rękodzielnicze z siedzibami w Warszawie, Kaliszu, Płocku i Lublinie. Por. Izby przemysłowo-handlowe na ziemiach polskich, [w:] Krajowa Izba Gospodarcza (Polish Chamber of Commerce), Warszawa 2002, s. 3; por. D. Janicka, Ustrój administracji nowożytnej w Europie – zarys wykładu, Toruń 2002, s. 134–135; por. J. Kućciński, Izby przemysłowo-handlowe na ziemiach polskich (1809–1919), „Studia Prawno-Ekonomiczne”, t. X, 1973, s. 171.

²⁰ Zob. Rozporządzenie Ministra Handlu z dnia 26 lutego 1850 r. pod nazwą: „Tymczasowe prawo względem ustanowienia izb handlowych i przemysłowych”. Zatwierdzone przez Najjaśniejszego Pana w dniu 18 marca 1850 r. Źródło: „Powszechny Dziennik Praw Krajowych i Rządowych” 1850, cz. V, Ustawa nr 168, Lwów 1853, s. 82.

²¹ W 1851 r. połowę spośród 18 wybranych członków Izby Handlowej w Poznaniu stanowili kupcy żydowscy; zob. A. Zarzycki, Wielkopolska Izba Przemysłowo-Handlowa. Tradycja i współczesność (1851–2001), Poznań 2001, s. 14.

Według nowych przepisów prawo wyborcze objęło obywateli niemieckich w wieku co najmniej 25 lat (wcześniej od 30 lat), którzy opłacili podatek przemysłowy i składkę na rzecz izby. Co należy podkreślić, ordynacja uprzywilejowała osoby zamożne, posiadające duże przedsiębiorstwa, z reguły należące do Żydów i Niemców, pozostawiając Polaków na marginesie życia gospodarczego²². Temu samemu celowi służyła między innymi zmiana prawa wyborczego w 1893 r. Na mocy bowiem rozporządzenia ministra przemysłu i handlu dotyczącego Izby Handlowej w Poznaniu z dnia 21 listopada 1893 r. zwiększono wymagania majątkowe wobec wyborców. Odtąd czynne i bierne prawo wyborcze mieli wyłącznie właściciele stosunkowo dużych firm przemysłowych i handlowych, płacący najwyższe podatki z tego tytułu.

Członkowie Izby wybierani byli na 6-letnią kadencję, ale co dwa lata 1/3 członków była wymieniana (przez losowanie), a skład uzupełniano w drodze wyborów. Członkowie pełnili swe funkcje bezpłatnie, przysługiwał im tylko zwrot poniesionych kosztów na określone cele, za czas poświęcony obradom itp. Co roku w Izbie wybierano prezesa oraz jednego lub dwóch jego zastępców.

W dniu 13 września 1897 r. władze państwowe wprowadziły następną nowelizację przepisów. Na ich podstawie zakazano osobom nie prowadzącym już działalności gospodarczej brania udziału w wyborach do Izby i członkostwa w niej. Szczegółowo określono też zakres działania Izby, do którego należało:

- prowadzenie rejestru handlowego;
- mianowanie maklerów, rzeczoznawców oraz sędziów zajmujących się kwestiami przemysłowo-handlowymi;
- dawanie wytycznych, jeśli chodzi o szkolenie przyszłych rzemieślników i sprzedawców oraz dokształcanie w dziedzinie handlu;
- przygotowanie statystyk;
- kontrola ksiąg rachunkowych;
- przygotowywanie raportów do sądów i urzędów;
- wystawianie świadectw pochodzenia w sprawach celnych oraz certyfikatorów dotyczących jakości i ceny;
- nadzór nad giełdą i innymi instytucjami życia gospodarczego prowincji poznańskiej²³.

Niemiecka Izba Handlowa działała w Poznaniu przez blisko 57 lat, realizując na miarę swoich możliwości zadania nadane jej przez niemieckie władze, skoncentrowane głównie na rozwoju i kontroli życia gospodarczego Poznania, a począwszy od 1895 r. – prowincji poznańskiej.

1.3.2. Okres II Rzeczypospolitej

Doświadczenia zaborcze zostały wykorzystane i twórczo rozwinięte przez polskiego ustawodawcę w okresie II Rzeczypospolitej. Samorząd gospodarczy stanowił wówczas istotny element struktury administracyjnej państwa. Był on zatem pełno-

²² Ibidem, s. 18–19.

²³ Ibidem, s. 26.

prawnym partnerem władz rządowych oraz samorządu terytorialnego w kształtowaniu spraw gospodarczych. Organizacjami samorządu gospodarczego w II Rzeczypospolitej były szczególnie nas interesujące izby przemysłowo-handlowe oraz izby rzemieślnicze i izby rolnicze. Ich funkcjonowanie zostało potwierdzone w Konstytucji RP z dnia 17 marca 1921 r.

W artykule 68 stwierdzono między innymi, że „obok samorządu terytorialnego osobna ustawa powoła samorząd gospodarczy dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego, a mianowicie: izby rolnicze, handlowe, przemysłowe, rzemieślnicze, pracy najemnej i inne, połączone w Naczelną Izbę Gospodarczą Rzeczypospolitej, których współpracę z władzami państwowymi w kierowaniu życiem gospodarczym i w zakresie zamierzeń ustawodawczych określa ustawy”²⁴.

Z chwilą odzyskania przez Polskę niepodległości izby przemysłowo-handlowe istniały na obszarze byłej dzielnicy austriackiej: w Brodach, Lwowie i Krakowie oraz w byłym zaborze pruskim w: Poznaniu, Bydgoszczy, Toruniu i Grudziądzu. Najpilniejszą sprawą było przeprowadzenie pewnych zmian w podstawach prawnych funkcjonujących już izb oraz powołanie nowych na terenach byłego zaboru austriackiego i pruskiego, gdzie one dotychczas istniały, lecz z siedzibami poza granicami odrodzonego państwa. Taka sytuacja np. wystąpiła na Śląsku Cieszyńskim, gdzie część, która przypadła Polsce, utraciła izbę z siedzibą w Opawie. Z tego względu podjęto działania mające na celu powołanie na tym obszarze nowej izby. Została ona utworzona w Bielsku uchwałą Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego z dnia 8 lipca 1919 r. Podobny problem rozwiązano na Górnym Śląsku, gdzie po uregulowaniu kwestii spornych z Niemcami, rozporządzeniem ministra przemysłu i handlu z dnia 27 czerwca 1922 r. utworzono dla górnośląskiej części województwa śląskiego Izbę Handlową w Katowicach²⁵. Dodajmy w tym miejscu, że izby handlowe i przemysłowe początkowo nie istniały na terenie zaboru rosyjskiego.

Podstawowe znaczenie dla odrodzenia się izb przemysłowych i handlowych na ziemiach zachodnich miało rozporządzenie ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 25 listopada 1919 r. w przedmiocie izb przemysłowo-handlowych w byłej dzielnicy pruskiej²⁶. W rozporządzeniu tym stwierdzono, że przeznaczeniem izb przemysłowo-handlowych miało być zastępstwo ogólnych interesów przemysłu wraz z górnictwem, handlu oraz żeglugi. Oznaczało to, że wbrew nazwie, obejmowały one poza przemysłem i handlem, także i inne dziedziny gospodarki, które nie tworzyły oddzielnych izb.

Aktem prawnym, który miał największe znaczenie dla rozwoju izb przemysłowo-handlowych w Polsce w okresie międzywojennym, było rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 lipca 1927 r.²⁷

²⁴ Ustawa z dnia 17 marca 1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1921 nr 44, poz. 267).

²⁵ S. Waschko, Samorząd gospodarczy w Polsce. Odbitka z bilansu gospodarczego dziesięciolecia Polski odrodzonej, t. II, Poznań 1929, s. 3.

²⁶ Rozporządzenie ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 25 listopada 1919 r. w przedmiocie izb przemysłowo-handlowych w byłej dzielnicy pruskiej. Tygodnik Urzędowy Ministra b. dzielnicy pruskiej nr 67 z 1919 r.

Artykuł 1 tego rozporządzenia powierzał izbom przemysłowo-handlowym, zorganizowanym i działającym na jego podstawie i indywidualnych statutów, prawo stałej reprezentacji interesów gospodarczych przemysłu i handlu. Rozporządzenie to, podobnie jak rozporządzenie z 1919 r., nie ograniczało dostępu do izb przedstawicielom innych dziedzin gospodarki. Otóż pod pojęciem przemysłu i handlu rozumiano także górnictwo, instytucje finansowe, przewozowe, ekspedycyjne, ubezpieczeniowe, komisowe oraz pośrednictwo handlowe. Wyłączone było oczywiście rzemiosło i rolnictwo, które tworzyły własne izby.

Obszar całego państwa podzielono na okręgi izb przemysłowo-handlowych. O utworzeniu izby, podobnie jak o jej siedzibie oraz okręgu i wszystkich jego zmianach, postanawiał minister przemysłu i handlu. Przy ustalaniu okręgów izb należało, w miarę możliwości, kierować się podziałem administracyjnym państwa.

Artykuł 3 rozporządzenia prezydenta z 1927 r. określał formę prawną izb przemysłowo-handlowych. Zgodnie z nim izby były instytucjami samorządu gospodarczego i jednocześnie osobami publicznoprawnymi. Nadzór nad izbami powierzono ministrowi przemysłu i handlu.

Artykuł 4 tego rozporządzenia regulował zakres działania izb. Był on bardzo szeroki i obejmował kilka grup zadań:

- zgłaszanie wniosków i udzielanie władzom uwag i spostrzeżeń na ich żądanie lub z własnej inicjatywy;
- wyrażanie opinii o projektach ustaw i ważniejszych rozporządzeń i współdziałanie z władzami na ich żądanie przy ich opracowywaniu, jak też przedstawianie rządowi własnych projektów i propozycji zmian z zakresu ustawodawstwa dotyczącego przemysłu, handlu, górnictwa, taryf i przepisów celnych, obrotu towarowego z zagranicą, obrotu pieniężnego, dróg komunikacyjnych, taryf komunikacyjnych, przepisów podatkowych i monopolowych, ochrony pracy, ubezpieczeń i opieki społecznej dotyczących bezpośrednio przemysłu i handlu;
- przedstawianie postulatów z zakresu traktatów handlowych;
- popieranie przemysłu i handlu poprzez tworzenie i utrzymywanie odpowiednich instytucji i urzędów, np. instytutów badawczych, muzeów, wystaw, targów, biur informacyjnych i innych;
- zakładanie, prowadzenie i popieranie we współpracy z władzami oświatowymi szkół zawodowych i kształcących;
- wydawanie z własnej inicjatywy lub na żądanie władz oświatowych opinii o potrzebach i programach szkolnictwa zawodowego i kształcącego;
- wyznaczanie osób powołanych do wydawania opinii i stwierdzania stanu faktycznego oraz innych działań wymagających wiarygodności i znajomości rzeczy;
- delegowanie przedstawicieli do utworzonych przez władze organów doradczych mających znaczenie dla dziedzin reprezentowanych przez izby;
- proponowanie kandydatów na stanowiska sędziów handlowych i członków komisji podatkowych;
- wydawanie władzom opinii o zwyczajach handlowych, cenach itp.;

²⁷ Rozporządzenie Prezydenta RP z 15 lipca 1927 r. o izbach przemysłowo-handlowych (Dz.U. 1927 nr 67, poz. 591).

- wydawanie świadectw o pochodzeniu towarów;
- tworzenie sądów polubownych do rozstrzygania sporów wynikających ze stosunków handlowych;
- prowadzenie rejestru wszystkich przedsiębiorstw w danym okręgu należących do reprezentowanych przez izbę dziedzin oraz listy osób uprawnionych do wykonywania czynnego prawa wyborczego do izby;
- zbieranie i przekazywanie ministrowi przemysłu i handlu danych statystycznych odpowiadających zakresowi pracy izby;
- składanie ministrowi przemysłu i handlu kwartalnych i rocznych sprawozdań o swej działalności i stanie gospodarczym okręgu izby;
- wszystkie inne czynności przekazane ustawami i rozporządzeniami, szczególnie z zakresu działania władz państwowych.

Artykuł 5 rozporządzenia dawał izbom prawo do otrzymywania od władz państwowych projektów ustaw i ważniejszych rozporządzeń z zakresu dziedzin reprezentowanych przez izby przed ich skierowaniem na drogę obrad ustawodawczych, a także zobowiązywał władze podatkowe do przekazywania izbom wykazu podmiotów opłacających podatek przemysłowy.

Wszystkie znajdujące się w okręgu izby stowarzyszenia i korporacje działające w dziedzinach gospodarczych reprezentowanych przez izbę (z wyjątkiem związków zawodowych i instytucji ubezpieczeń społecznych) oraz osoby i przedsiębiorstwa trudniące się handlem, zobowiązane były udzielać izbie na jej żądanie informacji i przechowywać dane statystyczne koniecznych do właściwego wypełniania przez nią swoich funkcji. Artykuł 7 omawianego aktu prawnego regulował kwestie związane ze statutami izb. Otóż każda z izb miała własny statut, którego pierwsza część stanowiła regulamin wyborczy, a druga postanowienia organizacyjne. Pierwszą część statutu nadawał minister przemysłu i handlu po zasięgnięciu opinii izb lub organizacji społeczno-gospodarczych. Drugą część oraz zmiany w pierwszej części uchwalały same izby. Uchwały te podlegały jednak zatwierdzeniu przez ministra przemysłu i handlu.

Artykuł 8 przedstawianego rozporządzenia ustalał skład izb. Izby tworzyli radcowie z wyborów, mianowania przez ministra przemysłu i handlu oraz z kooptacji. Wszyscy posiadali jednakowe prawa. Dokładną liczbę radców z wyborów ustalały statuty izb, ale musiała się ona mieścić w granicach od 30 do 80 osób. Radcowie z wyborów wyłaniani byli według następującej zasady: 2/5 swej liczby przez ogół osób, którym przysługiwało czynne prawo wyborcze; 3/5 przez zrzeszenia gospodarcze. Liczba radców z nominacji wynosiła 1/10 liczby radców z wyboru, a z kooptacji nie mogła przekroczyć 1/10 liczby z wyboru.

Czynne prawo wyborcze przysługiwało po opłaceniu państwowego podatku przemysłowego:

1. osobom bez różnicy płci, które w okręgu izby posiadały przedsiębiorstwo przemysłowe lub handlowe albo trudniły się samoistnie handlem lub przemysłem;
2. przedsiębiorstwom przemysłowym i handlowym istniejącym w okręgu izby jako osoby prawne lub w innej formie spółkowej oraz takim przedsiębiorstwom państwowym, samorządowym i korporacjom publicznym;

3. przedsiębiorstwom przemysłowym i handlowym wymienionym w punktach 1) i 2) z siedzibą poza okręgiem izby, ale mającym w okręgu izby swoje filie.

Każda z wymienionych wyżej osób korzystała z jednego głosu, a w przypadku osób prawnych – jeżeli statut nie stanowił inaczej. W przypadku podmiotów wymienionych w punkcie 2) czynne prawo wyborcze wykonywane było przez dyrektorów, kierowników, członków zarządu lub osobiście przez wspólników. W przypadku podmiotów wymienionych w punkcie 3) prawo to wykonywane było przez kierowników filii. Wszystkie osoby korzystające z czynnego prawa wyborczego powinny mieć ukończone 25 lat, obywatelstwo polskie i pełnię praw publicznych. Z kolei bierne prawo wyborcze posiadały osoby po ukończeniu 30 lat życia, uprawnione do czynnego prawa wyborczego do izby.

Wybory do izby zarządzał minister przemysłu i handlu. W tym celu spośród swoich urzędników mianował komisarza wyborczego, który powoływał główną komisję wyborczą i komisje miejscowe. Posiadający prawo wyborcze dzielili się na dwie sekcje izby, a w jej ramach na dwie kategorie w zależności od wysokości płaconego podatku przemysłowego. Liczba radców wybieranych do każdej z sekcji była równa. Głosowanie było tajne, a o wyborze rozstrzygała względna większość głosów.

Odmienna procedura dotyczyła wyborów przez zrzeszenia gospodarcze. Przy każdych kolejnych wyborach minister przemysłu i handlu, na wniosek głównego komisarza wyborczego, wyznaczał zrzeszenia gospodarcze, którym przysługiwało prawo powołania radców do izby. Prawo takie przysługiwało tylko tym zrzeszeniom, które istniały co najmniej trzy lata przed terminem wyborów i w swoich statutach miały zapisaną działalność związaną z reprezentacją zawodowych interesów przemysłu i handlu. Minister określał liczbę radców powoływanych przez każde zrzeszenie. Wybory przez zrzeszenia gospodarcze odbywały się zawsze po ustaleniu wyników wyborów ogólnych.

W okresie każdych wyborów, w odstępach sześcioletnich, minister przemysłu i handlu mianował na całą kadencję określoną liczbę radców – tzw. radców z nominacji. W przypadku ustąpienia takiego radcy minister na jego miejsce mianował do końca kadencji inną osobę. Nie mogły być mianowane osoby pełniące funkcje w służbie państwowej, z wyjątkiem profesorów i nauczycieli państwowych zakładów naukowych oraz kierowników przedsiębiorstw państwowych.

Ostatnim sposobem zostania radcą izby przemysłowo-handlowej była kooptacja. Komisarz wyborczy, przed ukonstytuowaniem się izby, zwoływał zgromadzenie radców z wyborów i nominacji w celu rozstrzygnięcia o kooptacji. Za podjęciem takiej decyzji musiały opowiedzieć się większość zebranych. Maksymalna liczba kooptowanych radców nie mogła przekroczyć 1/10 liczby radców z wyborów. Radcowie ci powoływani byli na sześcioletnią kadencję i mogli być ponownie wybrani. Kooptowane mogły być osoby posiadające bierne prawo wyborcze do izby, a jeżeli nie, to powinny posiadać zasługi wobec „gospodarstwa społecznego”. Nie mogły być kooptowane osoby pełniące funkcje państwowe.

Na mocy rozporządzenia ministra przemysłu i handlu z dnia 30 listopada 1927 r. na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, z wyłączeniem województwa śląskiego, ustanowiono dziesięć izb przemysłowo-handlowych z siedzibami: w Warszawie, Łodzi, Sosnowcu, Lublinie, Lwowie, Krakowie, Poznaniu, Bydgoszczy, Grudziądzu

i Wilnie. W roku 1933 zlikwidowano izbę w Grudziądzu, a jej siedzibę przeniesiono do Gdyni, likwidując jednocześnie izbę w Bydgoszczy, której okręg podzielono pomiędzy izbę gdyńską i poznańską. Zniesiono też izbę w Bielsku, a jej okręg przydzielono do izby katowickiej.

Izbą, która jako jedna z pierwszych podjęła działalność po odzyskaniu niepodległości, była Izba Przemysłowo-Handlowa w Poznaniu. Zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem, funkcjonowała ona w oparciu o indywidualny statut.

Pierwszy statut został uchwalony na podstawie przepisów z 1919 r., obowiązywał do czasu wejścia w życie rozporządzenia prezydenta z 1927 r. zmieniającego przepisy o tworzeniu i działaniu izb przemysłowo-handlowych. Nowy statut, a właściwie jego drugą część, uchwalono na zebraniu plenarnym izby w dniu 29 marca 1930 r., a 24 maja 1930 r. został on zatwierdzony przez ministra przemysłu i handlu Eugeniusza Kwiatkowskiego²⁸. Statut ten miał najbardziej istotne znaczenie dla funkcjonowania izby w okresie międzywojennym, gdyż uszczegółowił wiele spraw związanych z jej strukturą organizacyjną.

Organami izby były: plenarne zebranie, sekcje, komisje stałe, prezydium, prezes i dyrektor. Plenarne zebrania izby odbywały się co najmniej raz na kwartał. W każdym czasie mogły być one zwołane na żądanie ministra przemysłu i handlu lub 1/3 liczby radców oraz zawsze z woli prezesa izby. Dla ważności uchwał wymagana była obecność 1/3 liczby radców. Uchwały zapadały bezwzględną większością głosów. Jeżeli uchwała plenarnego zebrania była sprzeczna z uchwałą danej sekcji, to prezes izby, na żądanie sekcji, obok decyzji plenarnego zebrania przekazywał władzom odmienne stanowisko tej sekcji wraz z uzasadnieniem.

Statut przewidywał istnienie tylko dwóch sekcji – przemysłowej i handlowej (§ 10). Podstawowym zadaniem sekcji było zajmowanie stanowiska wobec spraw mających znaleźć się na porządku dziennym obrad plenarnego zebrania. Miały one także prawo wystosowania do prezesa lub prezydium izby żądania przedstawienia odpowiednim władzom państwowym ich odmiennego od plenarnego zebrania stanowiska. Za pośrednictwem prezesa lub prezydium mogły też kierować wnioskami na plenarne zebrania. Ponadto na wniosek prezesa ustosunkowywały się do przekazywanych im przez niego spraw.

Uchwałą sekcji jeden z wiceprezesów izby pełnił funkcję przewodniczącego sekcji (drugi był jego zastępcą). Przewodniczył on zebraniom sekcji i decydował o ich porządku dziennym. Sekcje podejmowały uchwały bezwzględną większością głosów w obecności przynajmniej połowy liczby jej członków.

W ramach sekcji tworzone komisje stałe. Statut przewidywał następujące komisje:

- finansowo-kredytową – zajmowała się sprawami kredytowymi, finansowymi i walutowymi;
- opłat skarbowych – zajmowała się sprawami podatkowymi, opłat monopolowych itp.;
- polityki handlowej – zajmowała się sprawami importu i eksportu, opłatami celnymi, polityką traktatową, reglamentacją importu i eksportu;

²⁸ Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu, sygn. 2.

- prawniczą – obejmowała dziedziny prawa cywilnego mające związek z obrotem handlowym, prawem handlowym, sądownictwem handlowym i polubownym, arbitrażem międzynarodowym, zwyczajami handlowymi itp.;
- komunikacyjną – zajmowała się sprawami transportu, łączności, telekomunikacji;
- targów, wystaw i turystyki – zajmowała się organizowaniem i popularyzowaniem uczestnictwa w wystawach, targach i pokazach, zarówno w kraju, jak i za granicą;
- oświatową – zajmowała się szerzeniem wiedzy z dziedziny gospodarczej, organizowaniem i prowadzeniem szkolnictwa zawodowego wszystkich szczebli;
- polityki socjalnej i ubezpieczeń społecznych – zajmowała się prawodawstwem z zakresu tych dziedzin;
- mandatową;
- statutowo-regulaminową;
- rewizyjną.

Trzy ostatnie komisje zajmowały się wyłącznie sprawami wewnątrzorganizacyjnymi izby.

Wybór radców do komisji stałych na czas trwania kadencji następował w drodze uchwały plenarnego zebrania. Komisje mogły powoływać także podkomisje fachowe. Do prac w komisjach i podkomisjach, na podstawie decyzji prezesa izby podjętej w porozumieniu z przewodniczącym komisji lub podkomisji, mogli być dopuszczeni, z głosem doradczym, znawcy z grona radców lub wywodzący się spoza tego gremium. Komisje stałe zdawały ze swej działalności sprawozdanie prezesowi izby i nie występowały na zewnątrz (§ 17).

Plenarne zebranie, w celu przedwstępnego badania wyznaczonych przez siebie zagadnień specjalnych, mogło spośród radców i korespondentów powołać komisje niestałe, ściśle określając czas i zakres ich działania.

Prezes i wiceprezesi wybierani byli na okres trzech lat z prawem ponownego wyboru. Prezes reprezentował izbę na zewnątrz, wykonywał lub nadzorował wykonywanie uchwał izby, czuwał nad zgodną z przepisami prawa działalnością izby, ustalał przedmiot i przebieg obrad plenarnych, którym przewodniczył, a także odpowiadał za pracę biura izby. Sposób i zakres urzędowania wiceprezesów określały statuty izb.

Prezes i wiceprezesi tworzyli prezydium izby. Statut dopuszczał możliwość rozszerzenia prezydium o co najmniej dwóch, ale nie więcej niż czterech radców, którzy wraz z prezesami tworzyli zarząd izby. Zarząd postanawiał w imieniu izby o sprawach zastrzeżonych dla niego przez statut, wydawał w imieniu izby opinie i wnioski w kwestiach nie cierpiących zwłoki oraz rozstrzygał problemy wewnątrzorganizacyjne izby. Prezydium (zarząd) składało przed plenarnym zebraniem sprawozdanie ze swej działalności.

Prace wykonawcze i przygotowawcze wynikające z zakresu działania izby prowadziło biuro izby. Składało się ono z etatowych i na ogół stałych pracowników z dyrektorem na czele. Dyrektora spoza członków izby mianował minister przemysłu i handlu spośród trzech kandydatów przedstawionych mu przez zarząd izby (od 1934 r. była to kompetencja plenarnego zebrania). Dyrektor podlegał bezpo-

średnio prezesowi izby. Brał on udział we wszystkich posiedzeniach i zebraniach. Na jego wniosek prezes powoływał pozostały personel izby.

Paragraf 22 Statutu Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu poświęcony był członkom korespondentom. Decyzję o takiej formie członkostwa w izbie podejmowało plenarne zebranie w tajnym głosowaniu. Korespondentami izby mogły zostać osoby, które ze względu na zawód, stanowisko, praktyczne lub teoretyczne wykształcenie lub wybitne zasługi w dziedzinie gospodarczej mogły być przydatne w działalności izby. Osoby te powoływane były na trzyletnie okresy z prawem ponownego wyboru.

Zadaniem korespondentów było służyć izbie pomocą w jej statutowej działalności. Mogli oni uczestniczyć w jawnych posiedzeniach sekcji i komisji z głosem doradczym. W toku swojej działalności izba musiała korzystać w wielu dziedzinach z wiedzy osób spoza jej grona. Paragraf 23 statutu umożliwiał, za zgodą przewodniczącego, udział w pracach sekcji, komisji, komisji niestałych, nadzwyczajnych i podkomisji znawców z prawem głosu doradczego. Znawcy pełnili podobne funkcje jak członkowie korespondenci, ale w mniej oficjalnej formie. Instytucja znawców pozwalała na korzystanie *ad hoc* z wiedzy wybitnych specjalistów w wielu dziedzinach.

W działalności bieżącej izby przemysłowo-handlowej bardzo ważną rolę pełnili rzeczoznawcy i kontrolerzy. Na żądanie władz państwowych, samorządowych, sądowych oraz osób fizycznych i prawnych prezes izby miał prawo ustanawiać i zaprzysięgać rzeczoznawców i kontrolerów do wydawania opinii i stwierdzania stanu faktycznego mającego znaczenie dla spraw rozpatrywanych przez izbę.

Paragraf 25 statutu ustanawiał sąd polubowny dla rozstrzygania sporów wynikających z krajowych lub zagranicznych stosunków handlowych. Składał się on z osób wybieranych przez plenarne zebranie na rok, zarówno spośród radców, jak i spoza ich grona. Sposób powoływania sędziów, ich liczbę, zakres działania, wysokość opłat i inne warunki określały odrębne przepisy. Kolejny paragraf przewidywał powołanie sądu honorowego dla rozpatrywania spraw, które bezpośrednio dotyczyły radców izby.

Działalność izb przemysłowo-handlowych przerwał wybuch II wojny światowej. W wielu miastach okupanci niemieccy tworzyli własne organizacje tego typu. Między innymi w Poznaniu, w styczniu 1940 r., powstała izba, która funkcjonowała na podstawie przepisów prawa niemieckiego. Działała ona do momentu wydania 18 marca 1943 r. zarządzenia, na mocy którego z dniem 1 kwietnia 1943 r. zlikwidowano wszystkie niemieckie izby przemysłowo-handlowe.

1.3.3. Okres po II wojnie światowej

Po zakończeniu II wojny światowej podjęto w Polsce działania mające na celu reaktywowanie samorządu gospodarczego przemysłu i handlu. Było to niezwykle ważne zadanie, bowiem izby przemysłowo-handlowe stanowiły dla rządu nieocenione źródło wiedzy z zakresu przedwojennych stosunków gospodarczych. Względy taktyczne spowodowały więc, że władze państwowe początkowo tolerowały izby przemysłowo-handlowe.

Podstawą prawną do reaktywowania izb była Instrukcja Wydziału Grup Operacyjnych Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów PKWN nr 1/I z września 1944 r. pt. „Wytyczne organizacyjne dla przemysłu w Polsce w sprawie organizacji przemysłu i izb przemysłowo-handlowych opierających swoją działalność na podstawie przepisów z 1927 roku”, która postanawiała m.in.: „Izby przemysłowo-handlowe są organami samorządu gospodarczego oraz reprezentacją interesów zawodowych i gospodarczych prywatnego przemysłu i handlu w poruczonemu przez resort gospodarki narodowej i finansów zakresie, wykonują zadania administracyjne w stosunku do firm prywatnych. Ich ścisłe kompetencje określa rozporządzenie Prezydenta z 1927 roku”²⁹.

Wspomniana instrukcja była *de facto* jedynym tego typu oficjalnym odniesieniem się władz państwowych do samorządu gospodarczego. Cechą charakterystyczną powojennego okresu działalności izb było bowiem także to, że z jednej strony formalnie utrzymywano w mocy obowiązujące przepisy przedwojennego ustawodawstwa, a z drugiej kształtowano struktury izb, zakres i formy ich działania na podstawie doraźnych zarządzeń władz; poprzez nie między innymi wzmocniono pozycję dyrektora izby, mianowanego przez władze nadzorcze, a osłabiono rolę czynnika radcowskiego (komisji radcowskich), nadając im w wielu przypadkach charakter czysto reprezentacyjny³⁰.

Warto podkreślić, że z chwilą ukazania się instrukcji przestał w Polsce istnieć samorząd gospodarczy w takim zakresie, w jakim funkcjonował przed wojną. Wynikało to z wyłączenia spod kompetencji izb przedsiębiorstw państwowych i spółdzielczych. Instrukcja wprowadzała nową strukturę kierowania sektorem przemysłowym w Polsce. Nakazywała ona powoływanie przy wojewódzkich i powiatowych radach narodowych wydziałów przemysłowych, których zadaniem było kierowanie całokształtem życia przemysłowego na swoim terenie. Wydziały te nadzorować miały przedsiębiorstwa państwowe i będące pod zarządem państwa oraz przedsiębiorstwa prywatne. Nadzór ten był daleko idący, gdyż polegał między innymi na sprawdzaniu finansów przedsiębiorstw, udzielaniu zezwoleń na sprzedaż artykułów deficytowych, a także kontroli wszystkich działań o charakterze strategicznym.

W pierwszym okresie przemian społeczno-gospodarczych w Polsce władze deklarowały oficjalne poparcie dla działalności prywatnej. Hilary Minc 4 maja 1945 r. zapewniał, że „element gospodarczy indywidualny, bądź to średnio- lub drobnokapitalistyczny, bądź to drobnotowarowy chłopski i rzemieślniczy posiada u nas zapewnione pole działania i perspektywy rozwoju”³¹.

Powyższe deklaracje rozmiękały się jednak wyraźnie z działaniami prowadzonymi przez władze państwowe. Przez cały czas podejmowały one kroki mające na celu ograniczenie naturalnego zaplecza izb przemysłowo-handlowych. Na pierwszy plan wysuwała się w tym kontekście nacjonalizacja przemysłu, eliminowanie drob-

²⁹ K. Robakowski, M. Żurowski, Materiały źródłowe do historii Polski Ludowej, Poznań 1982, s. 23–28; por. M. Barański, S. Kantyka, S. Kubas, M. Kuś, Samorząd terytorialny i wspólnoty lokalne, Warszawa 2007, s. 71.

³⁰ A. Zarzycki, op.cit., s. 80.

³¹ Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu, sygn. 1638.

nej, prywatnej przedsiębiorczości, ścisła reglamentacja każdej sfery działalności gospodarczej czy wreszcie centralne planowanie. Wszystko to sprawiało, że izby przemysłowo-handlowe stały się zbędne na długo przed podjęciem decyzji o ich likwidacji. Zanim to jednak nastąpiło, przedwojenni działacze samorządu gospodarczego prowadzili intensywne prace, których celem była odbudowa izb na obszarze całej Polski.

W wyniku podjętych działań utworzono 14 izb przemysłowo-handlowych z siedzibami w: Białymstoku, Bydgoszczy, Częstochowie, Gdyni, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu.

Opór władz państwowych sprawił, że nie udało się po wojnie reaktywować Związku Izb Przemysłowo-Handlowych. Pomimo tego regularnie odbywały się zjazdy prezesów i dyrektorów izb. Pierwszy z nich został zwołany w Krakowie już w lipcu 1945 r.

Wśród wymienionych powyżej izb szczególnie aktywna była Izba Przemysłowo-Handlowa w Poznaniu. Początki jej sięgają pierwszych tygodni 1945 r. W sytuacji, gdy wyzwolenie ziem polskich, w tym Poznania, stało się kwestią najbliższego czasu, w Częstochowie rozpoczęła swoje funkcjonowanie ekspozytura Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu³². Jej działalność polegała na prowadzeniu akcji informacyjnej i propagandowej wśród byłych przemysłowców i kupców wielkopolskich w celu spowodowania ich powrotu do miejsc zamieszkania sprzed przesiedlenia.

Proces reaktywacji Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu rozpoczął się w lutym 1945 r. od utworzenia jej biura, natomiast 6 marca tego roku odbyło się pierwsze spotkanie kierownictwa i radców izby. Z kolei trzy miesiące później, 17 czerwca 1945 r., zostało zwołane pierwsze po wojnie posiedzenie prezydium izby. Ostatnim ważnym wydarzeniem na drodze do restytucji przedwrześniowych organów izby było zwołanie jej plenarnego zebrania. Miało ono miejsce 15 października 1945 r. W posiedzeniu wzięło udział 26 radców z 60 wybranych przed wojną. Większość z nieobecnych zginęła w czasie okupacji, pozostali nie wrócili jeszcze do Poznania lub nie mogli z innych przyczyn uczestniczyć w obradach tego gremium³³.

Trudno jest dzisiaj przecenić rolę Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu w odbudowie życia gospodarczego Polski zachodniej. Mimo poniesionych strat ludzkich i materialnych, jako pierwsza podjęła ona działalność prowadzoną przed wojną. Izba była ogromnym źródłem wiedzy z zakresu prawodawstwa gospodarczego, jej biuro udzielało informacji dotyczących przedwojennych stosunków handlowych, przemysłowych czy finansowych środowiskom prywatnym oraz agendum państwowym. Izba pomagała również nawiązywać różnego rodzaju kontakty, w tym handlo-

³² Po wejściu Niemców do Poznania znaczna część przemysłowców i kupców wielkopolskich (ponad 1000 osób) wyjechała lub została deportowana do Częstochowy. Przez całą okupację wielu byłych radców izby poznańskiej utrzymywało ze sobą ścisłe kontakty. Pozwoliło to na reaktywowanie działalności izby w okresie, gdy Poznań nie został jeszcze wyzwolony.

³³ Szerzej na ten temat: M. Grzelak, *Izba Przemysłowo-Handlowa w Poznaniu jako forma samorządu gospodarczego (maszynopis pracy doktorskiej)*, Poznań 1995, s. 205–207.

we, wskazując między innymi producentów i dystrybutorów, co w okresie ścisłej reglamentacji i małej ilości wytwarzanych dóbr miało duże znaczenie.

Izba Przemysłowo-Handlowa w Poznaniu starała się także wpływać na kształtowanie szeroko rozumianego środowiska gospodarczego oraz rozwój oświaty zawodowej. Już w kwietniu 1945 r. wystąpiła ona do władz z postulatami otwarcia w Poznaniu politechniki oraz uruchomienia targów międzynarodowych. Obie propozycje zostały zaakceptowane. Trzyletnia Szkoła Inżynierska rozpoczęła działalność w dniu 17 września 1945 r., a w następnym Rada Ministrów przyjęła uchwałę o reaktywowaniu Targów Poznańskich³⁴. Ponadto izba sprzyjała, przy często nieprzychylnym stosunku władz, tworzeniu zrzeszeń przemysłowych i kupieckich oraz dążyła do koordynacji działalności administracji rządowej i samorządowej w kwestiach gospodarczych.

Nie ulega wątpliwości, że Izba Przemysłowo-Handlowa w Poznaniu ze swoją funkcjonalną strukturą organizacyjną oraz fachowym personelem była bezpośrednio po wojnie niemal równorzędnym partnerem władz państwowych.

Godna uwagi jest też aktywność izby poznańskiej na rzecz tzw. ziem odzyskanych. W celu skuteczniejszego kierowania życiem gospodarczym na zwiększonym obszarze³⁵ izba 12 grudnia utworzyła ekspozyturę w Gorzowie Wlkp., a 17 stycznia 1946 r. delegaturę w Zielonej Górze. Ponadto, aby zaktywizować ziemie odzyskane, izba powołała w połowie 1946 r. Radę Gospodarczą Ziemi Lubuskiej oraz Narodowy Instytut Postępu prowadzący działalność wydawniczą³⁶.

Sytuacja w kraju zaczęła jednak ewoluować w niekorzystnym kierunku. Władze komunistyczne w miarę petryfikacji nowego układu politycznego dążyły do pełnego podporządkowania sobie życia gospodarczego.

Na początku stycznia 1947 r. izby otrzymały pismo z Ministerstwa Przemysłu i Handlu na temat kształtowania ich budżetów. W piśmie wskazano na złą strukturę budżetów, a mianowicie zbyt mały udział dochodów własnych poszczególnych izb. Ministerstwo nakazywało zwiększenie dochodów z tytułu opłat za czynności izb, a także od prywatnych zrzeszeń przemysłowych i handlowych. Dochody te w budżetach na 1947 r. stanowić miały około 40%. W sytuacji ograniczania zakresu działalności izb, ich kompetencji, liczby zrzeszonych w nich podmiotów, zalecenie to nie mogło być zrealizowane. Jak się zatem wydaje, był to początek cynicznej rozgrywki ze strony rządu, która miała na celu eliminację samorządu gospodarczego z życia publicznego Polski Ludowej.

Liczne próby podejmowane przez działaczy samorządowych zmierzające do zachowania chociaż w szczątkowej formie izb przemysłowo-handlowych zakończyły się niepowodzeniem. Ustępstwa, na jakie skłonni oni byli się zgodzić, a także wielokrotnie prezentowana akceptacja dla zmian ustrojowych w Polsce, okazały się niewystarczające do przetrwania tych instytucji³⁷. Nowy system polityczny i gospo-

³⁴ Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu, sygn. 1699.

³⁵ Rada Ministrów w lipcu 1945 r. przyłączyła do poznańskiego następujące powiaty: pilski, trzcinański, strzelecki, gorzowski, skwierzyński, rzepiński, sulęciński, międzyrzecki, babimojski, krośnieński, świebodziński, wschowski, gubiński i zielonogórski.

³⁶ M. Grzelak, *op.cit.*, s. 209.

darczy nie przewidywał dla nich miejsca. Nawet ograniczenie samorządu gospodarczego tylko do przedsiębiorstw prywatnych, które mimo bardzo niesprzyjającej sytuacji nadal istniały, nie mogło być zaakceptowane przez władze komunistyczne.

Zapowiedź likwidacji izb przemysłowo-handlowych została zawarta w ustawie z dnia 7 marca 1950 r. o Centralnym Urzędzie Drobnej Wytwórczości³⁸. Kolejnym krokiem w tym kierunku było zarządzenie przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 28 kwietnia 1950 r. w sprawie likwidacji izb przemysłowo-handlowych³⁹. Zarządzeniem nr 2 prezesa Centralnego Urzędu Drobnej Wytwórczości z dnia 11 maja 1950 r. powołano Komisję Likwidacyjną oraz likwidatorów izb. Na podstawie tego zarządzenia likwidatorzy z dniem 1 lipca 1950 r. mieli przejąć majątek rzeczowy, nieruchomości i księgi izb przemysłowo-handlowych⁴⁰. Poza przejęciem majątku likwidatorzy otrzymali zadanie sporządzenia jego spisu oraz uregulowania wszystkich bezspornych zobowiązań izb.

Termin likwidacji wszystkich izb ustalono na koniec 1950 r., jednak nie wszędzie został on dotrzymany. Przykładowo procedura likwidacyjna izby poznańskiej została zakończona dopiero w drugiej połowie 1951 r. Wynikało to głównie z bardzo dużego zasięgu i zakresu działania izby, a także znacznego majątku ruchomego i nieruchomego.

Dobra będące własnością izb przemysłowo-handlowych zostały nieodpłatnie przekazane organizacjom społecznym, zrzeszeniom gospodarczym, wojewódzkim radom narodowym oraz urzędowi centralnym. W ten sposób tak zasłużone dla polskiej gospodarki jednostki samorządowe zostały usunięte z życia publicznego.

Kompetencje izb starały się początkowo przejąć ogólnopolskie zrzeszenia przemysłu prywatnego, a następnie Ministerstwo Przemysłu Drobного i Rzemiosła, Ministerstwo Handlu Wewnętrznego oraz wydziały Prezydium Wojewódzkich Rad Narodowych. Zastąpienie samorządu gospodarczego biurokratycznym aparatem partyjno-państwowym było konsekwencją centralizacji propagowanej przez władze komunistyczne. W takiej rzeczywistości nie było miejsca na jakąkolwiek formę niezależnego myślenia, stanowiącego przecież istotę samorządności, także tej dotyczącej stosunków gospodarczych.

³⁷ Na zakończenie zjazdu działaczy izb przemysłowo-handlowych, który odbył się w Poznaniu w styczniu 1947 r., jego uczestnicy przyjęli uchwałę głoszącą, że izby przemysłowo-handlowe odnoszą się pozytywnie do nowego ustroju politycznego i gospodarczego. W związku ze zbliżającymi się wyborami przedstawiciele izb opowiedzieli się za tymi partiami i stronnictwami, które będą budowały nową rzeczywistość, to jest za listami niezależnego rzemiosła, kupiectwa i handlu oraz Bloku Stronnictwa Demokratycznych i Stronnictwa Pracy. Aktywny udział w wyborach uznano za obowiązek każdego obywatela; zob. Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu, sygn. 1630.

³⁸ Dz.U. 1950 nr 10, poz. 104.

³⁹ Monitor Polski 1950 nr A-56, poz. 645.

⁴⁰ Zarządzenie prezesa Centralnego Urzędu Drobnej Wytwórczości z dnia 11 maja 1950 r. w sprawie powołania Komisji Likwidacyjnej oraz likwidatorów izb (Monitor Polski 1950 nr A 56, poz. 645).

1.4. Samorząd gospodarczy a reprezentacja środowiska przedsiębiorców w aglomeracji poznańskiej

Przełomowe wydarzenia polityczne, jakie następowały w Polsce w końcu lat 80. XX w. nie mogły pozostać bez wpływu na bieżącą działalność i określenie przyszłości samorządu gospodarczego. Rozpoczęty przy Okrągłym Stole proces ewolucji systemu społeczno-politycznego doprowadził do pokojowych przeobrażeń ustrojowych w Polsce. Nowe władze, opierając swą działalność na zasadach wolności politycznej i gospodarczej, sprzyjały rozwojowi samorządu.

Należy jednak podkreślić, że najważniejsze akty prawne, na mocy których rozpoczęto w Polsce tworzenie organizacji samorządowych o charakterze gospodarczym, były dziełem tworzenia schodzących wtedy ze sceny politycznej przedstawicieli *ancien regime'u*. Trudno dzisiaj jednoznacznie wskazać na motywy kierujące ówczesnymi rządzącymi. Być może w ten sposób starali się oni pozyskać akceptację swoich działań ze strony środowisk gospodarczych w Polsce w perspektywie nadchodzących wyborów parlamentarnych w 1989 r. Nie bez znaczenia był również fakt, że umiejętnie dozowana liberalizacja ułatwiała proces adaptacji dotychczasowej elity władzy do przyszłych warunków wolnego rynku⁴¹. Temu celowi służyć miało między innymi wprowadzenie zasady całkowitej dobrowolności zrzeszania się podmiotów w instytucjach samorządu gospodarczego. Podstawowe regulacje prawne związane z omawianą problematyką to: ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej⁴², ustawa z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle⁴³, ustawa z dnia 30 maja 1989 r. o samorządzie zawodowym niektórych podmiotów gospodarczych⁴⁴ oraz ustawa z 30 maja 1989 r. o izbach gospodarczych⁴⁵.

Kluczowe znaczenie dla badanej materii ma ustawa o izbach gospodarczych. Zapowiedziano w niej, że osoby prowadzące działalność gospodarczą, z wyjątkiem osób fizycznych prowadzących taką działalność jako uboczne zajęcie zarobkowe, mogą zrzeszać się w izby gospodarcze (art. 1).

W ustawie zapisano, że izba gospodarcza jest uprawniona do wyrażania opinii o projektach rozwiązań odnoszących się do funkcjonowania gospodarki oraz może uczestniczyć, na zasadach określonych w odrębnych przepisach, w przygotowywaniu projektów aktów prawnych w tym zakresie (art. 4). Ponadto podkreślono, że izba gospodarcza w szczególności może:

- przyczyniać się do tworzenia warunków rozwoju życia gospodarczego oraz wspierać inicjatywy gospodarcze członków;

⁴¹ Por. A. Dudek, *Pierwsze lata III Rzeczypospolitej (1989–1995)*, Kraków 1997, s. 19.

⁴² Dz.U. 1988 nr 41, poz. 324 z późn. zm.

⁴³ Dz.U. 1989 nr 17, poz. 92, ze zm. z 1997 r. nr 121, poz. 770.

⁴⁴ Dz.U. 1989 nr 35, poz. 194, ze zm. z 1997 r. nr 121, poz. 770.

⁴⁵ Dz.U. 1989 nr 35, poz. 195, ze zm.: z 1992 r. nr 75, poz. 368, z 1996 r. nr 43, poz. 189, z 1997 r. nr 121, poz. 770, z 1999 r. nr 139, poz. 934.

- popierać, we współpracy z właściwymi organami oświatowymi, rozwój kształcenia zawodowego, wspierać naukę zawodu w zakładach pracy oraz doskonalenie zawodowe pracowników;
- delegować swoich przedstawicieli, na zaproszenie organów państwowych, do uczestnictwa w pracach instytucji doradczo-opiniotwórczych w sprawach działalności wytwórczej, handlowej, budowlanej i usługowej;
- organizować i stwarzać warunki do rozstrzygania sporów w drodze postępowania polubownego i pojednawczego oraz uczestniczyć na odrębnie określonych zasadach w postępowaniu sądowym w związku z działalnością gospodarczą jej członków;
- wydawać opinie o istniejących zwyczajach dotyczących działalności gospodarczej;
- informować o funkcjonowaniu podmiotów gospodarczych oraz wyrażać opinie o stanie rozwoju gospodarczego na obszarze działania izby (art. 5).

Katalog zadań stojących przed izbami gospodarczymi można uznać za zadowalający i z pewnością nie w jego konstrukcji należy doszukiwać się najpoważniejszych błędów ustawodawcy. Na pierwszy plan wysuwa się niewątpliwie wspomniana wcześniej zasada wolności zrzeszania się, która pod pozorem nieskrępowanej demokracji, wprowadziła stan pewnego nieporządku oraz organizacyjnej słabości wyłonionych tą drogą instytucji.

W art. 2 charakteryzowanej ustawy mówi się wprawdzie, że „izba gospodarcza jest organizacją samorządu gospodarczego, reprezentującą interesy gospodarcze zrzeszonych w niej podmiotów w zakresie działalności wytwórczej, handlowej, budowlanej lub usługowej, w szczególności wobec organów państwowych”, jednak dalsza analiza tego aktu prawnego w żadnym razie nie potwierdza tezy, że tą drogą można powołać organizację rzeczywistego samorządu gospodarczego.

Skąd więc zapisy w ustawie o izbach gospodarczych oznajmiające utworzenie samorządu gospodarczego?

Jest to konsekwencja nieporozumienia, jakie zakorzeniło się na gruncie polskiego prawa, wynikającego z mylenia dwóch różnych dążeń, a mianowicie prawa do zrzeszania się z prawem do zarządzania własnymi sprawami. O ile wynikająca z prawa do zrzeszania się zasada dobrowolności nie budzi zastrzeżeń w odniesieniu do stowarzyszeń, to nie ulega wątpliwości, że kłóci się ona z podstawowymi aspektami wyrażającymi istotę korporacji publicznych, a takimi powinny być samorządowe izby gospodarcze⁴⁶. Na razie jest to jednak wyłącznie postulat, który nie budzi powszechnej akceptacji wśród zainteresowanych stron.

Wynika to w znacznym stopniu z niskiego poziomu świadomości i kultury samorządowej elit gospodarczych, co w pewnej mierze usprawiedliwia nieobecność samorządu gospodarczego w Polsce przez pół wieku. W tym czasie zlikwidowana została niemal w całości społeczność polskich przedsiębiorców. Zniknęły wielopokoleniowe rody przemysłowców, kupców, bankowców i rzemieślników – chluba polskiego mieszczaństwa i najbardziej motoryczna siła rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Powstała widoczna próżnia, której nie udało się wypełnić działa-

⁴⁶ M. Zdyb, *Działalność gospodarcza i publiczne prawo gospodarcze*, Zakamycze 2002, s. 131.

niami na rzecz dobra wspólnego. W konsekwencji ukształtowała się nowa generacja przedsiębiorców czerpiąca inspiracje z neoliberalnego indywidualizmu, a nawet egoizmu, albo grupa cynicznych graczy usiłująca przenieść konkurencję z dziedziny gospodarki do sfery polityki.

Poważnym problemem jest także niechęć do samorządu gospodarczego ustawodawcy i administracji rządowej, bez względu na autorament polityków wchodzących w skład parlamentu i będącej jego emanacją Rady Ministrów. Projekt ustawy o samorządzie gospodarczym jest niewątpliwie jednym z niechlubnych rekordzistów ponad dwóch dekad polskiego parlamentaryzmu, gdyż od początku przemian ustrojowych w Polsce trwa często jałowa dyskusja nad uregulowaniem tej kwestii. Przeciągające się polemiki są konsekwencją albo słabego przygotowania merytorycznego i braku zrozumienia istoty samorządu gospodarczego ze strony parlamentarzystów i ministrów kolejnych rządów, albo wynikiem przemyślanej taktyki mającej na celu ściśle reglamentowanie dostępu do decyzji o charakterze gospodarczym. Prowadzi to do niepokojącego wniosku, że poparcie ze strony decydentów politycznych dla idei szerokiego samorządu ma charakter wyłącznie werbalny.

Wymienione wyżej przesłanki są źródłem niepowodzenia restytucji samorządu gospodarczego w rozumieniu prawa administracyjnego. W konsekwencji nieobecność samorządu gospodarczego w historycznym procesie transformacji polskiej gospodarki stwarzała od początku warunki do rozwoju patologicznego lobbingu, prowadziła do korupcji, niejasnych powiązań pomiędzy środowiskiem biznesowym a sferą polityki. Świadczą o tym liczne przykłady afer gospodarczych, łamania lub psucia prawa w ramach działań legislacyjnych, zanik dobrych obyczajów i etyki w biznesie.

Jak podkreśla Stanisław Wykrętowicz, samorząd gospodarczy jako korporacja publicznoprawna, wyposażona we władztwo administracyjne, marginalizuje te negatywne zjawiska; wprowadza mechanizm samokontroli środowiska przedsiębiorców, którego pozbawione są korporacje prywatnoprawne. Te ostatnie regulują własne sprawy, ale nie mają większego wpływu na sferę publiczną; nie są w stanie kształtować demokratycznych reguł działania i nie gwarantują zachowania równowagi pomiędzy dobrem publicznym i prywatnym⁴⁷.

W jakim kierunku powinno zatem zmierzać funkcjonowanie samorządu gospodarczego?

Przede wszystkim powinien on się stać instytucją reprezentatywną dla własnego środowiska. Rozbudowywanie bazy członkowskiej przy zachowaniu obecnie stosowanych metod nie doprowadzi do sukcesu. Alternatywą jest ustawowe wykreowanie instytucji samorządu gospodarczego, wzorem ustaw decentralizacyjnych tworzących samorząd terytorialny lub też oparcie go na sprawdzonym modelu samorządu zawodowego. Powołany w ten sposób samorząd gospodarczy stanie się partnerem władz administracyjnych, stanie się w istocie rzeczy elementem struktury władz publicznych w Polsce.

⁴⁷ S. Wykrętowicz, Wstęp, [w:] Obywatelski projekt ustawy o izbach przemysłowo-handlowych w Polsce, Poznań 2007, s. 8.

W związku z powyższym samorządowe izby gospodarcze nie mogą powstawać w trybie inicjatywy założycielskiej członków, lecz w drodze ustawodawczej. W tej chwili jedyną zadowalającą z formalnoprawnego punktu widzenia regulacją jest ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o izbach rolniczych⁴⁸, która wprowadza powszechny samorząd rolniczy. Jeżeli chodzi o izby rzemieślnicze, to ustawa o rzemiośle z dnia 22 marca 1989 r.⁴⁹ wymaga, mimo wprowadzenia kilku istotnych zmian, nowego podejścia do kwestii miejsca samorządu rzemieślniczego w strukturze administracyjnej państwa. Z kolei funkcjonowanie izb przemysłowo-handlowych, a także działających w oparciu o ten sam akt prawny izb budownictwa czy też izb turystycznych, powinno zostać uregulowane od podstaw. Ogólnikową i anachroniczną ustawę o izbach gospodarczych z dnia 30 maja 1989 r.⁵⁰ należy zastąpić regulacją zakładającą obligatoryjny, czy jak twierdzą inni, powszechny charakter izb gospodarczych w Polsce. Oznaczałoby to, że każde przedsiębiorstwo przemysłowe, handlowe lub usługowe, poza rolnictwem i rzemiosłem, które dysponują własną reprezentacją, stawałoby się członkiem izby przemysłowo-handlowej w momencie zarejestrowania działalności gospodarczej. W tym miejscu warto się zastanowić nad zasadnością utrzymywania wielu rozdrobnionych organizacji reprezentujących interesy poszczególnych środowisk gospodarczych. Być może lepszym rozwiązaniem będzie włączenie izb budownictwa, izb turystycznych, izby ubezpieczeń, a także zrzeszeń handlu i usług oraz zrzeszeń transportu w jednolitą strukturę mających znaczący potencjał społeczno-ekonomiczny izb przemysłowo-handlowych.

Instytucjami tak szeroko rozumianego samorządu gospodarczego przemysłu i handlu powinny być niezależne od siebie i samodzielne w ramach ogólnego porządku prawnego: okręgowe izby przemysłowo-handlowe, regionalne (wojewódzkie) izby przemysłowo-handlowe oraz Krajowa Izba Przemysłowo-Handlowa ewentualnie Krajowa Izba Gospodarcza, będąca naczelnym organem samorządowej reprezentacji przedsiębiorców.

W nowej ustawie powinno się jednoznacznie zastrzec, że – obok izb rolniczych i rzemieślniczych – wyłącznymi jednostkami samorządu gospodarczego są działające w oparciu o nią izby przemysłowo-handlowe. Rangi tej nie należy zatem przyznawać organizacjom, zrzeszeniom i stowarzyszeniom gospodarczym, których pozycja prawna nie predysponuje do roli rzeczywistego samorządu. Pozostając ważnym elementem środowiska gospodarczego przedsiębiorców, nie powinny one zatem rościć sobie pretensji do występowania wobec władz publicznych w imieniu całego spektrum społeczno-gospodarczego regionu i kraju.

Jednoznacznemu określeniu kompetencji i wzmocnieniu pozycji samorządu gospodarczego służyć także powinno konstytucyjne umiejscowienie go w strukturze administracyjnej Polski. Nie ma żadnego merytorycznego powodu, aby samorząd gospodarczy traktować gorzej od samorządu terytorialnego i zawodowego, których

⁴⁸ Dz.U. 1996 nr 1, poz. 3.

⁴⁹ Dz.U. 1989 nr 17, poz. 92; por. ustawa z 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o rzemiośle (Dz.U. 2001 nr 129, poz. 1445).

⁵⁰ Dz.U. 1989 nr 35, poz. 195, ze zm.: 1992 nr 75, poz. 368, 1996 nr 43, poz. 189, 1997 nr 121, poz. 770, 1999 nr 139, poz. 934.

pozycja prawna jest wyraźnie wzmocniona poprzez stosowne zapisy w ustawie zasadniczej.

Niestety w obecnym stanie prawnym, działając jako stowarzyszenia, izby gospodarcze nie mają szansy zaistnieć w sferze publicznej. Trudno się bowiem spodziewać, aby rząd i samorząd terytorialny dzieliły się wpływami z dobrowolnymi związkami osób, które – co należy otwarcie przyznać – nie mają mandatu do reprezentowania wszystkich przedsiębiorców z danego obszaru.

W przypadku samorządu gospodarczego przekraczamy granicę petryfikacji zastanego i dalekiego od doskonałości modelu funkcjonowania izb gospodarczych jako związków prywatnoprawnych. Po dwóch dekadach najczęściej bezowocnych dyskusji o jego przyszłości znajdujemy się właściwie w punkcie wyjścia. Głosy środowisk gospodarczych są rozproszone, a politycy i działacze samorządu terytorialnego nie widzą potrzeby czynienia istotnych koncesji na rzecz słabo zorganizowanych grup przedsiębiorców. Najpoważniejsze mankamenty obowiązujących w tej sferze regulacji prawnych to: wprowadzenie zasady dobrowolnej przynależności do izb gospodarczych, sposób powoływania izb gospodarczych w trybie inicjatywy założycielskiej samych zainteresowanych, a także oparcie majątku izb gospodarczych na składkach członkowskich, darowiznach, spadkach, zapisach oraz dochodach z własnej działalności izby.

Trzeba jasno powiedzieć, że takie uregulowanie podstaw działania izb gospodarczych w żadnym razie nie zapewnia im pozycji związków publicznoprawnych, które uzyskują podmiotowość z tytułu posiadania władzy i faktycznej mocy użycia przymusu zewnętrznego. Pozostałe cechy związków publicznoprawnych dotyczą ustawowego sposobu ich powoływania, obligatoryjnego członkostwa oraz prawa organów państwa do sprawowania nadzoru nad tego typu instytucjami. Niestety działające obecnie w Polsce izby gospodarcze, z wyjątkiem samorządu rolniczego, nie spełniają wymienionych wyżej kryteriów.

Tymczasem sprawne funkcjonowanie wielopoziomowego zarządzania *multi-level governance* wymaga zorganizowania środowiska gospodarczego, które powinno być traktowane w sposób partnerski przez pozostałych uczestników systemu, przede wszystkim zaś przez samorząd terytorialny⁵¹. Pojawia się jednak w tym miejscu pytanie, czy obecny stan prawny umożliwia utworzenie organizacji reprezentatywnych dla lokalnego środowiska biznesowego. Aby się o tym przekonać, niezbędne jest scharakteryzowanie struktur stawiających sobie za cel działania na rzecz społeczności przedsiębiorców.

Na obszarze aglomeracji poznańskiej organizacjami, które możemy uznać za najbardziej zaangażowane w proces reprezentowania środowiska gospodarczego, są:

⁵¹ Model *multi-level governance* bazuje na założeniu o erozji tradycyjnych funkcji państwa narodowego odpowiedzialnego za organizowanie całości rzeczywistości społecznej i politycznej wewnątrz granic państwowych. Efektem jest delegowanie kompetencji tradycyjnie przynależnych państwu w kierunku struktur ponadnarodowych, samorządu terytorialnego, organizacji obywatelskich oraz organizacji gospodarczych; zob. J. Jańczak, *Cross-border governance jako koncepcja wspólnego zarządzania miastem podzielonym. Efektywność w warunkach członkostwa w UE*, [w:] *Pogranicze polsko-niemieckie po 2004 roku. Nowa jakość sąsiedztwa?*, red. J. Jańczak, M. Musiał-Karg, Toruń 2009, s. 218.

Wielkopolska Izba Rzemieślnicza, Wielkopolska Izba Przemysłowo-Handlowa, Wielkopolski Związek Pracodawców oraz Łoża Wielkopolska Business Centre Club.

Wielkopolska Izba Rzemieślnicza w Poznaniu jest organizacją samorządu gospodarczego rzemiosła. Działa na podstawie ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U. nr 17, poz. 92) oraz statutu uchwalonego przez VI Nadzwyczajny Zjazd Przedstawicieli wraz ze zmianami wprowadzonymi uchwałą nr 5/02 Walnego Zgromadzenia Przedstawicieli z dnia 21 maja 2002 r.

Wielkopolska Izba Rzemieślnicza zrzesza na zasadzie dobrowolności 59 organizacji: 45 cechów, 13 spółdzielni rzemieślniczych oraz Spółdzielczą Hurtownię Rzemiosła. Cechy i spółdzielnie należące do Izby zrzeszają na zasadzie dobrowolności 6472 członków, w tym 1373 na obszarze regionu miasta Poznania i 2309 w ramach regionu poznańskiego z subregionem gnieźnieńskim.

Jednym z zadań Wielkopolskiej Izby Rzemieślniczej jest współdziałanie z organami administracji rządowej i samorządowej w sferze rozwoju sytuacji ekonomicznej rzemiosła. Nadrzędnym celem tej współpracy jest prezentowanie poglądów środowiska na określone zjawiska ekonomiczne i społeczne, przedstawianie propozycji rozwiązań szeregu problemów i szerokie akcentowanie pozycji rzemiosła w życiu społeczno-gospodarczym miasta i regionu. Efektem podejmowanych działań ma być jak najlepsze funkcjonowanie zrzeszonych w Izbie małych i średnich firm. W zakresie swoich kompetencji Izba Rzemieślnicza współpracuje z Urzędem Wojewódzkim w Poznaniu, Urzędem Marszałkowskim, Wojewódzkim Urzędem Pracy, Urzędem Miasta Poznania oraz Wielkopolskim Kuratorium Oświaty.

Podstawowe zadania Wielkopolskiej Izby Rzemieślniczej dotyczą:

- reprezentowania zrzeszonych organizacji wobec organów administracji rządowej, samorządowej oraz innych instytucji;
- udzielania członkom pomocy instruktażowej, doradczej, zwłaszcza w zakresie prawnym, organizacyjnym, podatkowym, ekonomicznym i finansowym;
- czuwania nad szkoleniem uczniów w zakładach rzemieślniczych i otaczania ich opieką;
- przeprowadzania egzaminów czeladniczych i mistrzowskich oraz działań mających na celu podnoszenie kwalifikacji zawodowych rzemieślników;
- organizowania i prowadzenia działalności społeczno-wychowawczej, socjalnej, kulturalnej i oświatowej.

Godna uwagi jest współpraca Wielkopolskiej Izby Rzemieślniczej z Urzędem Miasta Poznania w ramach dialogu obywatelskiego z organizacjami pozarządowymi. Przedstawiciele środowiska rzemieślniczego brali udział w debacie na temat „Metropolia Poznań. Zielona Księga Aglomeracji Poznańskiej” oraz w dyskusji i pracach zespołu przygotowującego „Strategię rozwoju miasta Poznania do 2030 r.”

Wielkopolska Izba Przemysłowo-Handlowa funkcjonuje na podstawie ustawy z dnia 30 maja 1989 r. o izbach gospodarczych (Dz.U. nr 35, poz. 195). Została ona wpisana do rejestru izb gospodarczych 10 października 1989 r. Zgodnie z zapisami przywołanej wyżej ustawy Izba jest organizacją samorządu gospodarczego, choć w rzeczywistości ma charakter quasi-samorządowy. Nie stanowi ona samorządu w wymiarze publicznoprawnym, a jedynie stowarzyszenie bez władztwa administracyjnego wobec zrzeszonych w niej podmiotów gospodarczych.

Wielkopolska Izba Przemysłowo-Handlowa jest zatem dobrowolną, apolityczną i niezależną organizacją o charakterze regionalnym. Jej misją jest wspieranie rozwoju przedsiębiorstw oraz skuteczne reprezentowanie ich interesów ze szczególnym uwzględnieniem małych i średnich firm.

Do celów, jakie realizuje Wielkopolska Izba Przemysłowo-Handlowa, należy przede wszystkim: współdziałanie z samorządem terytorialnym oraz administracją rządową w zakresie tworzenia korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości, wzbogacanie rynku usług dla małych i średnich przedsiębiorstw w oparciu o istniejące instytucje lokalne, regionalne i krajowe, a także działania służące zwiększeniu ich konkurencyjności.

Do szczegółowych zadań w tym zakresie przede wszystkim należy:

- podejmowanie wszelkich inicjatyw gospodarczych w Wielkopolsce;
- promocja wielkopolskich przedsiębiorstw;
- kojarzenie partnerów gospodarczych;
- organizowanie misji promocyjnych za granicą oraz uczestnictwo w imprezach wystawienniczych;
- informacja i doradztwo gospodarcze dla podmiotów krajowych i zagranicznych;
- organizacja szkoleń i seminariów;
- legalizacja dokumentów handlu zagranicznego.

Wielkopolska Izba Przemysłowo-Handlowa zrzesza na zasadzie dobrowolności 182 członków.

Wielkopolski Związek Pracodawców działa na podstawie ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o organizacji pracodawców (Dz.U. 1991 nr 55, poz. 235). Jest zrzeszony w Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych Lewiatan. Skupia przedstawicieli pracodawców i przedsiębiorców z terenu województwa wielkopolskiego. Obecnie Związek zrzesza na zasadzie dobrowolności 62 członków. W swoich działaniach stara się skutecznie reprezentować interesy zrzeszonych przedsiębiorców wobec władz samorządowych i administracji rządowej oraz wobec związków zawodowych. Poprzez członkostwo w Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych Lewiatan Wielkopolski Związek Pracodawców zabiega o lepsze prawo dla polskich przedsiębiorców oraz stara się dbać o ich wizerunek.

W ramach szczegółowych celów należy wymienić:

- działania na rzecz tworzenia korzystnych warunków, sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości i przedsiębiorstw poprzez wzmocnienie ich reprezentacji w Wielkopolsce oraz Unii Europejskiej;
- prowadzenie lobbingu na rzecz rozwoju gospodarki wolnorynkowej, tworzenia dobrego prawa, obrony i reprezentowania interesów pracodawców, ochrony praw przedsiębiorców oraz dialogu społecznego z władzami i partnerami społecznymi;
- oddziaływanie na kształtowanie polityki regionalnej i ustawodawstwa dotyczącego interesów pracodawców;
- stymulację rozwoju edukacji ekonomicznej społeczeństwa i upowszechnianie zasad etyki zawodowej w stosunkach społeczno-gospodarczych;
- zabieganie o konkurencyjność wielkopolskiej gospodarki i promowanie wielkopolskich przedsiębiorców;

- rozwój dialogu społecznego i promowanie idei społecznej odpowiedzialności biznesu.

W ramach praktycznego działania Wielkopolski Związek Pracodawców stara się wykorzystywać uprawnienia, jakie przysługują organizacjom pracodawców w Polsce. Członkowie Związku i jego eksperci opiniują projekty ustaw i rozporządzeń z różnych sfer prawa gospodarczego, zabiegając o uwzględnienie postulatów przedsiębiorców na wszystkich etapach procesu legislacyjnego. Jest to możliwe między innymi poprzez udział w pracach:

- Rady Głównej PKPP Lewiatan – organizacji, która zabiega o lepsze prawo dla polskich przedsiębiorców, dba o ich wizerunek oraz monitoruje bariery dla przedsiębiorczości i przygotowuje własne ekspertyzy makroekonomiczne;
- Wojewódzkiej Komisji Dialogu Społecznego, która opiniuje tak ważne regulacje gospodarcze, jak budżet, prawo pracy, prawo gospodarcze, a także zgłasza pod obrady Komisji najważniejsze dla członków Związku sprawy;
- Wojewódzkiej Rady Zatrudnienia w Poznaniu oraz powiatowych rad zatrudnienia, realizujących politykę rynku pracy w ramach dialogu i współpracy z partnerami społecznymi.

Łoża Wielkopolska Business Centre Club (BCC) jest częścią organizacji, która od 2001 r. dysponuje statusem związku pracodawców. Misją BCC jest tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości, integracja środowiska, stymulowanie wzajemnej pomocy. Najważniejszym obszarem działania jest jednak lobbing na rzecz interesów przedsiębiorców. BCC funkcjonuje od 1991 r., początkowo jako organizacja komercyjna, i zrzesza 2500 członków (osób i firm) z całego kraju, zatrudniających ponad 600 tysięcy pracowników. Przeciętne zatrudnienie firm członkowskich przekracza 400 osób. Jest to więc organizacja skupiająca głównie duże i średnie podmioty gospodarcze. BCC rozwija strukturę terytorialną. Działania prowadzone są za pośrednictwem 24 łóż regionalnych na terenie całej Polski. Obok BCC funkcjonują liczne kluby biznesu rejestrowane często jako firmy osób fizycznych lub prawnych, świadczące usługi na rzecz innych firm i komunikacji wewnątrz środowiska biznesu. W przeciwieństwie do BCC nacisk w tego typu klubach jest w mniejszym stopniu kładziony na lobbing, a w większym na działania komercyjne i integrację środowiska.

Od 2002 r. Business Centre Club reprezentuje interesy przedsiębiorców w Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczych i jako związek pracodawców negocjuje z przedstawicielami związków zawodowych ponadzakładowe układy zbiorowe, opiniuje akty prawne i ich projekty, a także występuje wobec organów państwa i samorządu na rzecz środowiska biznesowego.

W ramach działań na rzecz dialogu społecznego przedstawiciele związku pracodawców BCC zasiadają między innymi w wojewódzkich i powiatowych radach zatrudnienia, Radzie Ochrony Pracy, Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Społecznych, Naczelnej Radzie Zatrudnienia, Radzie Nadzorczej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W Łoży Wielkopolskiej BCC zrzeszonych jest 89 członków.

Scharakteryzowane powyżej organizacje nie zamykają listy podmiotów występujących w interesie przedsiębiorców na obszarze aglomeracji poznańskiej. Wśród

pozostałych należy wymienić Wielkopolski Klub Kapitału oraz mające branżowy charakter: Wielkopolską Izbę Budownictwa, Wielkopolską Izbę Turystyczną, Polską Izbę Gospodarczą Importerów, Eksporterów i Kooperacji, a także Wielkopolskie Zrzeszenie Handlu i Usług.

Nie ulega zatem wątpliwości, że poznańscy przedsiębiorcy mają możliwość zrzeszania się w organizacjach stawiających sobie za cel reprezentowanie ich interesów. Nawiązując do koncepcji *multi-level governance*, należy się jednak zastanowić nad reprezentatywnością tego typu struktur oraz ich pozycją w systemie wielopoziomowego zarządzania. Odnosząc się do tych kwestii, trudno o pozytywne konkluzje. W przypadku wszystkich wymienionych organizacji, z wyjątkiem Wielkopolskiej Izby Rzemieślniczej, widoczne jest niewielkie zainteresowanie członkostwem ze strony przedsiębiorców. Wynika to z relatywnie słabej pozycji ustrojowej wymienionych organizacji, będącej konsekwencją ich prywatnoprawnego charakteru. Z kolei brak tego typu struktur w sferze instytucji publicznych jest, jak się wydaje, głównym powodem ich marginalizowania przez władze samorządowe, które nie widzą potrzeby i możliwości przekazywania kompetencji administracyjnych na rzecz rozproszonego środowiska gospodarczego. Wynikająca z tego słabość strukturalna i programowa organizacji biznesowych wydaje się główną przeszkodą na drodze do stworzenia efektywnego systemu wielopoziomowego zarządzania, który mógłby zniwelować zbyt asymetryczne obecnie relacje pomiędzy samorządem terytorialnym i reprezentacją przedsiębiorców.

1.5. Wyniki badania opinii wielkopolskich przedsiębiorców na temat organizacji zrzeszających przedsiębiorców oraz samorządu gospodarczego

1.5.1. Założenia i struktura przeprowadzonego badania oraz charakterystyka badanej grupy przedsiębiorców

Dyskutując na temat zasadności powołania w Polsce powszechnego samorządu gospodarczego, należy uwzględnić głos osób najbardziej zainteresowanych istnieniem tego rodzaju instytucji, a mianowicie przedsiębiorców. Z tego powodu zespół autorów prezentowanej publikacji opracował formularz ankiety, której zasadniczym celem było zbadanie opinii wielkopolskich przedsiębiorców na temat organizacji zrzeszających przedsiębiorców oraz samorządu gospodarczego. Nie ulega wątpliwości, że tego rodzaju badania na terenie aglomeracji poznańskiej należy uznać za nowatorskie, a ich charakter określić jako pilotażowy. Poprzez badanie ankietowe starano się uzyskać odpowiedź na pytanie: **Czy samorząd gospodarczy jest potrzebny, a jeśli tak – to jaka powinna być jego rola i zasady funkcjonowania?**

Badanie zostało przeprowadzone drogą elektroniczną przez firmę F5 Konsulting, która w sposób profesjonalny i kompleksowy opracowała jego wyniki⁵². Należy również dodać, że cały projekt został zrealizowany pod patronatem Wielkopolskiego

skiej Izby Przemysłowo-Handlowej, a jego wyniki przedstawiono na V Forum Gospodarczym Aglomeracji Poznańskiej⁵³.

Prośbę o wypełnienie elektronicznego formularza ankiety wysłano do ok. 700 przedsiębiorców z Wielkopolski, w tym do około 500 osób, które uczestniczyły w poprzednich edycjach Forum Gospodarczego Aglomeracji Poznańskiej, a następnie do 183 członków Wielkopolskiej Izby Przemysłowo-Handlowej. Ponadto firma F5 Consulting rozesłała ankietę do firm, z którymi na stałe współpracuje. Otrzymano 54 kompletnie wypełnione ankiety, które poddano dalszej analizie, co oznacza, że ankietę wypełniło zaledwie 7,71% spośród firm, do których została ona skierowana. Świadczy to jednoznacznie o niewielkim zainteresowaniu respondentów omawianą kwestią, co również należy uznać za bardzo istotną informację⁵⁴.

Badanie przeprowadzone zostało metodą sondażową, przy wykorzystaniu technik ankietowania. Narzędziem natomiast był elektroniczny i anonimowy kwestionariusz ankiety. Ankieta składała się z 18 pytań, z czego:

- pytania od 1 do 12 to pytania merytoryczne, w tym:
 - 11 pytań zamkniętych;
 - 1 pytanie otwarte;
- pytania od 13 do 18 to tzw. pytania metryczkowe, w których zapytano o wiek, płeć, wykształcenie, doświadczenie biznesowe, charakter prowadzonej działalności oraz wielkość przedsiębiorstwa.

W badaniu pytano o najbardziej elementarne zagadnienia dotyczące organizacji zrzeszających przedsiębiorców oraz funkcjonowania samorządu gospodarczego, w tym o:

- kwestię przynależności do jakiegokolwiek organizacji zrzeszającej przedsiębiorców oraz o jej ewentualny charakter;
- powody braku przynależności do organizacji zrzeszającej przedsiębiorców;
- chęć ewentualnego przystąpienia do takiej organizacji;
- opinię na temat zasadności istnienia samorządu gospodarczego;
- znajomość zasad funkcjonowania samorządu gospodarczego;
- obowiązkową przynależność do samorządu gospodarczego;
- pozytywny wpływ samorządu gospodarczego na rozwój rynku i przedsiębiorczości;
- integracyjną funkcję samorządu gospodarczego;
- wpływ samorządu gospodarczego na upowszechnienie zasad etyki w działalności gospodarczej;
- własny wpływ na decyzje podejmowane przez władze rządowe i samorządowe w dziedzinie prowadzenia działalności gospodarczej;

⁵² <http://www.f5.pl>, z dnia 19.08.2012 r.

⁵³ <http://www.forumgospodarcze.com>, z dnia 19.08.2012 r.

⁵⁴ Należy jednoznacznie podkreślić, że badanie nie jest reprezentatywne dla całego środowiska gospodarczego aglomeracji poznańskiej, bowiem dobór próby badawczej był celowy. Wyników tych nie można zatem odnosić do całej populacji przedsiębiorców prowadzących działalność na terenie aglomeracji. Badanie ma niewątpliwie charakter pilotażowy, a jego wyniki pokazują, że należałoby kontynuować je w rozszerzonej formule.

Tabela 1. Charakterystyka badanej grupy przedsiębiorców

Wiek		
20–35 lat 24,07%	36–50 lat 46,30%	powyżej 50 lat 29,63%
Płeć		
kobieta 22,22%	mężczyzna 77,78%	
Wykształcenie		
podstawowe 0%	średnie 5,56%	wyższe 94,44%
Doświadczenie biznesowe		
1–10 lat pracy 14,82%	11–20 lat pracy 53,70%	powyżej 20 lat pracy 31,48%
Charakter prowadzonej działalności		
produkcja przemysłowa 9,26%	usługi 66,67%	handel 9,26%
budownictwo 3,70%	inne* 11,11%	
Wielkość przedsiębiorstwa		
poniżej 10 pracowników 47,17%	10–50 pracowników 26,41%	50–250 pracowników 13,21%
		powyżej 250 pracowników 13,21%

* Wśród innej działalności wskazano: ubezpieczenia, branżę artystyczno-wydawniczą, administrację, naukę i badania, Venture Capital.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez firmę F5 Konsulting.

- inne sprawy, o które nie zapytano, a były istotne z punktu widzenia prowadzonego badania.

Zanim przedstawione zostaną wyniki ankiety należy scharakteryzować badaną grupę respondentów. Jak wspomniano, w badaniu wzięło udział 54 przedsiębiorców, którzy kompletnie wypełnili ankietę. Szczegółową charakterystykę badanej grupy przedsiębiorców zawiera tabela 1.

Blisko połowa ankietowanych przedsiębiorców to osoby z grupy wiekowej 36–50 lat, 24% respondentów to osoby w wieku 20–35 lat, pozostali zaś mają powyżej 50 lat. W badanej grupie większość stanowili mężczyźni, gdyż było to aż 77%. Dominowały także osoby legitymujące się wyższym wykształceniem (blisko 95%). Jeśli chodzi o doświadczenie biznesowe, to najwięcej było osób prowadzących działalność od 11 do 20 lat (prawie 54%), blisko co trzeci badany legitymował się ponad 20-letnim doświadczeniem, natomiast pozostali mieścili się w przedziale 1–10 lat. Wśród osób biorących udział w badaniu dominowali przedsiębiorcy prowadzący działalność o charakterze usługowym, bowiem było to blisko 7 na 10 pytaných. Wreszcie większość ankietowanych stanowiły osoby zatrudniające poniżej 10 pracowników, a następnie osoby zatrudniające od 10 do 50 pracowników.

1.5.2. Wyniki przeprowadzonego badania

Pytanie pierwsze brzmiało: **Czy Pana/Pani firma należy do jakiejkolwiek organizacji zrzeszającej przedsiębiorców?** Dokładnie połowa respondentów potwierdziła swoją przynależność do organizacji zrzeszających przedsiębiorców i analogicznie 50% pytanym osób stwierdziło, że nie należy do żadnej organizacji zrzeszającej przedsiębiorców.

W punkcie drugim ankiety poproszono osoby deklarujące przynależność do jakiejś organizacji o wskazanie jej charakteru. Najbardziej popularnym jej typem okazały się izby przemysłowo-handlowe, izby gospodarcze oraz stowarzyszenia przedsiębiorców. Szczegółowe zestawienie przynależności do danej organizacji zawiera tabela 2.

W punkcie trzecim poproszono osoby nie należące do żadnej organizacji zrzeszającej przedsiębiorców o wyjaśnienie, dlaczego do tej pory nie przystąpiły do tego typu instytucji. Przedsiębiorcy niezrzeszeni jako główne czynniki decydujące o braku przynależności do organizacji wskazali: brak czasu, niechęć do zapłaty składek członkowskich, brak wiary w efektywność tego typu działań oraz brak korzyści wynikających z takiej przynależności. Szczegółowe zestawienie odpowiedzi respondentów pokazano na rycinie 1.

Pytanie czwarte brzmiało: **Jeżeli Pana/Pani firma nie należy do organizacji zrzeszającej przedsiębiorców, to czy chciałby/łaby Pan/Pani do niej przystąpić?** Większość pytanym osób (ponad 48%) odpowiedziała negatywnie na tak postawione pytanie. Co czwarta pytana osoba stwierdziła, że jest to trudne do określenia. Również co czwarty pytany przedsiębiorca wyraził wolę przystąpienia do organizacji zrzeszającej przedsiębiorców. Widać więc wyraźnie, że zaledwie 26% niezrzeszonych przedsiębiorców wyraża chęć przystąpienia do takiej organizacji. Natomiast aż 75% badanych osób nie zamierza w najbliższym czasie dołączyć do jakiejkolwiek organizacji, której zadaniem jest reprezentacja interesów przedsiębiorców. Szczegółowe zestawienie pokazano na rycinie 2.

W punkcie piątym zapytano ankietowanych wprost: **Czy uważa Pan/Pani, że samorząd gospodarczy jest potrzebny?** Zdecydowana większość pytanym osób uznała, że samorząd gospodarczy jest potrzebny (74%). Co piąty pytany przedsiębior-

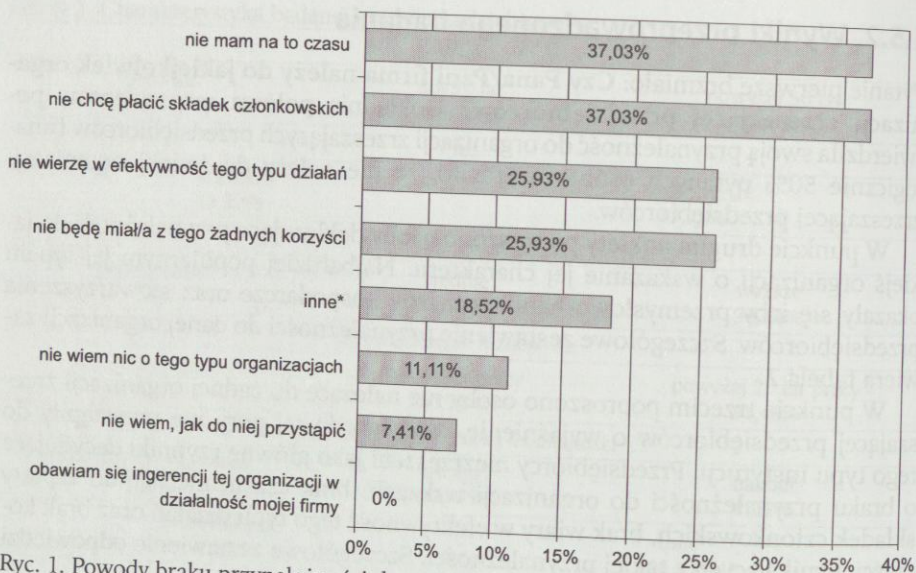
Tabela 2. Przynależność do danej organizacji*

izba przemysłowo-handlowa	izba gospodarcza	izba budownictwa
48,15%	24,07%	7,40%
cech, izba rzemieślnicza	zrzeszenie handlu i usług	zrzeszenie transportu
0%	0%	0%
izba turystyczna	stowarzyszenie przedsiębiorców	inne**
0%	24,07%	24,07%

*Należy zaznaczyć, że zsumowanie wyników nie daje 100%, bowiem respondenci mieli możliwość dokonania wielokrotnego wyboru.

**Wśród innych respondenci wskazali takie, jak: Konfederacja Pracodawców, Wielkopolski Klub Kapitału, stowarzyszenie branżowe, Konwent, p-team – spotkania ludzi przedsiębiorczych, strefa ekonomiczna, fundacja.

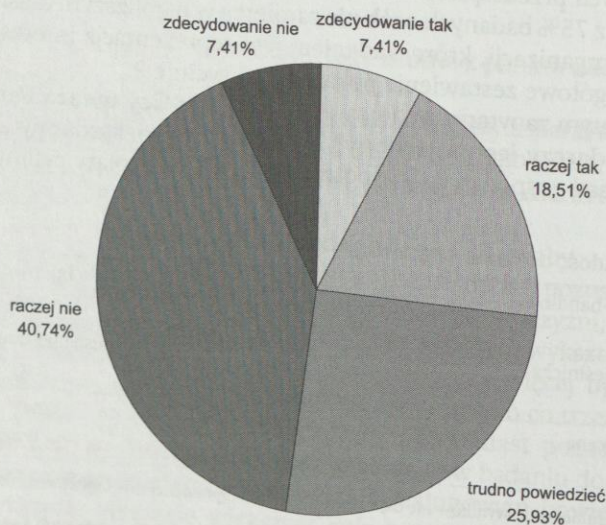
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez firmę F5 Konsulting.

Ryc. 1. Powody braku przynależności do organizacji zrzeszających przedsiębiorców

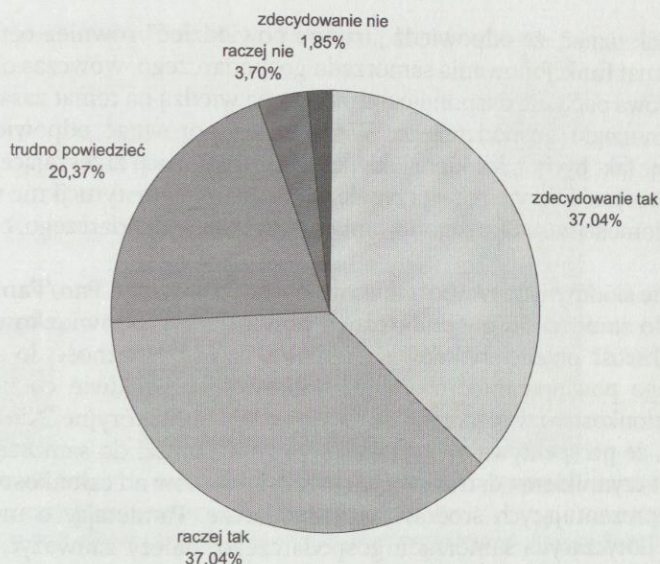
*Wśród innych ankietowani zaznaczali, że: istniejące organizacje są zbyt upolitycznione, mają skostniałe struktury i nie zajmują się wymianą wiedzy i budowaniem *networkingu*, nie biorą pod uwagę możliwości członkostwa oraz trudno powiedzieć.

biorca nie był w stanie jasno określić swojego stanowiska. Niespełna 6% osób pytaných uznało, że samorząd gospodarczy jest niepotrzebny. Zestawienie odpowiedzi respondentów przedstawiono na rycinie 3.

Ryc. 2. Odpowiedzi przedsiębiorców na pytanie 4

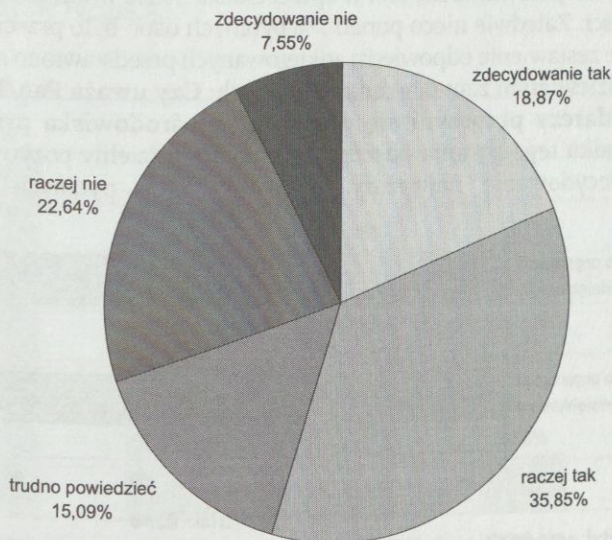
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez firmę F5 Consulting.

Ryc. 3. Odpowiedzi przedsiębiorców na pytanie 5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez firmę F5 Konsulting.

Pytanie szóste brzmiało: **Czy znane są Panu/Pani zasady działania samorządu gospodarczego?** Większość pytaných osób uznała, że zna zasady działania samorządu gospodarczego, jednak blisko trzech spośród pięciu respondentów odpowiedziało, że tych zasad nie zna. Szczegółowe zestawienie pokazano na rycinie 4.

Ryc. 4. Odpowiedzi przedsiębiorców na pytanie 6

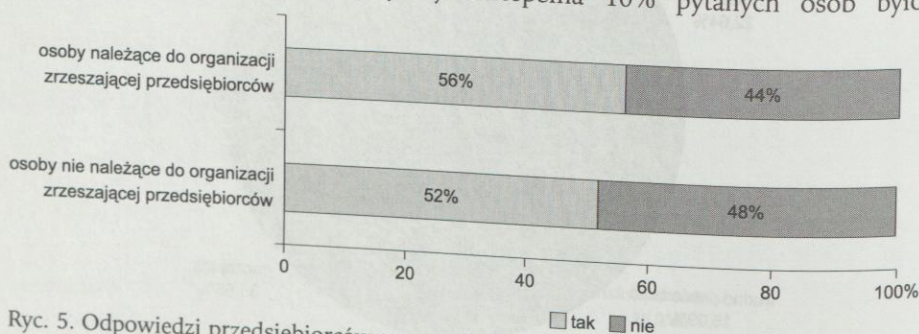
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez firmę F5 Konsulting.

Jeśli jednak uznać, że odpowiedź „trudno powiedzieć” również oznacza brak wiedzy na temat funkcjonowania samorządu gospodarczego, wówczas okazuje się, że blisko połowa osób nie dysponuje ugruntowaną wiedzą na temat zasad funkcjonowania samorządu gospodarczego. Warto także porównać odpowiedzi osób, uwzględniając fakt bycia członkiem jakiegokolwiek organizacji zrzeszającej przedsiębiorców. Okazuje się bowiem, że przynależność do takiej instytucji nie warunkuje wzrostu znajomości zasad funkcjonowania samorządu gospodarczego, co obrazuje rycina 5.

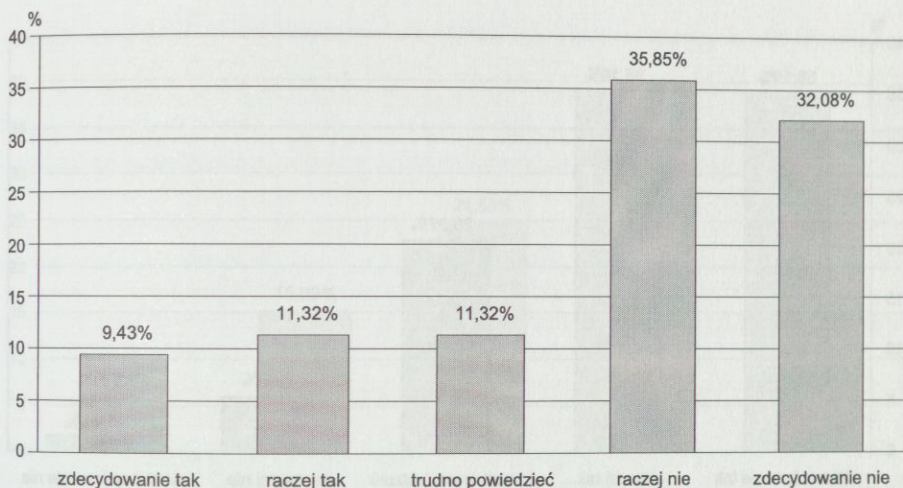
W punkcie siódmym zapytano ankietowanych: **Czy uważa Pan/Pani, że przynależność do samorządu gospodarczego powinna być obowiązkowa?** Zdecydowana większość przedsiębiorców stwierdziła, że przynależność do samorządu gospodarczego powinna mieć charakter dobrowolny. Zaledwie co piąta osoba uznała, że członkostwo w samorządzie powinno być obligatoryjne. Nie ulega więc wątpliwości, że perspektywa obowiązkowej przynależności do samorządu gospodarczego jest czynnikiem odstrasżającym przedsiębiorców od członkostwa w organizacjach reprezentujących środowiska gospodarcze. Pamiętając o modelowych założeniach dotyczących samorządu gospodarczego, należy zauważyć, że badani przedsiębiorcy, wbrew deklaracjom zaprezentowanym w ankiecie, nie dysponują zadowalającą wiedzą na temat istoty i zakresu zadań samorządu gospodarczego. Szczegółowe zestawienie odpowiedzi respondentów pokazano na rycinie 6.

Pytanie ósme brzmiało: **Czy uważa Pan/Pani, że samorząd gospodarczy może pozytywnie wpłynąć na rozwój rynku i przedsiębiorczości?** Zdecydowana większość osób, bowiem blisko 7 na 10 pytanym, uznała, że samorząd gospodarczy może pozytywnie wpłynąć na rozwój rynku i przedsiębiorczości. Mimo więc obawy przed obowiązkową przynależnością do samorządu gospodarczego respondenci na ogół uznali, że jego funkcjonowanie nie stoi w sprzeczności z ideą wolnego rynku czy też przedsiębiorczości. Zaledwie nieco ponad 7% pytanym osób było przeciwnego zdania. Szczegółowe zestawienie odpowiedzi ankietowanych przedstawiono na rycinie 7.

W punkcie dziewiątym zapytano ankietowanych: **Czy uważa Pan/Pani, że samorząd gospodarczy przyczyni się do integracji środowiska przedsiębiorców?** W przypadku tego pytania odsetek osób, które udzieliły pozytywnej odpowiedzi był zdecydowanie najwyższy. Niespełna 10% pytanym osób było

Ryc. 5. Odpowiedzi przedsiębiorców na pytanie 6 z uwzględnieniem przynależności do jakiegokolwiek organizacji zrzeszającej przedsiębiorców
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez firmę F5 Konsulting.

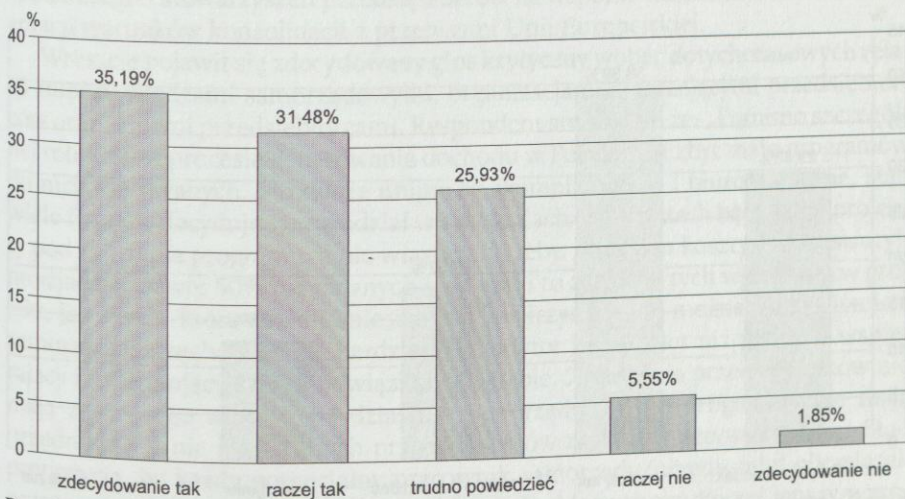

Ryc. 6. Odpowiedzi przedsiębiorców na pytanie 7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez firmę F5 Konsulting.

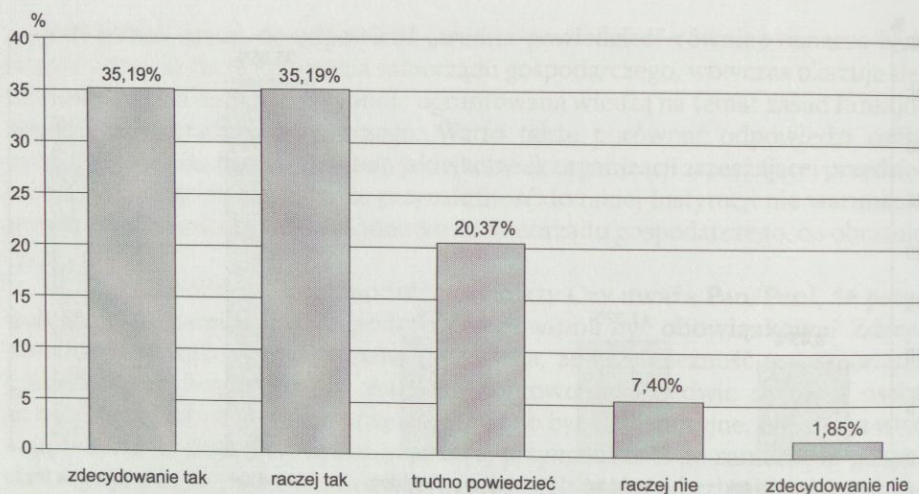
odmiennego zdania, natomiast 1/5 osób była niezdecydowana. Szczegółowe zestawienie odpowiedzi ankietowanych przedsiębiorców pokazano na rycinie 8.

W kolejnym punkcie ankiety zapytano respondentów: **Czy uważa Pan/Pani, że samorząd gospodarczy może pozytywnie wpłynąć na upowszechnienie zasad etyki w działalności gospodarczej?** Respondenci zdecydowanie uznali, że istnienie i sprawne funkcjonowanie samorządu gospodarczego może pozytywnie wpłynąć na upowszechnienie zasad etyki w działalności gospodarczej. Co istotne, żaden z ankietowanych nie wybrał odpowiedzi „zdecydowanie nie”, co szczegółowo ilustruje rycina 9.

Ryc. 7. Odpowiedzi przedsiębiorców na pytanie 8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez firmę F5 Konsulting.

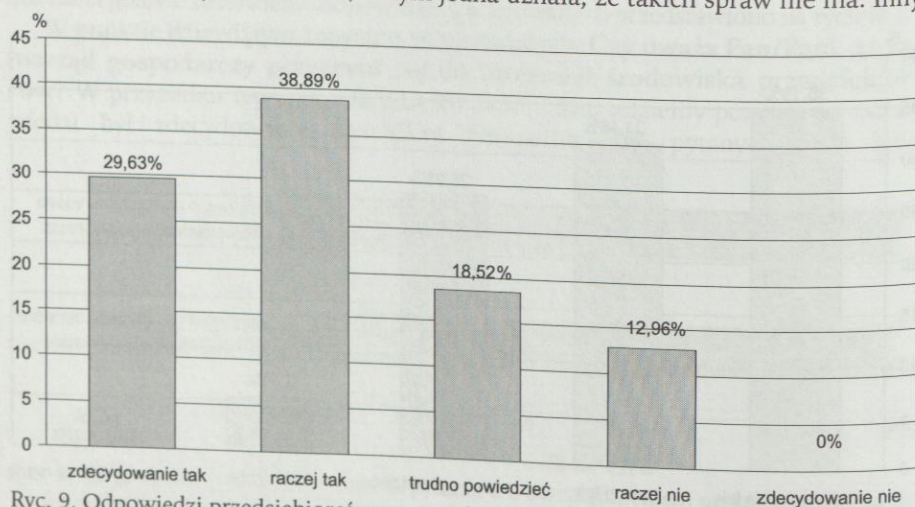

Ryc. 8. Odpowiedzi przedsiębiorców na pytanie 9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez firmę F5 Konsulting.

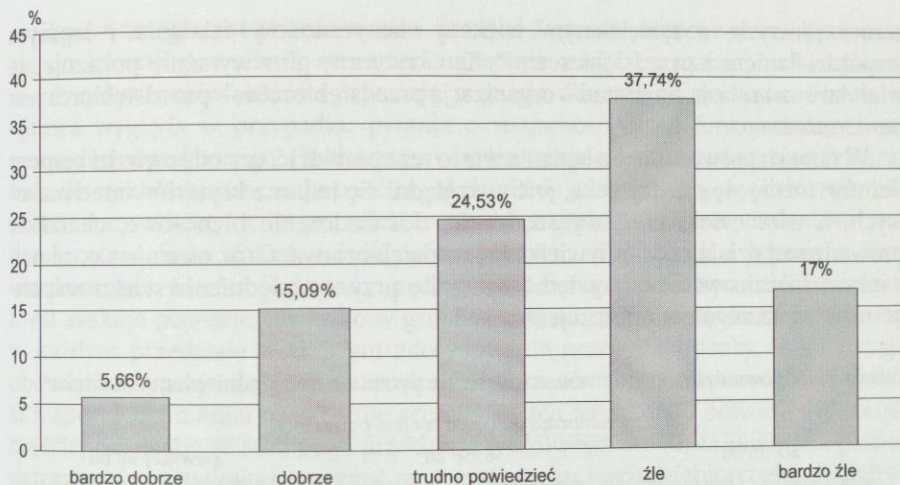
Pytanie jedenaste brzmiało: **Jak Pan/Pani ocenia swój dotychczasowy wpływ na decyzje podejmowane przez władze rządowe i samorządowe w dziedzinie prowadzenia działalności gospodarczej?** Większość respondentów zgodnie uznała (55%), że nie miała realnego wpływu na decyzje podejmowane przez władze rządowe i samorządowe w sprawach rodzajowo związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Szczegółowe zestawienie odpowiedzi ankietowanych pokazano na rycinie 10.

W punkcie dwunastym ankiety zapytano respondentów, czy są jeszcze sprawy o które nie pytano, a są istotne z punktu widzenia prowadzonego badania. Z takiej możliwości skorzystało 5 osób, w tym jedna uznała, że takich spraw nie ma. Inny

Ryc. 9. Odpowiedzi przedsiębiorców na pytanie 10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez firmę F5 Konsulting.

Ryc. 10. Odpowiedzi przedsiębiorców na pytanie 11

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez firmę F5 Konsulting.

stwierdził, że model i zasady funkcjonowania samorządu gospodarczego są istotnym elementem mającym wpływ na decyzję przedsiębiorców o przynależności do niego. Zdaniem tej osoby, aby zachęcić przedsiębiorców do przystąpienia do samorządu gospodarczego, należy jasno określić zasady jego funkcjonowania. Następny z ankietowanych zwrócił uwagę na dwie kwestie, a mianowicie na kwestię lobbingu – pytając o jego granice oraz etyczność, a także kwestię relacji między wielkimi i małymi przedsiębiorcami – pytając, jak utrzymać równowagę między nimi, jakie mogą występować w związku z tym szanse oraz zagrożenia. Kolejny z respondentów zaznaczył, że należałoby zwrócić uwagę na wpływ samorządu gospodarczego i stowarzyszeń przedsiębiorców na wspólne działania w kierunku adaptacji warunków konsolidacji z przepisami Unii Europejskiej.

Wreszcie pojawił się zdecydowany głos krytyczny wobec dotychczasowych relacji między władzami samorządowymi, organizacjami zrzeszającymi przedsiębiorców oraz samymi przedsiębiorcami. Respondent stwierdził, że: „Pomimo szczególnej roli MŚP w procesie generowania dochodu w Polsce, jest zbyt mało programów do nich kierowanych. Fundusze unijne są skomplikowane i biurokratyczne, stąd wiele firm nie decyduje się na udział w szkoleniach/warsztatach bądź pisze projekty pod założenia programu, a nie własne potrzeby. Poza tym koszty administracyjne «zjadają» nawet 50% przyznanych środków, i to zarówno tych wpisanych w projekt, jak i tych, które są do poniesienia, a rozliczyć ich nie można. Administracja samorządowa zachowuje się bardziej jak audytor i kontroler niż podmiot wspierający i przejmujący część obowiązków na siebie. Zrzeszenia przedsiębiorców nie mają znaczącego wpływu na działania samorządu, bo po drugiej stronie mają urzędników, a nie elastycznych przedsiębiorców oraz zbyt sztywne prawo. Stąd propozycja, by każdy potencjalny pracownik samorządu/urzędu miał obowiązek przepracować co najmniej 2 lata w tzw. biznesie. Może to skutkować lepszym zrozumieniem problematyki gospodarczej, większymi kompetencjami pracowników

samorządowych, a tym samym większą elastycznością działania i lepszym współdziałaniem z przedsiębiorcami". Ten krytyczny głos wyraźnie pokazuje, że wielostronna relacja samorząd – organizacja przedsiębiorców – przedsiębiorca jest bardzo złożona.

W ramach prowadzonego badania warto też sprawdzić, czy odpowiedzi respondentów różnią się między sobą, jeśli uwzględnimy jedno z kryteriów metryczkowych, a więc: wiek, płeć, wykształcenie, doświadczenie biznesowe, charakter prowadzonej działalności lub wielkość przedsiębiorstwa. Otóż okazuje się, że największe zróżnicowanie odpowiedzi wystąpiło przy uwzględnieniu wieku respondentów, co szczegółowo obrazuje tabela 3.

Tabela 3. Odpowiedzi respondentów na wybrane pytania z uwzględnieniem ich wieku*

Czy samorząd gospodarczy jest potrzebny?					
20–35 lat		36–50 lat		powyżej 50 lat	
pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne
54%	0%	80%	20%	81%	6%
Czy znane są Panu/Pani zasady działania samorządu gospodarczego?					
20–35 lat		36–50 lat		powyżej 50 lat	
pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne
38%	46%	44%	32%	81%	12%
Czy uważa Pan/Pani, że przynależność do samorządu gospodarczego powinna być obowiązkowa?					
20–35 lat		36–50 lat		powyżej 50 lat	
pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne
15%	69%	16%	76%	31%	50%
Czy uważa Pan/Pani, że samorząd gospodarczy może pozytywnie wpłynąć na rozwój rynku i przedsiębiorczości?					
20–35 lat		36–50 lat		powyżej 50 lat	
pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne
38%	0%	64%	12%	94%	6%
Czy uważa Pan/Pani, że samorząd gospodarczy przyczyni się do integracji środowiska przedsiębiorców?					
20–35 lat		36–50 lat		powyżej 50 lat	
pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne
54%	0%	68%	12%	88%	6%
Czy uważa Pan/Pani, że samorząd gospodarczy może pozytywnie wpłynąć na upowszechnienie zasad etyki w działalności gospodarczej?					
20–35 lat		36–50 lat		powyżej 50 lat	
pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne
46%	23%	60%	0%	81%	0%
Jak Pan/Pani ocenia swój dotychczasowy wpływ na decyzje podejmowane przez władze rządowe i samorządowe w dziedzinie prowadzenia działalności gospodarczej?					
20–35 lat		36–50 lat		powyżej 50 lat	
pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne	pozytywne	negatywne
31%	38%	72%	16%	19%	63%

*W niniejszej analizie pominięto odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez firmę F5 Konsulting.

Z powyższego zestawienia wynika, że młodzi przedsiębiorcy z rezerwą odnoszą się do kwestii powołania samorządu gospodarczego, natomiast osoby starsze w zdecydowanej większości wyrażają poparcie dla takiego pomysłu. Podobnie sprawa wygląda w przypadku pytania o znajomość zasad funkcjonowania samorządu gospodarczego. Otóż wraz z wiekiem respondentów rośnie również liczba osób deklarujących znajomość reguł działania samorządu gospodarczego, bowiem stan wiedzy z tego zakresu wśród najmłodszych respondentów jest dwukrotnie niższy aniżeli wśród osób starszych. W przypadku pytania o obowiązkową przynależność do samorządu gospodarczego widać wyraźnie, że ten pomysł zyskuje poparcie, ale tylko w grupie najstarszych przedsiębiorców. Mimo to w każdym przedziale wiekowym zdecydowanie przeważają osoby, które uznają obowiązkową przynależność do struktur samorządowych za niepożądaną. Najstarsi respondenci niemal trzykrotnie częściej aniżeli najmłodsi i prawie dwukrotnie częściej niż osoby ze średniego przedziału wiekowego uznali, że samorząd gospodarczy może pozytywnie wpłynąć na rozwój rynku i przedsiębiorczości. Podobna tendencja wystąpiła w przypadku pytania o korzyści, jakie może przynieść samorząd gospodarczy w kwestii integracji środowiska przedsiębiorców. Tutaj ponownie wraz ze wzrostem wieku przedsiębiorcy zwiększało się poparcie dla takiego poglądu. Wyniki badania wskazują również, że podobna korelacja między wiekiem a odpowiedziami ankietowanych miała miejsce w przypadku pytania o to, czy samorząd gospodarczy może pozytywnie wpłynąć na upowszechnienie zasad etyki w działalności gospodarczej. Starsi przedsiębiorcy upatrują w samorządzie szansy na rozpowszechnienie etycznych postaw w działalności biznesowej niemal dwukrotnie częściej aniżeli ich młodszy koledzy. Wreszcie gdy poproszono przedsiębiorców o ocenę swojego dotychczasowego wpływu na decyzje podejmowane przez władze rządowe i samorządowe w dziedzinie prowadzenia działalności gospodarczej, okazało się, że najgorzej swoje osiągnięcia w tym zakresie oceniły osoby najstarsze. Z kolei najlepiej kwestię swojego wpływu na bieg wydarzeń w sprawach gospodarczych ocenili przedsiębiorcy z przedziału wiekowego 36–50 lat.

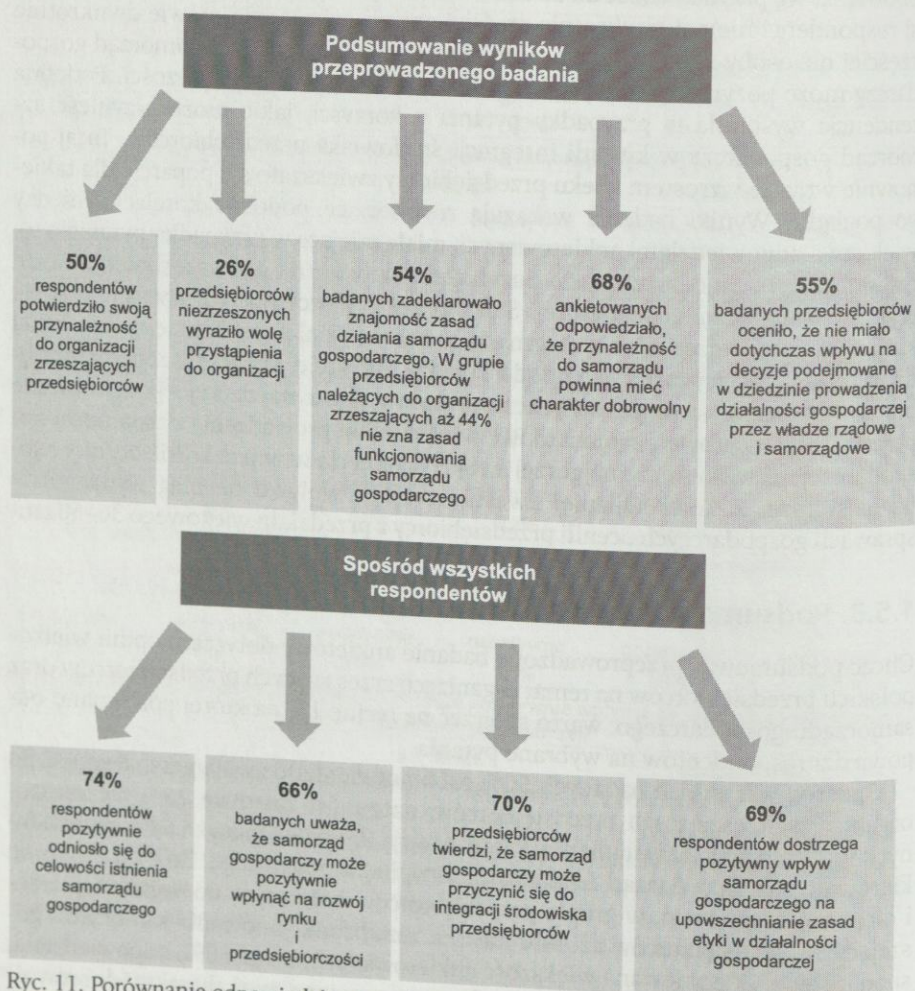
1.5.3. Podsumowanie badania

Chcąc podsumować przeprowadzone badanie ankietowe dotyczące opinii wielkopolskich przedsiębiorców na temat organizacji zrzeszających przedsiębiorców oraz samorządu gospodarczego, warto spojrzeć na rycinę 11, na której porównano odpowiedzi respondentów na wybrane pytania

Spośród wszystkich badanych 50% osób potwierdziło swoją przynależność do organizacji zrzeszających przedsiębiorców, natomiast zaledwie 26% niezrzeszonych wyraziło wolę przystąpienia do organizacji. Z ogółu badanych 54% osób zadeklarowało znajomość zasad działania samorządu gospodarczego. Co bardzo istotne i niepokojące zarazem, w grupie przedsiębiorców należących do organizacji zrzeszających przedsiębiorców aż 44% nie zna zasad funkcjonowania samorządu gospodarczego. Zdecydowana większość ankietowanych, bo aż 68%, odpowiedziała, że przynależność do samorządu gospodarczego powinna mieć charakter dobrowolny, co jest sprzeczne z publicznoprawnym charakterem samorządu, a na co zwróco-

no uwagę w pierwszej części tego opracowania. Wreszcie 55% badanych przedsiębiorców oceniło, że nie miało dotychczas wpływu na decyzje podejmowane w dziedzinie prowadzenia działalności gospodarczej przez władze rządowe i samorządowe.

Z drugiej strony przedsiębiorcy dostrzegają cały wachlarz korzyści, jakie mogłoby przynieść wprowadzenie powszechnego samorządu gospodarczego. Przede wszystkim 74% respondentów pozytywnie odniosło się do celowości istnienia samorządu gospodarczego. Ponadto 66% badanych uważa, że samorząd gospodarczy może pozytywnie wpłynąć na rozwój rynku i przedsiębiorczości. Jeszcze więcej osób, bo aż 70% badanych, stwierdziło, że samorząd gospodarczy może przyczynić się do integracji środowiska przedsiębiorców. Wreszcie, co bardzo istotne, 69% re-

Ryc. 11. Porównanie odpowiedzi respondentów na wybrane pytania

Źródło: opracowanie firma F5 Consulting.

pondentów dostrzega pozytywny wpływ samorządu gospodarczego na upowszechnianie zasad etyki w działalności gospodarczej.

Z przedstawionego powyżej opisu i zamieszczonego diagramu wynika jednoznacznie, że odpowiedzi przedsiębiorców w kwestiach dotyczących samorządu gospodarczego są bardzo niespójne. Z jednej bowiem strony przedsiębiorcy wydają się entuzjastami pomysłu wprowadzenia samorządu gospodarczego w polskim modelu organizacyjnym. Z drugiej jednak strony widać wyraźnie, że nie mają oni dostatecznej wiedzy na temat jego istoty oraz mechanizmów funkcjonowania, ponieważ negują jedną z jego podstawowych cech, a więc obowiązkową przynależność.

Nie ulega wątpliwości, że przedsiębiorcy nie są na tyle zorganizowani oraz zdemotywani, aby prowadzić efektywne działania na rzecz wprowadzenia samorządu gospodarczego w Polsce. Niewielki odsetek osób, które podjęły trud wypełnienia elektronicznej ankiety (7,71%), pokazuje, że środowisko przedsiębiorców nie jest szczególnie zainteresowane działalnością w tej materii. Widać wyraźnie, że osoby które poświęciły swój czas i rzetelnie odpowiedziały na pytania w badaniu pytania, nie do końca zdają sobie sprawę, czym w istocie miałby być samorząd gospodarczy, jakie to niesłoby realne koszty i korzyści dla przeciętnego przedsiębiorcy oraz co zmieniłoby się w codziennym prowadzeniu działalności gospodarczej.

Widać również wyraźnie, że występują istotne różnice w odpowiedziach respondentów, biorąc pod uwagę ich wiek. Młodzi przedsiębiorcy bardziej krytycznie odnoszą się do kwestii powołania samorządu gospodarczego, mają mniejszą wiedzę na temat zasad jego funkcjonowania, nie są zwolennikami obowiązkowej przynależności do samorządu, w znacznie mniejszym stopniu aniżeli osoby starsze znają, że samorząd gospodarczy może pozytywnie oddziaływać na rozwój rynku przedsiębiorczości, integrować środowisko przedsiębiorców oraz pozytywnie wpłynąć na upowszechnienie zasad etyki w działalności gospodarczej. Sceptyczna postawa młodych przedsiębiorców jest szczególnie niepokojąca w kontekście perspektyw ustanowienia i rozwoju w Polsce realnego, opartego na publiczno-prawnym formach działania samorządu gospodarczego.

Omówione badanie skłania do sformułowania co najmniej dwóch postulatów na przyszłość. Po pierwsze, istotne jest rozwinięcie działalności edukacyjnej z zakresu samorządu gospodarczego. Należy wskazać na zalety tej formy organizacji środowiska społecznego przedsiębiorców w kontekście przewidywanego kształtowania się systemu wieloszczeblowego zarządzania. Po drugie, niezbędne jest intensyfikowanie badań dotyczących tej kwestii na obszarze aglomeracji poznańskiej. Przedsiębiorczość subregionu stanowi fundament jego rozwoju społeczno-gospodarczego. Stąd też współpraca na linii władze samorządowe (aglomeracyjne) – samorząd gospodarczy stanowić może istotny element w procesie realizacji projektu aglomeracji poznańskiej.

2. Współpraca samorządu z gospodarką w wymiarze europejskim – doświadczenia Republiki Federalnej Niemiec

Skonstruowanie spójnego i funkcjonalnego modelu współpracy aglomeracyjnej wymaga odwołania się do dorobku innych państw i regionów europejskich. Biorąc pod uwagę sąsiedztwo i doświadczenia wynikające ze zbliżonych tradycji administracyjnych, wielce zasadne jest odniesienie się do rozwiązań wprowadzonych na obszarze Republiki Federalnej Niemiec. Funkcjonuje tam obecnie 11 metropolii: Berlin-Brandenburgia, Brema-Oldenburg, Frankfurt-Rhein-Main, Hamburg, Hanower, Braunschweig Göttingen, Wolfsburg, Metropolia Centralnych Niemiec (Mitteldeutschland), Monachium, Norymberga, Rhein-Neckar, Rhein-Ruhr oraz aglomeracja Stuttgartu. Wśród nich na uwagę zasługuje w szczególności Hanower, ponieważ jest najbardziej zbliżony do aglomeracji poznańskiej, czyli miasta Poznania oraz otaczającego go pierścienia gmin, które tworzą razem sieć wzajemnej współpracy i koordynacji będącej podstawą rozwoju gospodarczego opartego na wiedzy i innowacyjności⁵⁵.

2.1. Hanower

Hanower znajduje się w centralnych Niemczech i obejmuje terytorium blisko 19 000 km², które jest zamieszkiwane przez około 4 mln ludności⁵⁶. Metropolia Hanoweru, Braunschweigu, Göttingen, Wolfsburga jest dziewiątą z jedenastu aglomeracji funkcjonujących na terenie zjednoczonych Niemiec. Specyfika metropolii hanowerskiej polega na tym, że obejmuje ona swoim zasięgiem aż trzy główne miasta centralnych Niemiec: Braunschweig, Göttingen i Wolfsburg. W celu podkreślenia szczególnej pozycji wymienionych miast przyznano im prawo do samodzielnego podejmowania decyzji w ramach aglomeracji.

Specyfika metropolii hanowerskiej, która przybrała postać porozumienia miast, odznacza się również charakterystyczną formą organizacyjną, a mianowicie utworzeniem w 2009 r. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością regulowanej przez niemieckie prawo handlowe. Spółka ta została powołana w celu reprezentacji interesów podmiotów z sektora gospodarki i nauki zlokalizowanych w Dolnej Saksonii. Dzięki formie organizacyjnej znamiennej dla podmiotów funkcjonujących w obrocie gospodarczym spółka ta zapewnia nie tylko platformę wymiany pomysłów i rozwiązań, ale również gwarantuje transparentność działań na obszarach miejskim i wiejskim położonych w aglomeracji hanowerskiej.

⁵⁵ C. Otto, Die Grenzen gemeindlicher Wirtschaftsberatung, Band 7, Centaurus Verlag 2001, s. 221.

⁵⁶ Na 1 km² przypada 210 mieszkańców.

Można wskazać na dwa główne cele powstania metropolii Hanoweru: państwowy i międzynarodowy. Pierwszy z nich polega na utworzeniu silnego podmiotu gospodarczego, który byłby w stanie konkurować na rynku w branży energetycznej, w szczególności w sektorze energii pozyskiwanej z odnawialnych źródeł. Drugi natomiast odnosi się do roli, jaką ma pełnić obszar metropolitalny w procesie integracji europejskiej. Działalność metropolii winna być nie tylko zorientowana na realizację polityki rozwoju regionalnego kraju związkowego Dolnej Saksonii, ale także na realizację polityki regionalnej Unii Europejskiej.

Analizując szczególną formę organizacyjną metropolii, jaką jest spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, należy rozpocząć od wskazania jej podmiotów. Jak wiadomo, członkowie metropolii są jednocześnie współnikami spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w ramach której funkcjonuje aglomeracja czterech miast: Hanoweru, Braunschweigu, Göttingen i Wolfsburga. Zatem do spółki aglomeracji hanowerskiej przystąpiły następujące podmioty:

- gminy z kraju związkowego Dolna Saksonia;
- przedsiębiorstwa;
- instytucje samorządu gospodarczego mające siedzibę w Dolnej Saksonii;
- placówki oświatowe z kraju związkowego Dolna Saksonia;
- przedstawiciele rządu kraju związkowego Dolna Saksonia.

W celu stworzenia silnej reprezentacji interesów w metropolii gminy utworzyły związek gminny⁵⁷ jako formę współpracy ponadgminnej wyposażoną w osobowość publicznoprawną z władztwem administracyjnym⁵⁸. Związek gminny⁵⁹ zrzesza łącznie 48 jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego⁶⁰. Związek ten wchodzi jako współnik w skład wspomnianej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Dzięki utworzeniu wspólnej reprezentacji gminy są w posiadaniu blisko 1/4 akcji, bowiem aż 23,1% ogółu akcji spółki. Należy zaznaczyć, że na specjalnych warunkach funkcjonują cztery miasta: Hanower, Braunschweig, Göttingen i Wolfsburg. Po pierwsze każde z tych miast uzyskało własny pakiet akcji, który wynosi dla każdego z nich 5,1%. Ponadto mogą one w dwojaki sposób dysponować swoim pakietem. Po pierwsze, mogą podejmować samodzielne decyzje tylko do wysokości ich akcji. Po drugie, mogą przystępować do związku gmin i wspierać jego działania swoim pakietem akcji. Wskutek tego ogół reprezentacji gmin i miast w metropolii ma łącznie aż 43,1% wszystkich akcji spółki⁶¹.

⁵⁷ Szerzej: G. Scholz, *Bayerisches Gemeinde-, Gemeindeverbands Und Gemeindeabgabenrecht*, 6. Aufl., Verlag Franz Vahlen, München 1990, s. 150–156.

⁵⁸ Szerzej: *Textbuch, Staats- und Verwaltungsrecht Bundesrepublik Deutschlands*, 42 Aufl., C.E. Müller Verlag, 2006/2007.

⁵⁹ Związek gminny wiąże się z prowadzeniem działalności gospodarczej gmin. Na gruncie niemieckiego prawa samorządowego pojęcie działalności gospodarczej budzi spore kontrowersje. Na podstawie § 107 ust. 1. GO NW oraz § 100 Abs. 1 Bbg GO definiuje się działalność gospodarczą jako zakład przedsiębiorstwa komunalnego; producenta, usługobiorcę albo usługodawcę, działalność w obrocie handlowym; F.L. Kneymeyer, *Bayerisches Kommunalrecht*, 12. Aufl., Richard Boorberg Verlag, 2007, s. 131.

⁶⁰ *Niedersächsische Gemeindeordnung in der Fassung vom 28. Oktober 2006*, § 113a bis 113g GO Nds.

⁶¹ K. Vogelgesang, U. Lübking, I.M. Ulbrich, *Kommunale Selbstverwaltung*, 3 Aufl., Erich Schmidt Verlag 2005, §1, s. 23.

Kolejną grupą członków metropolii są przedsiębiorstwa, które dysponują łącznie 23,1% akcji. W skład grupy przedsiębiorców wchodzi takie korporacje, jak: Siemens, Volkswagen czy Continental.

Trzecią grupę członków metropolii stanowią przedstawiciele jednostek samorządu gospodarczego. W skład tej grupy wchodzi delegaci izby przemysłowo-handlowej oraz izby rzemieślniczej funkcjonujących w Dolnej Saksonii. Ponadto grupę tę rozszerzono o przedstawicieli Niemieckiego Zrzeszenia Związków Zawodowych (DGB). Łącznie posiadają oni 23,1% udziałów w spółce metropolii. Należy zaznaczyć, że nie mogą występować indywidualnie ani podejmować decyzji we własnym imieniu, jeżeli będą one rodziły skutki prawne dla pozostałych członków metropolii.

Czwartą grupę tworzą placówki oświatowe funkcjonujące na terenie metropolii, które utworzyły Związek Szkół Wyższych (Verein Hochschulen und wissenschaftliche Einrichtungen). Wskutek tego ich interesy są reprezentowane przez jeden podmiot w metropolii. Podobnie jak reprezentacja sektora gospodarczego mają one 23,1% udziałów w spółce.

Piąta grupa obejmuje reprezentację rządu kraju związkowego Dolnej Saksonii. W spółce dysponuje ona 7,7% akcji.

W celu realizowania zadań spółka metropolii czterech miast: Hanoweru, Braunschweigu, Göttingen, Wolfsburga jako instytucja prawa handlowego powołała własne organy władzy, niezależne od innych organów administracji państwowej. Organami metropolii są:

- zarząd;
- rada nadzorcza;
- zgromadzenie wspólników;
- zgromadzenie metropolii;
- parlamentarna komisja doradczą⁶².

Zarząd jest organem kolegialnym. Na jego czele stoją reprezentanci dwóch miast – Hannoveru i Braunschweigu. Z urzędu przedstawicielami tych miast w spółce są osoby pełniące funkcję prezydenta miasta. Swoje obowiązki realizują wspólnie. Ponadto zarządowi podlegają również takie jednostki, jak Biuro ds. Zarządzania Projektami oraz Kierownik ds. Komunikacji w Spółce.

Inaczej jest w przypadku rady nadzorczej, w której funkcję przewodniczącego pełnią zamiennie prezydenci miast Hanoweru i Braunschweigu. Kadencja trwa rok. W skład rady nadzorczej wchodzi 17 członków reprezentujących wspólników spółki. Do jej podstawowych zadań należy: nadzór nad funkcjonowaniem spółki we wszystkich podejmowanych przez nią dziedzinach, ocena działalności spółki z przyjętymi dokumentami oraz kontrola wydatkowanych środków na realizację zadań spółki przyjętych w rocznych planach rozwoju.

Kolejnym organem jest zgromadzenie wspólników (Gesellschaftsversammlung), czyli zebranie wszystkich podmiotów zrzeszonych w ramach aglomeracji hanowerskiej. Przynajmniej raz w roku ma miejsce zebranie zgromadzenia wspólni-

⁶² G. Püttner, *Handbuch der kommunalen Wissenschaft Und Praxis*, Band 5, Kommunale Wirtschaft, 2. Aufl., Springer-Verlag, 1984, s. 67 i n.

ków. W jego skład wchodzi: 10 przedstawicieli związku gmin, 7 przedstawicieli reprezentujących sektor gospodarki, 5 rektorów szkół wyższych z obszaru metropolii, 6 przedstawicieli kraju związkowego i po 2 osoby reprezentujące każde z wymienionych poniżej miast: Hanower, Braunschweig, Göttingen oraz Wolfsburg. Do jego podstawowych zadań należy: przyjmowanie uchwał o podziale zysku między pozostałych współników, rozpatrzenie sprawozdania finansowego za działalność spółki za ubiegły rok obrotowy, zbycie lub wydzierżawienie przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części oraz zwrot dopłat.

Trzecim organem jest zgromadzenie metropolii, które zbiera się raz w roku. W obradach biorą udział przedstawiciele wszystkich grup interesu współpracujących ze sobą w ramach spółki metropolii hanowerskiej. W zgromadzeniu z reguły uczestniczy od 300 do 400 osób. Celem tego zebrania jest opracowanie kierunków działalności i rozwoju metropolii na kolejny rok obrotowy.

Nadzór nad działalnością spółki aglomeracji hanowerskiej sprawowany jest nie tylko wewnętrznie przez radę nadzorczą, ale również zewnętrznie przez parlamentarną komisję doradczą kraju związkowego. W skład tej komisji wchodzi 19 przedstawicieli ugrupowań politycznych, którzy uzyskali mandaty w wyborach do parlamentu Dolnej Saksonii (Landtagu). Podstawowym zadaniem komisji jest zachowanie wpływu na politykę realizowaną przez kraj związkowy. W szczególności ponosi ona odpowiedzialność za spójność polityki metropolii i kraju związkowego, przede wszystkim w zakresie wykonywania zadań strategicznych dla regionu oraz wspierania finansowego i prawnego projektów realizowanych przez metropolię. Komisja, podobnie jak wspomniane wyżej organy, zbiera się przynajmniej raz w roku.

Ponadto raz do roku odbywa się spotkanie z przedstawicielami współników spółki na zgromadzeniu członków metropolii (Metropolversammlung), na którym są prezentowane główne założenia polityki metropolii na następny rok budżetowy.

Działalność metropolii obejmuje wiele sektorów i branż, które wspólnie z krajem związkowym Dolną Saksonią stanowią podstawę wspólnej strategii regionu przyjętej przez podmioty funkcjonujące w ramach aglomeracji. Zadania te wymienione są w dokumentach strategicznych dla działalności metropolii, a mianowicie w „Programie rozwoju metropolii” (MAP 2011) przyjętym przez zgromadzenie współników na rok 2011 oraz „Programie rozwoju metropolii na lata 2012–2013” (MAP 2012–2013).

W dokumentach tych zadania metropolii zostały uporządkowane w 5 grupach:

- edukacja;
- technologia;
- nauka;
- budowanie potencjału regionu i synergii między sferą gospodarczą a polityczną w celu podniesienia konkurencyjności na rynku niemieckim;
- integracja europejska.

Pierwszy obszar działania związany jest z edukacją, a dokładnie z rynkiem pracy. Jego adresatem są studenci. Obejmuje on następujące działania: prowadzenie badań rynkowych ze względu na zawody potrzebne dla gospodarki metropolii, tworzenie strategicznych z perspektywy metropolii kierunków studiów, prowadze-

nie akcji promującej studiowanie na terenie metropolii, organizacja akcji typu Art Stations, czyli kooperacja sztuki i nauki na dworcach autobusowych i kolejowych, tworzenie inkubatorów technologicznych oraz laboratorium metropolii, w którym są prowadzone badania mające na celu podniesienie konkurencyjności aglomeracji na terenie Niemiec. Na uwagę zasługuje również program realizowany we współpracy z izbą rzemieślniczą związany z upowszechnianiem zawodów rzemieślniczych w ramach metropolii hanowerskiej⁶³.

Drugi obszar dotyczy technologii, a zwłaszcza szeroko pojętej mobilności, czyli transportu przyszłości⁶⁴. Jest on oparty na następujących działaniach: koncentracji na gospodarce motoryzacyjnej, wprowadzeniu biletów metropolitalnych, budowie ścieżek rowerowych, współpracy w ramach Mittellandkanal⁶⁵.

Trzeci obszar ma na celu utworzenie terytorialnej sieci współpracy opartej na wiedzy. Do głównych działań metropolii w tym zakresie można zaliczyć: po pierwsze, stworzenie bazy danych (platformy internetowej), na której będzie odbywać się wymiana myśli naukowców z całego świata; zostanie ona podsumowana raz w roku na międzynarodowym kongresie oceniającym sieć współpracy opartej na wiedzy; po drugie, prowadzenie w ramach metropolii badań rynkowych oraz badań na temat ochrony przeciwpowodziowej; po trzecie, utworzenie „Bio-regionu Hanoverimpuls”, w celu zbudowania infrastruktury służby zdrowia. Po czwarte, stworzenie regionu, w którym ciepło i energia elektryczna, będą pochodziły z mikrobloku grzewczo-energetycznego, w skrócie BHKW, który zapewni tym samym rentowne ekologiczne wytwarzanie energii; po piąte, stworzenie regionalnego modelu zarządzania klimatem opartego na zrównoważonym rozwoju; wreszcie po szóste, stworzenie klastrów gospodarczych na obszarze metropolii⁶⁶.

Czwarta grupa obejmuje budowanie potencjału metropolii i synergii między sferą gospodarczą a polityczną. Do głównych etapów urzeczywistniania tych celów należą: prowadzenie portalu internetowego poświęconego metropolii⁶⁷; wydawanie prasy poświęconej wiadomościom z metropolii; produkcja i promocja produktów regionalnych, organizacja różnego rodzaju sztuk, widowisk, koncertów; organizacja targów EXPO-REAL München; nawiązanie porozumienia o współpracy z Chińskim Centrum mającym siedzibę w Hanowerze w celu pośrednictwa w poszukiwaniu partnerów biznesowych i przemysłowych na terenie Chin⁶⁸.

Piąty obszar odnosi się do integracji europejskiej i ma na celu zbudowanie silnej europejskiej metropolii⁶⁹. Bezpośrednim tego przejawem jest współpraca zagraniczna z ośrodkami francuskimi. W aspekcie szerszym odnosi się ona do stworze-

⁶³ Jak przewidywał budżet aglomeracji w 2010 r., na pierwszy obszar działalności metropolii wydano 3000 euro, natomiast w 2011 r. w budżecie zarezerwowano na ten cel 1000 euro. Z kolei w 2012 r. przeznaczono na ten cel 2000 euro.

⁶⁴ Według budżetu aglomeracji w 2010 r. na drugi obszar działalności metropolii nie wydano żadnych pieniędzy. Z kolei w budżecie na 2011 r. planuje się wydać 7000 euro, a w 2012 r. na ten cel jest zarezerwowanych również 7000 euro.

⁶⁵ Mittellandkanal to najdłuższa sztuczna droga wodna w RFN (325,3 km).

⁶⁶ W 2010 r. nie wydano na ten cel żadnych środków finansowych. Z kolei w 2011 r. przeznaczono na ten cel 9400 euro; tyle samo środków zarezerwowano w budżecie na 2012 r.

⁶⁷ Portal internetowy funkcjonuje pod adresem www.metropolregion.de.

nia platformy wymiany myśli i rozwiązań technologicznych z Francją – Kooperationsplattform Antenne Métropole. Natomiast w aspekcie węższym obejmuje program wymiany szkolnej między niemieckimi szkołami średnimi z obszaru metropolii a francuskimi placówkami edukacyjnymi. Z kolei na gruncie Niemiec obszar piąty obejmuje również utworzenie IKM (Initiativkreis europäische Metropolregionen), czyli forum współpracy wszystkich jedenastu regionów RFN. Następnym przedsięwzięciem jest budowa „Ratusza Europy”, w który docelowo miałyby odbywać się rozmowy dotyczące polityki rozwoju regionalnego Unii Europejskiej. Ostatnią formą działania, przewidzianą w obszarze piątym, jest udział metropolii w ubieganiu się o fundusze z Unii Europejskiej⁷⁰.

Podsumowując, należy wskazać na kilka wniosków wynikających z powyższych rozważań. Po pierwsze, metropolia stanowi platformę współpracy podmiotów sektora prywatnego i publicznego. Współpraca ta jest podyktowana nie tylko dążeniem do podniesienia poziomu konkurencyjności na szczeblu kraju federalnego, ale i na szczeblu europejskim. Po drugie, forma organizacyjna metropolii hanowerskiej – spółka z ograniczoną odpowiedzialnością – pozwala regulować udział podmiotów w działalności metropolii (dzielenie zysków i strat) zgodnie z ilością akcji, w których są posiadani. Po trzecie, istnieje symetria interesów między polityką kraju związkowego Dolna Saksonia a polityką metropolii. Po czwarte, rozwój metropolii przebiega według modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego, oznacza to, że obok wspierania biegunów wzrostu są tworzone warunki dla dyfuzji impulsów rozwojowych z metropolii do jej regionalnego zaplecza oraz do krajów Unii Europejskiej.

2.2. Stuttgart

Aglomeracja Hanoweru reprezentuje jeden z głównych modeli zarządzania metropolią w Republice Federalnej Niemiec. Funkcjonuje ona jako podmiot prawa handlowego, którego współnikami są: związek gminny, reprezentacja przedsiębiorców, delegaci izb przemysłowo-handlowych i rzemieślniczych, reprezentacja szkół wyższych oraz przedstawiciele parlamentu kraju związkowego Dolna Saksonia.

⁶⁸ Jak przewidywał budżet aglomeracji w 2010 r., na czwarty obszar działalności metropolii wydano 33 000 euro. Natomiast w roku 2011 r. prognozuje się wydanie 33 555 euro. Z kolei w 2012 r. przewiduje się zmniejszenie budżetu na ten cel do wysokości 17 000 euro. Należy jednak zaznaczyć, że w budżecie osobno są zarezerwowane środki na budowanie potencjału metropolii, czyli produkcję i promocję regionalnych produktów, kulturę oraz organizację targów EXPO REAL. W 2010 r. przeznaczono na ten cel 536 000 euro. W 2011 r. zarezerwowano na ten cel 216 000 euro, ale według prognoz finansowych planuje się łącznie wydać w 2011 r. 752 000 euro. W budżecie na 2012 r. przewidziano na ten cel 750 000 euro.

⁶⁹ W celu podkreślenia roli kultury w procesie integracji europejskiej podjęto dwa przedsięwzięcia kulturalne o nazwie „Metropolinale” i „Metropolitane”, których głównym założeniem jest promowanie i upowszechnianie dorobku artystycznego z obszaru metropolii hanowerskiej.

⁷⁰ Jak przewidywał budżet aglomeracji w 2010 r., na piąty obszar działalności metropolii wydano 62 000 euro. W 2011 r. prognozuje się wydanie 68 500 euro, natomiast w 2012 r. przewiduje się zmniejszenie budżetu na ten cel do wysokości 57 500 euro.

Z drugiej strony można wskazać na inny model aglomeracji, jaką jest Stuttgart. Metropolia ta powstała na bazie ustaleń przyjętych podczas konferencji ministrów krajów związkowych w sprawie zagospodarowania przestrzennego w 1995 r.⁷¹ W wyniku przyjętych regulacji wprowadzono nową kategorię przestrzenną – metropolię, która docelowo miała wyznaczyć ramy dla prowadzenia działalności gospodarczej na określonym terenie. Pierwszą aglomeracją, która powstała w 1995 r. na podstawie ustaleń konferencji, była właśnie aglomeracja Stuttgartu. Metropolia ta nie tylko znajduje się w granicach regionu Stuttgartu, ale pełni także funkcje pomocnicze wobec jednostki podziału terytorialnego federacji krajów związkowych⁷².

Płaszczyzna wzajemnej zależności i współpracy między regionem Stuttgartu, krajem związkowym Badenia-Wirtembergia a aglomeracją Stuttgartu przejawia się na płaszczyźnie formalnoprawnej w postaci wspólnych organów oraz na płaszczyźnie materialnoprawnej w realizacji z jednej strony zadań o strategicznym znaczeniu dla regionu, a z drugiej strony w proponowaniu kierunków rozwoju regionu⁷³.

Pierwsza płaszczyzna odnosi się do zależności formalnoprawnej między regionem a metropolią⁷⁴. Po pierwsze, region ma osobowość publicznoprawną, czyli jest podmiotem prawa publicznego, natomiast metropolia funkcjonuje w ramach regionu jako podmiot prywatnoprawny. Po drugie, region jako jednostka podziału terytorialnego ma organy, które umożliwiają sprawne prowadzenie polityki regionu. Organy te pełnią także funkcje na rzecz metropolii.

Metropolia ma tylko jeden własny organ, którym jest komisja koordynacyjna funkcjonująca przy Zgromadzeniu Regionu Stuttgartu. Komisja ta zrzesza 36 podmiotów wchodzących w skład regionu. Przedstawicieli wydelegowanych do komisji metropolii można podzielić na sześć grup reprezentujących:

- gminy regionu Stuttgartu;
- stolicę Badenii-Wirtembergii – Stuttgart;

⁷¹ W wyniku zjednoczenia Niemiec pojawiła się potrzeba regulacji prawnych dotyczących planowania i zagospodarowania przestrzennego federacji. W 1993 r. podczas konferencji ministrów krajów związkowych poświęconej planowaniu zagospodarowania przestrzennego RFN (MKRO – Ministerkonferenz für Raumordnung) przyjęto „Ramy zagospodarowania przestrzennego” (Raumordnungspolitischen Orientierungsrahmen). Ich konkretyzacja oraz realizacja została przyjęta w 1995 r. na kolejnej konferencji MKRO poświęconej w całości prowadzeniu handlu w nowych jednostkach podziału zasadniczego, które powstały po zjednoczeniu państwa niemieckiego. Konferencja z 1995 r. wprowadziła nową kategorię struktur organizacyjnych „europejską metropolię” (Europäische Metropolregion), w ramach której podmioty krajów związkowych miały prowadzić wymianę handlową. W 1995 r. oprócz Stuttgartu powołano również aglomeracje: Monachium, Rhein-Main, Rhein-Ruhr, Hamburg, Berlin, Sachsen Dreieck.

⁷² Region ten składa się łącznie ze 178 podmiotów: miast, gmin, powiatów: Böblingen, Esslingen, Göppingen, Ludwigsburg oraz Rems-Murr-Kreis i ze stolicy Badenii-Wirtembergii – Stuttgartu. Na czele regionu stoi zgromadzenie regionu, w skład którego wchodzi mieszkańcy regionu wybrani w sposób bezpośredni w wyborach powszechnych. Region obejmuje ponad 2,6 mln mieszkańców; cyt. za: T. Bopp, *Wirtschaftsstandort Metropolregion Stuttgart*, [w:] *Buisness Location Stuttgart 2009/2010*, Europäischer Wirtschaftsstandort Verlag, s. 1.

⁷³ T. Kaczmarek, Ł. Mikuła, *Planowanie przestrzenne, zarządzanie w obszarach metropolitalnych Niemiec*, [w:] T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), *Powiat poznański. Jakość przestrzeni, jakość życia*, Poznań 2008, s. 380.

⁷⁴ Gesetz über die Errichtung des Verbands Region Stuttgart vom 7. Februar 1994.

- region Nordschwarzwald;
- region Heilbronn-Franken;
- region Neckar-Alb;
- region Ostwürttemberg;
- ugrupowania polityczne Zgromadzenie Regionalne Stuttgartu⁷⁵.

Druga płaszczyzna współpracy między regionem a metropolią opiera się na działaniach materialnoprawnych. Początkowe inicjatywy podejmowane w ramach współdziałania metropolii i regionu polegały na realizacji projektów o strategicznym znaczeniu dla regionu. Następnie współpraca ta ewoluowała w stronę partnerstwa w zakresie proponowania kierunków rozwoju całego regionu.

Pierwsze działania metropolii Stuttgart zostały podjęte w 2003 r. pomiędzy związkami regionalnymi Heilbronn-Franken, Neckar-Alb a regionem Stuttgartu. Skutkiem podjętej współpracy było wskazanie potencjalnych płaszczyzn kooperacji trzech wymienionych wyżej podmiotów, do których zalicza się: budowę formalnych i nieformalnych struktur kooperacji, stworzenie silnej reprezentacji w handlu międzynarodowym oraz wspólne wyrównanie poniesionych szkód przez osoby wysiedlone i poszkodowane w czasie II wojny światowej. Bezpośrednim skutkiem podjętych działań było powołanie komisji trójstronnej do spraw gospodarki, infrastruktury i administracji, która ukonstytuowała się 22 października 2003 r.⁷⁶

Z kolei drugi etap współdziałania regionu i metropolii polegał na wdrażaniu koncepcji wypracowanych przez metropolię Stuttgart w regionie. Stanowiło to bezpośrednią konsekwencję włączenia metropolii w politykę wewnętrzną regionu, głównie poprzez takie działania, jak: powołanie zgromadzenia regionu jako organu reprezentującego potrzeby mieszkańców, którego przedstawiciele wchodziły w skład komisji koordynacyjnej metropolii; stworzenie połączeń komunikacyjnych w regionie (udział metropolii w tym przypadku polega np. na uzgodnieniu warunków wprowadzenia biletu metropolitalnego, który umożliwiłby podróżowanie równymi środkami transportu po całym regionie); stworzenie internetowej sieci zrzeszającej podmioty z różnych branż gospodarki oraz integracja społeczności lokalnej poprzez tworzenie parków miejskich i ogrodów. Natomiast w aspekcie zewnętrznej polityki region współpracuje z metropolią m.in. w zakresie: organizacji targów, rozwoju lotniska w Stuttgarcie oraz budowy „magistrali do Europy” (obejmującej trasę komunikacyjną Paryż–Stuttgart–Monachium–Wiedeń)⁷⁷.

⁷⁵ Zgromadzenie regionu jest organem kolegialnym wybieranym na kadencję pięcioletnią. Łącznie w zgromadzeniu zasiada 91 reprezentantów ugrupowań politycznych funkcjonujących w regionie. Do zadań zgromadzenia należy: uchwalanie aktów prawa miejscowego, wyrażanie zgody na realizację przez region określonych projektów, np. z zakresu: planowania i zagospodarowania przestrzennego, wsparcia rozwoju gospodarczego, transportu, gospodarki odpadami, sportu, kultury oraz organizacji targów. Praca zgromadzenia odbywa się w trzech tematycznych komisjach: komisji ds. planowania, komisji ds. gospodarki, infrastruktury i administracji oraz komisji ds. transportu. Propozycje wypracowane w ramach komisji są następnie przedstawiane na posiedzeniu zgromadzenia regionu. Ponadto jako organ pomocniczy w realizacji zadań zgromadzenia funkcjonuje rada starszych, która jest wybierana i podlega dyrektorowi regionu.

⁷⁶ Sitzungsvorlage nr 29/2005 Verkehrsausschuss am 14 September 2005, s. 1. Działania w ramach pierwszej płaszczyzny współpracy obejmowały: utworzenie spółki BioRegio Stern oraz udział gmin z regionu Neckar-Alb w Regio Stuttgart Marketing Und Tourismus sp. z o.o.

Podsumowując, działalność aglomeracji Stuttgartu w zakresie przygotowywania propozycji rozwoju potencjału regionu, tworzenia płaszczyzn współpracy w ramach kraju związkowego i poza nim stała się przykładem współdziałania podmiotów o różnych interesach w imię wyższego celu, jakim był rozwój Badenii-Wirtembergii. Konsekwencją było ustanowienie w 2005 r. na konferencji ministrów krajów związkowych (MKRO) kolejnych aglomeracji: Bremen-Oldenburg, Hanower, Norymberga, Rhein-Neckar, które utworzyły przy pomocy Związku Regionu Stuttgartu Grupę Metropolii RFN (Initiativkreis der Metropolregionen in Deutschland)⁷⁸.

Dalsze płaszczyzny współpracy między metropolią a regionem można odnaleźć w strategii regionu, w której wskazano, że podstawą budowania i utrzymania przewagi konkurencyjnej regionu było utworzenie klastru oraz siedemnastu ośrodków w regionie, które zajmują się m.in. takimi dziedzinami, jak: logistyka, ekologia, mechatronika czy ogniwa paliwowe.

2.3. Samorząd gospodarczy w strukturze administracyjnej Republiki Federalnej Niemiec

Charakteryzując funkcjonowanie niemieckich metropolii, warto nieco więcej uwagi poświęcić samorządowi gospodarczemu, który jest ważnym elementem lokalnego, regionalnego oraz federalnego systemu społeczno-ekonomicznego. Podstawą działania niemieckich izb przemysłowo-handlowych jest ustawa federalna o izbach przemysłowo-handlowych z dnia 18 grudnia 1956 r.⁷⁹ We wspomnianym akcie prawnym sprecyzowano charakter i zadania izb. Podkreślono publicznoprawną naturę tego typu organizacji samorządowych oraz, co się z tym wiąże, obligatoryjny charakter członkostwa przedsiębiorców wszystkich branż. Dodajmy, że obok ustawy z 1956 r., ramy funkcjonowania izb zawarte są w statutach regionalnych izb, które regulują m.in. uprawnienia ich organów, z uwzględnieniem specyficznych dla danego regionu problemów.

Na obszarze Republiki Federalnej Niemiec funkcjonują obecnie 82 izby regionalne, które skupiają 3,2 mln przedsiębiorstw; jedna trzecia spośród nich wpisana jest do rejestru handlowego i spółdzielczego, reszta to właściciele małych firm. Izby reprezentują interesy swoich członków w stosunku do władz lokalnych i regionalnych. Centralną organizacją samorządu gospodarczego u naszych zachodnich sąsiadów jest Zrzeszenie Niemieckich Izb Przemysłowo-Handlowych

⁷⁷ Bundesministerium für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung und das Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung, Initiativkreis Europäische Metropolregionen in Deutschland, Praxis Heft 52, s. 51–52.

⁷⁸ Aglomeracja Stuttgartu do stycznia 2009 r. przewodniczyła Grupie Metropolii RFN (Initiativkreis der Metropolregionen in Deutschland).

⁷⁹ Zob. Kammerrecht: Gesetz zur vorläufigen Regelung des Rechts der Industrie- und Handelskammern, Deutscher Industriestag (DIHG), wrzesień 1999, s. 3, por. ustawa o zmianie ustawy o tymczasowej regulacji prawa izb przemysłowo-handlowych z dnia 23.07.1998 (Federalny Dziennik Ustaw BGBl. I, 1887, poprawka w Dzienniku Ustaw BGBl, 3158), [w:] Deutscher Industrie- und Handelsstag..., s. 16.

(DIHK). Choć organizacja ta nie ma kompetencji do kierowania izbami regionalnymi, to jej pozycja w systemie polityczno-gospodarczym RFN jest bardzo silna. Zrzeszenie reprezentuje wobec rządu i parlamentu interesy niemieckich przedsiębiorców. Przedstawicielstwo to obejmuje zarówno małe, jak i duże firmy, które mają jednakowe prawa. Zrzeszenie jako nadrzędna organizacja samorządowa, zajmująca stanowisko wobec problemów polityki zagranicznej, a także wobec współpracy gospodarczej w skali globalnej oraz w ramach Unii Europejskiej, jest liczącym się partnerem dla rządu federalnego. Profesjonalnie przygotowane raporty DIHK cytowane są przez środki masowego przekazu, chętnie korzystają z nich też ekonomiści⁸⁰. Niezwykle istotnym uprawnieniem Zrzeszenia jest współdecydowanie o najważniejszych, w tym ustawowych, kwestiach związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Ministerstwa federalne i właściwe komisje parlamentarne biorą pod uwagę stanowisko DIHK w bardzo szerokim zakresie: od tworzenia prawa podatkowego, poprzez działania z zakresu ochrony środowiska, aż po kwestie ujednolicania prawa w ramach Unii Europejskiej. Przygotowywane opinie tworzone są poprzez szeroko rozpowszechnione ankietowanie, prowadzone wśród zainteresowanych grup przedsiębiorców i działaczy gospodarczych, oraz daleko idące poradnictwo fachowych komisji⁸¹.

Nie dezawuuując znaczenia DIHK, przypomnijmy jednak, że instytucjami samorządowymi znajdującymi się najbliżej przedsiębiorców są izby przemysłowo-handlowe. To one mają czuwać nad szeroko rozumianym interesem przedsiębiorców funkcjonujących w ich okręgu, a także wspierać przemysł i handel, ze szczególnym uwzględnieniem interesów poszczególnych ich gałęzi. Na podkreślenie zasługuje bliska współpraca samorządu gospodarczego z władzami gminnymi. Izby zajmują m.in. stanowisko w sprawie komunalnych planów budżetowych, wysokości składek od działalności gospodarczej, planów budowlanych, rozwoju miast i przedsięwzięć infrastrukturalnych oraz ochrony środowiska. Wspierając swoich członków, izby dbają też o szybki i rzetelny przepływ informacji. Służą temu wydawanie własnych czasopism oraz broszur i ulotek, przybliżających aktualne problemy związane np. z nowymi ustawami i rozporządzeniami⁸².

Szczególnie ważną sferą aktywności izb przemysłowo-handlowych są zadania publiczne. Spośród nich na pierwszy plan wysuwa się dokonywanie wpisów do rejestru handlowego, prowadzonego przez sądy grodzkie. To właśnie w tej kompetencji najpełniej zawiera się władztwo administracyjne każdej niemieckiej izby. Ponadto należy pamiętać o takich zdecentralizowanych zadaniach, jak: wydawanie świadectw pochodzenia towarów, przygotowywanie umów handlowych, uwierzytelnianie rachunków handlowych i licznych zaświadczeń związanych z zagranicznym obrotem gospodarczym oraz sądownictwo arbitrażowe.

⁸⁰ B. Pawłowski, P. Krawczyk, Samorząd gospodarczy, Kancelaria Sejmu – Biuro Studiów i Ekspertyz, raport nr 133, 1998, s. 11–12, por. B.A. Homa, Opinia prawna w sprawie zasad funkcjonowania struktur samorządu gospodarczego w Wielkiej Brytanii i Niemczech, Kancelaria Sejmu – Biuro Studiów i Ekspertyz 10 marzec 1994 r., s. 2.

⁸¹ Zob. Was wir tun – Leistungsprofil der Industrie- und Handelskammern, Deutscher Industrie- und Handelskammertag (broszura), Berlin – listopad 2001, s. 23.

⁸² Ibidem, s. 37.

Bardzo ważną delegacją administracyjną na rzecz samorządu gospodarczego jest organizacja systemu edukacji zawodowej. Opiera się on na ustawie o kształceniu zawodowym z 14 sierpnia 1969 r.⁸³ W myśl jej zapisów w izbach rejestrowana jest każda umowa dotycząca kształcenia, zawierana pomiędzy uczniem a macierzystym zakładem. Izby przeprowadzają egzaminy częściowe i końcowe, opierając się na własnym regulaminie. Każdego roku egzaminy końcowe zdaje około 280 tys. osób. Do ich przeprowadzenia powołanych jest 26 tys. komisji egzaminacyjnych, w których skład wchodzi przedstawiciele pracodawców i pracobiorców oraz nauczyciele zawodu⁸⁴.

W Niemczech systemem kształcenia objętych jest około 380 profesji. Kształcenie to przygotowuje do wykonywania ponad 20 tys. czynności zawodowych. O ile zakład pracy może sam decydować o podjęciu szkolenia uczniów, o tyle proces kształcenia podporządkowany jest określonym regułom. Zgodnie z art. 1 ustawy o kształceniu zawodowym powinno ono przekazywać w zorganizowanym procesie edukacyjnym szeroki zakres podstawowej wiedzy zawodowej, niezbędnej do wykonywania w sposób wykwalifikowany czynności zawodowych. System zakładowego kształcenia zawodowego, któremu towarzyszy teoretyczna nauka w szkole zawodowej, uwzględnia nowe warunki ekonomiczne i techniki produkcyjne oraz aktualne uwarunkowania demograficzne⁸⁵. Na forum izb przemysłowo-handlowych przeprowadza się także szereg innych czynności umożliwiających zdobycie kwalifikacji lub je potwierdzających, takich jak chociażby: organizowanie egzaminów mistrzowskich lub wystawianie zaświadczeń o szkoleniach w zakresie towarów niebezpiecznych.

Niemieckie izby przemysłowo-handlowe są organizacjami w pełni demokratycznymi. Jak już wspomniano, federalna ustawa o izbach przemysłowo-handlowych i uzupełniające ją przepisy krajowe określają ogólne ramy ich działalności. Z kolei szczegółowe postanowienia normatywne, dotyczące konkretnych izb regionalnych, zawarte są w uchwalanych przez nie statutach. Ewentualne wątpliwości rozstrzyga minister gospodarki danego landu, natomiast ostateczna wersja statutu musi być zatwierdzona przez federalnego ministra gospodarki.

Organami izby przemysłowo-handlowej są:

- zebranie plenarne, jako organ stanowiący uchwały;
- prezydium, jako organ wykonawczy;
- prezydent;
- dyrektor generalny.

Statuty poszczególnych izb regulują pełnomocnictwa ich organów: zebrania plenarnego, prezydium, prezydenta i dyrektora generalnego.

Organem o najszerszych kompetencjach jest zebranie plenarne (ogólne). Do wyłącznych zadań tego gremium należy: uchwalenie statutu i zasad ordynacji wyborczej, przygotowanie preliminarza budżetowego, ustalanie podziału składek i składek specjalnych oraz udzielanie absolutorium. W przypadku zebrania plenar-

⁸³ Zob. Federalny Dziennik Ustaw BGBl. I.1112.

⁸⁴ S. Cyganek, Izby przemysłowo-handlowe w Polsce i w Niemczech, Poznań 2004, s. 84.

⁸⁵ Duale Berufsausbildung, Deutscher Industrie- und Handelstag (broшура), sierpień 1999, s. 7–8.

nego istotne jest, aby jego skład odzwierciedlał strukturę i wizerunek gospodarczy okręgu izby. O mandat członka zebrania plenarnego mogą ubiegać się właściciele przedsiębiorstw bądź ich prokurenci i pełnomocnicy. Jego kadencja wynosi, w zależności od izby, od 4 do 6 lat.

Członkowie zebrania plenarnego powołują ze swojego grona prezydenta (prezesa) prezydium oraz mianują dyrektora generalnego. Wymienione powyżej osoby pełnią swoje obowiązki honorowo. Przed objęciem funkcji podpisują one zobowiązanie do działania bezstronnego i zgodnego z sumieniem oraz do zachowania tajemnicy w sprawach dotyczących interesów członków izby.

Najważniejszą postacią w strukturze samorządowej jest prezydent, który kieruje pracą izby. Stoi on na czele prezydium, składającego się z 5 do 10 członków zebrania plenarnego (w tym prezydenta i wiceprezydenta). Kadencja prezydium wynosi 3 lata. Do jego obowiązków należy m.in. przygotowanie zebrania plenarnego oraz zatwierdzenie regulaminu gospodarczego i kasowego izby⁸⁶.

Bieżącą działalnością administracyjną zajmuje się dyrekcja izby, w której skład wchodzi dyrektor generalny oraz podlegli mu dyrektorzy (kierownicy). Dyrektor generalny odpowiedzialny jest przed prezydium i zebraniem plenarnym za prawidłowe prowadzenie interesów izby. Na pełnione stanowisko powołuje go zebranie plenarne. Dyrektor generalny, podlegając prezydentowi, jest przełożonym wszystkich urzędników i ma prawo udziału, z głosem doradczym, we wszystkich posiedzeniach organów statutowych izby. Dyrektor pełni również, wraz z prezydentem, rolę reprezentanta izby w czynnościach prawnych przed sądem.

Szczegóły dotyczące wykonywania prawa wyborczego, przeprowadzania wyborów, czasu trwania oraz wcześniejszego ustania członkostwa zebrania plenarnego reguluje ordynacja wyborcza. Co należy podkreślić, uwzględnia ona specyfikę gospodarczą okręgu danej izby przemysłowo-handlowej. Czynne prawo wyborcze posiadają członkowie izby, ich pełnomocnicy oraz znajdujący się w rejestrze handlowym prokurenci członków⁸⁷. Prawa wyborcze nie przysługują osobom:

- pozbawionym praw obywatelskich;
- których majątku dotyczy postępowanie upadłościowe;
- które złożyły wniosek o otwarcie postępowania ugodowego przed sądem, do czasu rozpatrzenia wniosku;
- których płatności zostały wstrzymane.

Pojęcie przemysłu i handlu jest w Niemczech rozumiane bardzo szeroko. Wiadocznym tego potwierdzeniem są grupy wyborcze najczęściej wyodrębniane ze składu izb. Należą do nich: przemysł, handel hurtowy i zagraniczny, handel detaliczny, żegluga i przedsiębiorstwa składowe, komunikacja lądowa, gastronomia i hotelarstwo, banki, działalność ubezpieczeniowa oraz działalność z zakresu pośrednictwa⁸⁸.

⁸⁶ Por. Satzung der Industrie- und Handelskammer zu Kiel in der von der Vollversammlung der Kammer gemäß § 4 IHKG am 28. 11. 1979 beschlossenen Fassung mit den Änderungen durch Beschlüsse der Vollversammlung am 9.03.1987.

⁸⁷ Gesetz zur vorläufigen Regelung des Rechts der Industrie- und Handelskammern vom 18. Dezember 1956 (BGBl. I, 920)

Podstawą efektywnego funkcjonowania niemieckich izb przemysłowo-handlowych jest racjonalne określenie zasad ich finansowania. O dochodach izb decydują obowiązkowe składki wnoszone przez przedsiębiorstwa członkowskie. W 1993 r. system uiszczania składek został zreformowany. Od tego momentu opłata składa się z części zasadniczej oraz z komponentu zależnego od osiągniętego przez dane przedsiębiorstwo zysku. Obok opłaty podstawowej reguluje się zatem opłatę dodatkową; narzut ten obliczany jest od podstawy podatku od działalności gospodarczej – jego stawka waha się między 5% a 8%. Małe przedsiębiorstwa, które nie są wpisane do rejestru handlowego, płacą tylko ulgową składkę podstawową, nie podlegają natomiast narzutowi. Z kolei prowadzący drobną wytwórczość, zwolnieni w ramach kwot wolnych od podatku od obowiązku płacenia podatku od działalności gospodarczej, nie płacą składki podstawowej, zachowując przy tym wszelkie prawa członkowskie, a szczególnie prawo do korzystania z opieki⁸⁹. Dodajmy w tym miejscu, że izba przemysłowo-handlowa może pobierać składki specjalne na pokrycie kosztów związanych z założeniem, utrzymywaniem i wspieraniem prowadzonej przez siebie działalności (np. szkoleń). Zebranie plenarne uchwała plan budżetowy i ustala wysokość składek podstawowych i opłat dodatkowych (narzutu). Preliminarz budżetowy sporządza się i realizuje na okres 1 roku. Pobór składek następuje przez same izby, a ich ściąganie z reguły przez władze komunalne.

Na zakończenie podkreślimy, że niemieckie izby przemysłowo-handlowe, jako jednostki publicznoprawne, podlegają nadzorowi ze strony administracji państwowej, który ogranicza się jednak wyłącznie do badania legalności podejmowanych przez nie decyzji. Krajowi ministrowie gospodarki wkraczają w sferę działania izb tylko wówczas, gdy nie przestrzegają one obowiązującego prawa. Tego typu nadzór zapewnia zatem izbom zachowanie niezależności organizacyjnej, finansowej i personalnej oraz gwarantuje im utrzymanie statusu instytucji samorządowej.

⁸⁸ Por. S. Cyganek, op. cit., s. 81–82.

⁸⁹ B.A. Homa, op. cit., s. 6.

3. Współpraca samorządu z gospodarką w wymiarze krajowym

Jednostki samorządu terytorialnego wyposażone są w pełen wachlarz możliwości, które z formalnego punktu widzenia pozwalają na prowadzenie aktywnych działań na rzecz wspierania przedsiębiorczości. Należy tu wymienić zarówno instrumenty o charakterze dochodowym (możliwości stymulowania wzrostu aktywności gospodarczej przez ograniczenie obligatoryjnych obciążeń przedsiębiorców na rzecz sektora publicznego), jak i instrumenty wydatkowe, które sprowadzają się przede wszystkim do ponoszenia z budżetów jednostek samorządu terytorialnego wydatków bezpośrednio lub pośrednio zasilających przedsiębiorców lub tworzących dla nich bardziej korzystne warunki podejmowania i rozszerzania działalności gospodarczej⁹⁰.

Charakteryzując współpracę samorządu terytorialnego ze środowiskiem gospodarczym w Poznaniu i aglomeracji poznańskiej, warto wskazać na doświadczenia innych dużych miast polskich. Podobne projekty i ambicje aglomeracyjne realizowane są bowiem w kilku znaczących ośrodkach w Polsce, w tym w szczególności we Wrocławiu, Krakowie, Górnośląskim Związku Metropolitalnym Silesia, Łodzi, Trójmieście i Warszawie. Warto pokazać dobre przykłady projektów i działań strategicznych poszczególnych jednostek w zakresie współpracy na linii samorząd-gospodarka oraz udziału organizacji reprezentujących przedsiębiorców w tych przedsięwzięciach.

3.1. Wrocław

Wrocław jako stolica Dolnego Śląska oddziałuje na cały region. Rada Miejska Wrocławia w dniu 6 lipca 2006 r. podjęła uchwałę LIV/3250/06 w sprawie przyjęcia strategii rozwoju Wrocławia „Strategia – Wrocław w perspektywie 2020 plus”. Strategia koncentruje się na opisanie pożądanych zmian cywilizacyjnych i kierunków rozwoju miasta zwracając szczególną uwagę na rozwój gospodarczy. Podkreślono w niej, że warunkiem koniecznym rozwoju aglomeracji jest wyposażenie miasta w infrastrukturę wzrostu gospodarczego, w tym m.in. parki przemysłowe czy inkubatory przedsiębiorczości. Położono także nacisk na rolę drobnej i nieuciążliwej działalności w postaci targowisk, drobnego rzemiosła czy usług, zarówno gospodarczej, jak i kulturowej wpisującej się w przestrzeń publiczną.

W ramach struktur organizacyjnych Urzędu Miejskiego powołano Biuro Rozwoju Gospodarczego, które współpracuje z przedsiębiorcami na wielu płaszczyznach.

⁹⁰ Opracowanie „Wsparcie sektora MSP w mieście Poznaniu” przygotowane przez Wydział Działalności Gospodarczej Urzędu Miasta Poznania, s. 1; więcej na ten temat: W. Dziemianowicz, M. Mackiewicz, E. Malinowska, W. Misiąg, M. Tomalak, *Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny*, Warszawa 2000, s. 5–135.

nach, poczynając od codziennych kontaktów, pomocy merytorycznej w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, na zaangażowaniu i współorganizacji lub organizacji wydarzeń gospodarczych o różnym charakterze kończąc. Część przedsięwzięć realizowana jest w partnerstwie z podmiotami zrzeszającymi małych i średnich przedsiębiorców z Dolnego Śląska. Jako przykład tego rodzaju inicjatyw można podać:

- organizację wyjazdu i uczestnictwa przedsiębiorców w ośmiu edycjach Forum Przedsiębiorców Futurallia organizowanych we Francji, Belgii i Kanadzie;
- współorganizację konferencji środowisk kupieckich i rzemiosła;
- organizację ogólnopolskich seminariów związanych z rozwojem miast (np. „Wpływ handlu na funkcjonowanie i rozwój dużych miast”);
- przygotowanie i prowadzenie wizyt studyjnych dla wrocławskich środowisk kupieckich w celu poznania dobrych praktyk i nawiązania współpracy handlowej;
- organizację seminariów, szkoleń, misji gospodarczych i spotkań biznesowych celem podniesienia konkurencyjności wrocławskich przedsiębiorców⁹¹.

Samorząd miejski realizuje szereg projektów skierowanych do środowiska przedsiębiorców, w tym m.in.: współpracę z przedsiębiorcami w ramach rewitalizacji miasta; projekt rewitalizacji społeczno-gospodarczej dawnych traktów handlowych; projekt „Zaprojektuj Swoj Zysk” mający na celu dostarczenie specjalistycznej wiedzy, metodologii i praktycznych rozwiązań, dzięki którym przedsiębiorcy dowiadują się, jak tworzyć innowacyjne wzorniczo produkty i skutecznie wprowadzać je na rynek; projekt „Wrocławskie marki”, w którego ramach wrocławscy przedsiębiorcy dzielą się swoimi doświadczeniami i obserwacjami w zakresie prowadzenia i rozwijania własnej firmy⁹².

Samorząd miejski korzysta również ze wsparcia środków Unii Europejskiej. Głównym projektem współfinansowanym ze środków unijnych Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego jest lokalne Centrum Rozwoju Zawodowego na Nadodrze. Projekt obejmuje modernizację i zagospodarowanie kompleksu poprzemysłowego i utworzenie w nim ośrodka wymiany w dziedzinie mody, sztuki, wzornictwa przemysłowego oraz doskonalenia zawodowego o charakterze rzemieślniczo-artystycznym⁹³.

W celu rozwoju we Wrocławiu większej ilości mikro- oraz małych i średnich firm, świadomych i konkurencyjnych w warunkach gospodarki rynkowej, a także promowania kultury przedsiębiorczości jako pożądanej kompetencji na rynku pracy, powstał program „Edukacja przedsiębiorczości”. W jego ramach proponowane są nowe projekty i narzędzia skierowane do różnych grup wiekowych. Podstawowym założeniem programu jest nauka przedsiębiorczości od najmłodszych lat i na wszystkich etapach edukacji.

Równolegle do działań podejmowanych przez władze samorządowe na terenie miasta i regionu funkcjonuje kilka organizacji reprezentujących interesy przedsiębiorców. Największą i jednocześnie najprężniej działającą organizacją tego rodzaju

⁹¹ Opracowanie przygotowane przez Biuro Rozwoju Gospodarczego Urzędu Miejskiego Wrocławia, s. 1.

⁹² Ibidem, s. 2.

⁹³ Ibidem, s. 3.

jest Dolnośląska Izba Gospodarcza⁹⁴, która kultywuje tradycje utworzonej w połowie XIX w. Izby Przemysłowo-Handlowej. Izba jest organizacją mającą osobowość prawną, a jej głównym celem jest reprezentowanie interesów zrzeszonych w niej członków, których jest obecnie ponad 300. Oprócz wyżej wspomnianej funkcjonują jeszcze: Dolnośląska Izba Turystyki (jako Oddział Branżowy Dolnośląskiej Izby Gospodarczej), Business Centre Club – Łoża Dolnośląska, Zachodnia Izba Gospodarcza, Dolnośląska Izba Rzemieślnicza we Wrocławiu, Polska Izba AGD, Wrocławska Izba Gospodarcza, Convention Bureau – Wrocław⁹⁵. Działalnością informacyjną, szkoleniową i doradczą dla przedsiębiorców zajmują się m.in. Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego, Wrocławskie Centrum Transferu Technologii czy Centrum Wspierania Przedsiębiorczości⁹⁶.

Szczególną uwagę należy zwrócić na Agencję Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej S.A. Jest to spółka z większościovym udziałem gminy Wrocław, która powstała w roku 2005 w wyniku porozumienia pomiędzy ośmioma gminami aglomeracji. Obecnie akcjonariuszami spółki jest dwadzieścia osiem gmin. Jej głównym celem jest zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej aglomeracji, zmniejszanie ryzyka prowadzenia biznesu i podnoszenie efektywności działań samorządu terytorialnego poprzez dostarczanie rzetelnej i aktualnej wiedzy gospodarczej. Agencja bierze czynny udział w ożywianiu rozwoju ekonomicznego regionu poprzez wspieranie bezpośrednich inwestycji w aglomeracji, stymulowanie procesów innowacji oraz zachęcanie przedsiębiorców do inwestowania⁹⁷.

3.2. Kraków

Kraków to drugie co do wielkości miasto Polski. Jest to zarówno centrum administracyjne województwa małopolskiego, jak i ponadregionalny ośrodek naukowy i gospodarczy. Miasto jest siedzibą międzynarodowych banków, stowarzyszeń wspierających działalność biznesową oraz izb handlowych (m.in. Brytyjsko-Polskiej Izby Handlowej, Amerykańskiej Izby Handlowej, Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej czy Izby Przemysłowo-Handlowej)⁹⁸.

Włodarze Krakowa w jednym z celów strategii jego rozwoju zapisali, że Kraków jest miastem o silnych tradycjach gospodarczych, przyjaznym dla inwestorów, stwarzającym równe szanse i atrakcyjne warunki dla rozwoju małych i średnich

⁹⁴ <http://www.dig.wroc.pl>, z dnia 3.10.2011 r.

⁹⁵ Obok organizacji polskich na terenie miasta Wrocławia funkcjonuje British-Polish Chamber of Commerce in Poland (www.bpcc.org.pl). Jest to niezależna organizacja non profit, utworzona w celu wszechstronnej promocji gospodarczej oraz pomocy w nawiązywaniu kontaktów handlowych. Ponadto działa również Biuro Polsko-Niemieckiej Izby Przemysłowo-Handlowej (www.ihk.pl), której głównym zadaniem jest profesjonalna obsługa doradczą firm z Polski i Niemiec, a także kształtowanie pozytywnych stosunków pomiędzy podmiotami funkcjonującymi po obu stronach granicy.

⁹⁶ <http://www.um.wroc.pl/m3535>, z dnia 12.10.2011 r.

⁹⁷ <http://www.araw.pl/artykuly/7645/Cel-spolki>, z dnia 3.10.2011 r.

⁹⁸ http://www.krakow.pl/biznes/1118,artykul,dlaczego_krakow_.html, z dnia 10.10.2011 r.

przedsiębiorstw, ośrodkiem efektywnej współpracy władz miasta, środowisk gospodarczych i sfery naukowo-badawczej⁹⁹.

Podstawową formą współpracy z reprezentacją przedsiębiorców jest Porozumienie na rzecz Rozwoju Przedsiębiorczości w Krakowie, które powstało na mocy uchwały nr 921/2002 Zarządu Miasta Krakowa z dnia 27 czerwca 2002 r. Celem porozumienia jest stworzenie platformy współdziałania gminy miejskiej Kraków z organizacjami zrzeszającymi i reprezentującymi przedsiębiorców krakowskich, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji małych i średnich przedsiębiorstw. Istotną rolą porozumienia jest również stworzenie możliwości wymiany informacji i doświadczeń dla poszczególnych instytucji na szerokim forum. Członkowie porozumienia spotykają się na comiesięcznych posiedzeniach. Obecnie sygnatariuszami porozumienia jest 35 podmiotów. Zdaniem autorów porozumienia jest ono niezależną i niezbiurokratyzowaną platformą wymiany opinii i poglądów oraz zapoznawania się z polityką rozwoju miasta. Jego otwarty i dobrowolny charakter wpływa korzystnie na rzeczywiste zaangażowanie i pracę członków¹⁰⁰. Opinie i decyzje podejmowane przez członków porozumienia nie są wiążące dla władz miasta, jednak są brane pod uwagę przy ustalaniu istotnych kwestii dla środowiska przedsiębiorców. Stało się tak np. przy opracowywaniu Programu Wspierania Rozwoju Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Krakowie, obowiązującego w latach 2006–2010. Opinie i uwagi przedsiębiorców miały wpływ na treść aktualnie obowiązującego Krakowskiego Programu Wspierania Przedsiębiorczości i Rozwoju Gospodarczego Miasta, który przewidziany jest do realizacji w latach 2011–2015¹⁰¹.

Urząd Miasta Krakowa wykorzystuje także inne formy kontaktu i współpracy z przedsiębiorcami, z których na szczególne podkreślenie zasługuje strona internetowa www.msp.krakow.pl. W serwisie zamieszczanych jest wiele ważnych informacji dla osób planujących lub prowadzących już działalność gospodarczą. Poprzez stronę do Urzędu Miasta Krakowa kierowane są zapytania i opinie bezpośrednio od przedsiębiorców. Informacje pozyskane tą drogą mają wpływ na działania Wydziału Strategii i Rozwoju Miasta. Urząd Miasta wydaje również miesięcznik pt. „Informator dla Przedsiębiorców msp.krakow.pl”. W gazecie zamieszczane są artykuły przeznaczone dla małych i średnich przedsiębiorców. Autorami publikacji są pracownicy Referatu ds. Rozwoju Przedsiębiorczości Wydziału Strategii i Rozwoju Miasta, Małopolskiego Centrum Przedsiębiorczości, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Izby Skarbowej w Krakowie czy Urzędu Statystycznego w Krakowie. Informator jest wydawany w formie papierowej w ilości 300 egzemplarzy. Przedsiębiorcy otrzymują go w Punkcie Obsługi Przedsiębiorcy. W wersji elektronicznej dostępny jest na stronie www.msp.krakow.pl. Ponadto ważnym wydarzeniem jest organizowany od 2007 r. Dzień Przedsiębiorczości w Krakowie. Jest to impreza otwarta dla wszystkich mieszkańców miasta Krakowa i składa się z dwóch części.

⁹⁹ Strategia rozwoju Krakowa, załącznik do uchwały nr LXXV/742/05 Rady Miasta Krakowa z dnia 13 kwietnia 2005 r., s. 21–23.

¹⁰⁰ http://www.bip.krakow.pl/?sub_dok_id=19791, z dnia 8.10.2011 r.; por. <http://www.msp.krakow.pl/artic le/id/3940,73>, Protokoły, z dnia 9.10.2011 r.

¹⁰¹ Opracowanie przygotowane przez Wydział Strategii i Rozwoju Miasta Krakowa, s. 2.

Podczas pierwszej prezentowane są konkretne tematy zawarte w programie. W drugiej części osoby już prowadzące działalność lub chcące podjąć działalność gospodarczą mogą uzyskać konkretne informacje od przedstawicieli: Punktu Obsługi Przedsiębiorcy Urzędu Miasta Krakowa, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie, Urzędu Skarbowego, Urzędu Statystycznego w Krakowie, Urzędu Pracy, Okręgowego Inspektoratu Pracy, Małopolskiego Centrum Przedsiębiorczości, Małopolskiego Regionalnego Centrum Informacji Europejskiej¹⁰².

Kraków stał się również swoistą platformą współpracy nauki, biznesu i samorządu. Przykładem działań służących budowaniu sieci takiej współpracy są klastry. Do najważniejszych możemy zaliczyć m.in: Strefę Dizajnu, Life Science, Europejskie Centrum Gier oraz Małopolski Klaster Technologii Informacyjnych.

3.3. Górnośląski Związek Metropolitalny Silesia

Podstawowym celem Górnośląskiego Związku Metropolitalnego jest utworzenie dynamicznie rozwijającego się wielkomiejskiego ośrodka, zdolnego do skutecznej konkurencji z innymi ośrodkami metropolitalnymi w kraju i w Europie. Uczestnikami związku są gminy: Bytom, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Jaworzno, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy oraz Zabrze¹⁰³. Łącznie te 14 miast tworzy obszar zwany potocznie metropolią Silesia, której powierzchnia wynosi 1218 km², a liczba ludności prawie 2 mln. Na terenie funkcjonowania metropolii działa ponad 194 tys. podmiotów gospodarki narodowej, które wytwarzają 8,7% PKB kraju oraz 67% PKB województwa śląskiego¹⁰⁴.

W 2011 r. uchwalony został pierwszy wspólny dokument strategiczny pt. „Strategia rozwoju Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii Silesia do 2025 r.” Dokument ten stanowi próbę realizacji jednego z zadań statutowych, którym jest konsolidowanie posiadanego potencjału i podejmowanie wspólnych działań na rzecz tworzenia prężnego ośrodka metropolitalnego, konkurencyjnego w skali krajowej i europejskiej, kształtowanego zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Jednym z celów wspomnianego dokumentu jest osiągnięcie wysokiej atrakcyjności i konkurencyjności gospodarki. Cel ten realizowany będzie poprzez działania kreujące silne specjalności metropolii, tzw. produkty wizytówki, wdrażanie zaawansowanych technologii oraz stworzenie infrastruktury nauki, kultury i turystyki o znaczeniu metropolitalnym. Ma to docelowo służyć budowaniu gospodarczej konkurencyjności metropolii oraz rozpoznawalności jej produktów w kraju i za granicą. Innym zadaniem, jakie stawia przed władzami metropolii przyjęta strategia, jest tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju gospodarczego. Cel ten realizowany będzie poprzez działania inwestycyjne rozwijające infrastrukturę oko-

¹⁰² Ibidem, s. 2–3.

¹⁰³ Gminą wiodącą jest niewątpliwie miasto Katowice. Jednakże w niniejszym opracowaniu działania na rzecz przedsiębiorców przedstawione zostaną w stosunku do Silesii.

¹⁰⁴ <http://www.gzm.org.pl>, z dnia 1.10.2011 r.

lobiznesową oraz podnoszące poziom wykształcenia i świadomości społecznej mieszkańców metropolii. Ma to doprowadzić do postrzegania metropolii jako silnego ośrodka rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, poprawy usług teleinformatycznych oraz wzrostu wskaźnika usług świadczonych drogą elektroniczną przez instytucje publiczne¹⁰⁵.

Działania związku oparte są przede wszystkim na promocji inwestycyjnej. Wśród najważniejszych przedsięwzięć realizowanych przez związek wymienić należy: uczestnictwo w Targach Inwestycyjnych EXPO-REAL Monachium w latach 2009–2011, współorganizację Europejskiego Kongresu Gospodarczego w latach 2009–2011, przygotowanie zestawu materiałów promocyjnych z ofertą inwestycyjną miast w 6 wersjach językowych oraz udział w licznych spotkaniach, seminariach i konferencjach z prezentacją ofert inwestycyjnych¹⁰⁶.

Na obszarze metropolii działa wiele organizacji o charakterze biznesowym – branżowe i regionalne izby gospodarcze, związki i towarzystwa gospodarcze, ośrodki wspierania przedsiębiorczości, doradcze i informacji gospodarczej. Dużą rolę w gospodarce województwa odgrywa także szybko rozwijający się obiekt targowy Expo Silesia w Sosnowcu, który jest liderem w organizacji imprez wystawienniczych. Wśród najważniejszych organizacji działających na rzecz rozwoju przedsiębiorczości należy wymienić: Regionalną Izbę Gospodarczą, Katowicką Specjalną Strefę Ekonomiczną, Górnośląską Agencję Rozwoju Regionalnego, Górnośląską Agencję Przekształceń Przedsiębiorstw, Izbę Rzemieślniczą oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Katowicach, a także Fundusz Górnośląski¹⁰⁷.

W dniach 6–7 października 2011 r. w Katowicach odbył się I Europejski Kongres Małych i Średnich Przedsiębiorstw – jedno z największych spotkań biznesowych adresowanych do sektora MŚP w Europie Środkowo-Wschodniej. W ciągu dwóch dni zorganizowano 12 sesji tematycznych i 30 paneli dyskusyjnych, w których udział wzięło 100 prelegentów z Polski i zagranicy. Regionalna Izba Gospodarcza w Katowicach, która była głównym organizatorem kongresu, gościła w Katowicach ponad 20 delegacji zagranicznych i ponad 2500 uczestników¹⁰⁸.

Warto też wspomnieć o istotnej inicjatywie pt. „Sieć Inkubatorów Społecznej Przedsiębiorczości”. W jej ramach funkcjonują Inkubatory Społecznej Przedsiębiorczości w Dąbrowie Górniczej, Gliwicach, Jastrzębiu-Zdroju, Katowicach, Tychach i Żorach. Ze wsparcia inkubatorów skorzystać mogą: organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne, spółdzielnie pracy, spółdzielnie inwalidów i niewiadomych, osoby fizyczne z województwa śląskiego zainteresowane zakładaniem podmiotów ekonomii społecznej i zatrudnieniem w ekonomii społecznej. Inkubatory prowadzą usługi doradcze w zakresie bieżącej działalności oraz specjalistyczne w dziedzinie prawa, księgowości, marketingu, tworzenia stron interneto-

¹⁰⁵ Uchwała nr 49/2010 Zgromadzenia Górnośląskiego Związku Metropolitalnego z dnia 30 marca 2010 r. w sprawie: przyjęcia Strategii Rozwoju Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii „Silesia” do 2025 r.

¹⁰⁶ Opracowanie przygotowane przez Górnośląski Związek Metropolitalny, s. 2–3.

¹⁰⁷ http://www.gzm.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=95&Itemid=61, z dnia 2.10.2011 r.

¹⁰⁸ <http://www.rig.katowice.pl/default.aspx?docId=304&newsId=2083&templId=5>, z dnia 2.10.2011 r.

wych, szkolenia, wsparcia infrastrukturalnego, dla wybranych podmiotów roczne nieodpłatne prowadzenie księgowości i konsulting. Doradztwo świadczone jest w inkubatorach lub mobilnie, w siedzibie organizacji¹⁰⁹.

3.4. Łódź

Urząd Miasta Łodzi, w tym przede wszystkim Biuro Rozwoju Przedsiębiorczości i Miejsc Pracy, jest organizatorem szeregu inicjatyw opartych na współpracy z lokalnym sektorem małych i średnich przedsiębiorstw, mających na celu rozwój łódzkiej przedsiębiorczości. Do najważniejszych projektów należy zaliczyć: Lokalne Okienko Przedsiębiorczości, Centrum Obsługi Przedsiębiorcy, System Doradztwa i Szkoleń, Radę Przedsiębiorców, Zespół Obsługi Ulicy Piotrkowskiej. Warto podkreślić jest również zaangażowanie zarówno władz miasta, jak i reprezentacji przedsiębiorców na rzecz projektów strategicznych dla rozwoju samej Łodzi, w tym powołanie Rady Koordynacyjnej ds. Innowacyjności czy chociażby konsultacje w sprawie opracowanej strategii dla miasta Łodzi¹¹⁰.

Lokalne Okienko Przedsiębiorczości to działające w pięciu Centrach Obsługi Mieszkańców (dawnych delegaturach Urzędu Miasta Łodzi) oraz w Biurze Rozwoju Przedsiębiorczości i Miejsc Pracy punkty informacyjne dla przedsiębiorców, które corocznie udzielają informacji ponad 8 tys. interesantów¹¹¹. Udzielane informacje dotyczą następujących obszarów tematycznych: obowiązki przedsiębiorcy związane z podjęciem działalności gospodarczej, dostępny system wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorców, możliwe źródła finansowania prowadzonej działalności, podstawowe informacje dotyczące finansowania działalności programów unijnych. Okienko funkcjonuje również za pośrednictwem serwisu internetowego. Portal dla przedsiębiorczych oferuje dostęp do informacji poświęconych szkoleniom, seminariom, doradztwu, konkursom dla przedsiębiorców, a także bieżącym wiadomościom adresowanym do przedsiębiorców¹¹².

Nieco inną inicjatywą realizowaną już od ponad 5 lat jest Centrum Obsługi Przedsiębiorcy, czyli bezpłatne comiesięczne dyżury doradcze. Władze miasta współpracują przy jej realizacji z: Izbą Skarbową w Łodzi, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, Powiatową Stacją Sanitarно-Epidemiologiczną, Okręgowym Inspektorem Pracy, Łódzką Agencją Rozwoju Regionalnego, powiatowymi urzędami pracy oraz Głównym Urzędem Statystycznym. Celem dyżurów jest przede wszystkim promocja przedsiębiorczości wśród łódzian. Przedsiębiorcy oraz osoby planujące rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej, mają możliwość uzyskania praktycznych porad dotyczących procedur rejestracyjnych firmy oraz wiedzy z zakresu zdobywania środków na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej¹¹³.

¹⁰⁹ <http://inkubatory.slask.pl>, z dnia 3.10.2011 r.

¹¹⁰ Opracowanie przygotowane przez Departament Strategii i Rozwoju Biura Rozwoju Przedsiębiorczości i Miejsc Pracy Urzędu Miasta Łodzi, s. 1.

¹¹¹ W 2010 r. z usług Lokalnego Okienka Przedsiębiorczości skorzystało 8346 interesantów.

¹¹² <http://lop.uml.lodz.pl>, z dnia 4.10.2011 r.

W Łodzi powstał również w 2006 r. system doradztwa i szkoleń dla łódzkich przedsiębiorców oraz osób planujących podjęcie własnej działalności gospodarczej. Jego głównym celem jest dostęp do bezpłatnych usług szkoleniowych. Miasto współpracuje z firmami szkoleniowymi i konsultingowymi. Każdego roku organizowane są minimum 24 szkolenia o bardzo różnorodnej tematyce, związanej z rozpoczęciem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Rekrutacja na szkolenia oraz doradztwo odbywa się za pośrednictwem strony internetowej¹¹⁴.

Forum współpracy między władzami miejskimi a przedsiębiorcami stała się Rada Przedsiębiorców jako ciało doradcze prezydenta miasta. Została ona powołana zarządzeniem prezydenta miasta Łodzi nr 40/IV/02 z dnia 13 grudnia 2002 r. Do jej zadań należało: opiniowanie projektów aktów prawa miejscowego dotyczących działalności gospodarczej, stanowionych przez organy miasta; konsultacje środowiskowe w sprawach związanych z przedsiębiorczością na terenie miasta; opiniowanie ważnych przedsięwzięć gospodarczych dla miasta, w tym przedsięwzięć z udziałem kapitału zagranicznego. W skład Rady Przedsiębiorców jako członkowie społeczni wchodził przedstawiciele łódzkich: organizacji pracodawców, organizacji pracowników, organizacji przedsiębiorców, samorządów zawodowych i gospodarczych oraz organizacji działających na rzecz obsługi biznesu. Dotychczas odbyło się 56 posiedzeń Rady Przedsiębiorców. W ich trakcie zaopiniowano łącznie około 400 inwestycji. Aktualnie działalność rady została zawieszona¹¹⁵.

Innym ciekawym przedsięwzięciem było utworzenie Rady Koordynacyjnej ds. Innowacyjności, zgodnie z projektem „Klaster łódzki jako sieć współpracy w zakresie innowacji w regionie”. Została ona powołana i działała na czas realizacji tego projektu, tj. w latach 2005–2006¹¹⁶.

Kolejną formą zaangażowania było powołanie Sztabu Piotrkowska, którego celem było opracowania strategii rozwoju ulicy Piotrkowskiej w Łodzi. W pracach nad dokumentem uczestniczyły społecznie wszystkie środowiska, w tym m.in.: media, kupcy i restauratorzy, mieszkańcy ulicy, młodzież oraz środowiska naukowe. W wyniku prac Rada Miejska w Łodzi zatwierdziła w dniu 13 maja 2009 r. uchwałę nr LVII/1074/09 w sprawie przyjęcia „Strategii rozwoju ulicy Piotrkowskiej w Łodzi na lata 2009–2020”.

Urząd Miasta Łodzi organizuje także misje gospodarcze mające na celu zwiększenie eksportu przedsiębiorstw z łódzkiego regionu i tym samym zwiększenie ich konkurencyjności w kraju i za granicą. W organizowanych misjach udział biorą zarówno przedsiębiorcy, jak i przedstawiciele miasta. W czasie wizyty odbywają się wcześniej zaplanowane spotkania biznesowe, w trakcie których prowadzone są rozmowy o nawiązaniu współpracy gospodarczej między przedsiębiorcami oraz przedstawiana jest oferta inwestycyjna miasta¹¹⁷.

¹¹³ <http://www.cop.lodzkie.pl>, z dnia 10.10.2011 r.

¹¹⁴ <http://www.sds.lodz.pl>, z dnia 1.10.2011 r.

¹¹⁵ Opracowanie przygotowane przez Departament Strategii..., s. 2–3.

¹¹⁶ http://www.klasterlodzki.pl/o_projekcie/celprojektu.php, z dnia 2.10.2011 r.

¹¹⁷ Opracowanie przygotowane przez Departament Strategii..., s. 3.

Zdaniem pracowników Biura Rozwoju Przedsiębiorczości i Miejsc Pracy Urzędu Miasta Łodzi współpraca z przedsiębiorcami i organizacjami przedsiębiorców odbywa się również w formie wykraczającej poza ściśle określone ramy wyżej wymienionych inicjatyw. W tej kategorii należy wymienić konsultacje projektów miejskich z przedsiębiorcami oraz sprawnie działający niesformalizowany kanał informacyjny między miastem a organizacjami otoczenia biznesu o prowadzonych i planowanych przez izby, fundacje i stowarzyszenia akcjach, projektach o charakterze niekomercyjnym, skierowanych do przedsiębiorców. Sami przedstawiciele Urzędu Miasta Łodzi deklarują, że są otwarci na propozycje współpracy, z którymi wychodzą przedsiębiorcy bądź organizacje otoczenia biznesu (izby gospodarcze czy organizacje zrzeszające przedsiębiorców)¹¹⁸.

3.5. Trójmiasto

Ośrodkiem metropolitalnym jest też z całą pewnością Trójmiasto, gdzie wiodącą rolę pełni miasto Gdańsk. Bardzo ważną inicjatywą Urzędu Miasta Gdańska było powołanie Gdańskiego Centrum Obsługi Przedsiębiorców, które prowadzi szereg projektów lokalnych oraz ponadnarodowych. Ich wspólnym mianownikiem jest wspieranie sektora mikro-przedsiębiorstw, małych i średnich przedsiębiorstw. Zadaniem centrum jest także tworzenie narzędzi wsparcia ułatwiających zakładanie oraz prowadzenie działalności gospodarczej. Najważniejsze projekty realizowane przez centrum to: Akademia Gdańskiego Przedsiębiorcy, Asystent Gdańskiego Przedsiębiorcy, Biznes na Start, Gdański Inkubator Przedsiębiorczości¹¹⁹.

Liczba organizacji działających na terenie Trójmiasta i wspierających przedsiębiorczość jest imponująca. Na szczególną uwagę zasługują: Agencja Promocji Zawodowej Kobiet, Agencja Rozwoju Pomorza S.A., Business Centre Club – Łoża Gdańska, Fundacja Gospodarcza, investGDA, Gdańska Fundacja Przedsiębiorczości, Gdański Klub Biznesu, Gdański Park Naukowo-Technologiczny, Gdański Związek Pracodawców, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Krajowa Izba Gospodarcza Bursztynu, Krajowa Izba Gospodarki Morskiej, Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych, Polska Izba Turystyki Oddział Pomorski w Gdańsku, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Gdańsku, Pomorska Izba Przemysłowo-Handlowa, Pomorska Izba Rzemieślnicza Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna, Pomorski Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o., Pomorski Park Naukowo-Technologiczny, Pomorski Regionalny Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o., Pomorska Rada Przedsiębiorczości, Gdańskie Centrum Obsługi Przedsiębiorcy, Stowarzyszenie Centrum Transferu Technologii, Stowarzyszenie „Wolna Przedsiębiorczość”, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa Oddział w Gdańsku¹²⁰.

¹¹⁸ Ibidem.

¹¹⁹ Opracowanie przygotowane przez Gdańskie Centrum Obsługi Przedsiębiorców Wydziału Polityki Gospodarczej Urzędu Miejskiego w Gdańsku, s. 1.

¹²⁰ <http://www.gdansk.pl/gospodarka,910.html>, z dnia 1.10.2011 r.

Jedną z ciekawszych inicjatyw jest firma investGDA, która powstała w 2008 r., a jej udziały w 100% należą do miasta Gdańska. Tworzący ją ludzie od wielu lat wspomagają rozwój gospodarczy metropolii gdańskiej, angażując się w projekty związane z rozwojem przedsiębiorczości oraz przyciąganiem bezpośrednich inwestycji gospodarczych. Firma oferuje pełen wachlarz usług dla inwestorów krajowych i zagranicznych łącznie z propozycją lokowania inwestycji na atrakcyjnych terenach należących do investGDA¹²¹.

Ważnym elementem współpracy na linii samorząd–przedsiębiorcy było powołanie Pomorskiej Rady Przedsiębiorczości. Jej głównym zadaniem jest inicjowanie dyskusji na temat realizacji strategii rozwoju województwa pomorskiego w dziedzinie przedsiębiorczości oraz oceny systemu wspierania przedsiębiorczości na Pomorzu, w szczególności w kontekście środków z Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007–2013. Rada, jako ciało doradcze marszałka województwa pomorskiego, skupia przedstawicieli regionalnych środowisk gospodarczych. W jej skład wchodzi 37 organizacji członkowskich, wybranych spośród: regionalnych, branżowych izb przemysłowo-handlowych, instytucji wspierających przedsiębiorczość działających na terenie województwa pomorskiego, agencji rozwoju regionalnego, regionalnych, branżowych izb przemysłowo-handlowych, związków pracodawców, stowarzyszeń i innych organizacji skupiających przedsiębiorców, organizacji proinnowacyjnych, środowisk naukowych, inicjatyw klastrowych oraz innych instytucji biorących udział w kreowaniu polityki rozwoju¹²².

Podobną funkcję pełni Gdańska Fundacja Przedsiębiorczości powołana przez miasto Gdańsk. Fundacja stanowi jedno z najistotniejszych narzędzi wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw w Gdańsku. Celem fundacji jest popieranie rozwoju gospodarczego miasta poprzez: działalność edukacyjną w zakresie przedsiębiorczości, wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, doradztwo prawne i gospodarcze oraz promocję przedsiębiorczości¹²³.

3.6. Warszawa

Warszawa z uwagi na swoją pozycję polityczną i potencjał gospodarczy jest bardzo ważnym ośrodkiem aglomeracyjnym w Polsce. Władze miejskie podkreślają, że starają się intensywnie współpracować z przedsiębiorcami. Wskazują one na co najmniej kilka przedsięwzięć, których celem jest rozwój przedsiębiorczości. Bardzo ważną formą działania jest wsparcie osób fizycznych w podejmowaniu działalności gospodarczej poprzez dotacje z funduszu pracy przyznawane za pośrednictwem urzędów pracy oraz dotacje w ramach projektów finansowanych z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki¹²⁴.

¹²¹ http://www.investgda.pl/?pl_o-nas,23, z dnia 1.10.2011 r.

¹²² http://www.pomorskie.eu/pl/drg/pomorska_rada_przedsiębiorczosci, z dnia 2.10.2011 r.

¹²³ http://www.gfp.com.pl/podstawy_prawne.html, z dnia 2.10.2011 r.

¹²⁴ Opracowanie przygotowane przez Biuro Funduszy Europejskich Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy, s. 1.

W strukturze urzędu funkcjonuje wydzielone Biuro ds. Obsługi Inwestorów oraz Wydział Rozwoju Gospodarczego. Do zakresu działania biura należy w szczególności: zapewnienie szybkiego dostępu do kompleksowej informacji o warunkach inwestowania w Warszawie i gospodarczo-prawnym otoczeniu inwestycyjnym, stymulacja i wsparcie procesów inwestycyjnych, prowadzenie systemu informacji dla inwestorów na temat możliwości i potrzeb inwestycyjnych, analizowanie zainteresowań inwestorów w zakresie planowanych inwestycji, opracowywanie projektów ofert inwestycyjnych i koordynacja przedsięwzięć w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego, przygotowywanie prezentacji inwestycyjno-gospodarczej miasta Warszawy, przygotowywanie i realizacja projektów na rzecz rozwoju gospodarczego, współudział w opracowywaniu planów inwestycyjnych, zwłaszcza w zakresie identyfikacji możliwych projektów inwestycyjnych we współpracy z partnerami prywatnymi¹²⁵.

W mieście funkcjonuje ponadto Rada ds. Polityki Innowacji, której głównym zadaniem jest wspieranie władz samorządowych w bieżących i długofalowych działaniach w dziedzinie rozwoju innowacyjnej gospodarki na terenie Warszawy. Rada została powołana zarządzeniem nr 4487/2010 prezydenta Warszawy z dnia 15 kwietnia 2010 r. Jest to organ doradczy prezydenta m.st. Warszawy, który ma na celu wspomagać władze miasta w zakresie prowadzenia polityki służącej wspieraniu innowacyjnej gospodarki na terenie stolicy. W skład rady wchodzi przedstawiciele: miasta stołecznego Warszawy, samorządu województwa, warszawskich uczelni wyższych, jednostek badawczo-rozwojowych oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W 2011 r. miała ona zostać rozszerzona o reprezentację przedsiębiorców¹²⁶.

Obecnie budowane jest Centrum Przedsiębiorczości będące agencją rozwoju lokalnego, wspomagającą firmy w najtrudniejszym, pierwszym okresie działalności, a także wspierającą wszelkie formy przedsiębiorczości i biznesu. Działania adresowane są zwłaszcza do ludzi wykazujących własną inicjatywę i chęć działania na własny rachunek oraz do przedsiębiorców rozwijających swoją dotychczasową działalność gospodarczą. Centrum oferuje pomoc przy samozatrudnianiu oraz tworzeniu nowych miejsc pracy. Prowadzi swą działalność wielokierunkowo, z wykorzystaniem powołanych do życia struktur: Inkubatora Przedsiębiorczości, Ośrodka Szkoleniowo-Rozwojowego, Biura Poręczeń i Kredytów oraz Biura Pośrednictwa Pracy. Świadczy ono usługi: doradcze, szkoleniowe, informacyjne. Ponadto oferuje powierzchnię biurową oraz udziela poręczeń kredytowych dla małych przedsiębiorstw¹²⁷.

We współpracy z samorządami Poznania, Łodzi, Lublina i Elku opracowany został podręcznik wdrażania partnerstwa publicznoprawnego w samorządach i będzie on dystrybuowany wśród samorządów lokalnych w Polsce. Aktualnie przygo-

¹²⁵ http://bip.warszawa.pl/Menu_podmiotowe/Urzed/Biura_Urzedu/OI/Wydzialy/OI_R/default.htm, z dnia 1.10.2011 r.

¹²⁶ <http://www.um.warszawa.pl/aktualnosci/juz-dziala-rada-ds-polityki-innowacji>, z dnia 1.10.2011 r.

¹²⁷ http://www.centrum.pub.pl/portal/index.php?option=com_content&task=view&id=53&Itemid=87, z dnia 1.10.2011 r.

towywany jest dokument strategiczny (przed fazą konsultacji zewnętrznych), który pokazuje kierunki współpracy z przedsiębiorcami. W mieście prowadzone są również projekty badawcze, niejednokrotnie we współpracy z przedsiębiorcami, np. w ramach 7 Programu Ramowego Unii Europejskiej, stymulujące wdrażanie innowacji. Miasto realizuje także projekty badawcze polegające na analizie rynku, badaniu możliwości rozwoju i stymulowania przez urząd konkretnych branż gospodarki, działania zapobiegające zanikaniu ginących zawodów we współpracy z cechami rzemieślniczymi oraz działania w celu systemowego wspierania instytucji ekonomii społecznej¹²⁸.

Wśród organizacji promujących przedsiębiorczość i funkcjonujących na terenie miasta Warszawy należy wymienić: Fundację Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Polską Konfederację Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Fundację „Współpraca-Nauka-Kultura”, Centrum Dydaktyczne Przedsiębiorczości, Polsko-Amerykańską Fundację Doradztwa dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw, „Business Fair Play” Program Office, Fundację Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Business Centre Club, Konfederację Pracodawców Polskich, Związek Pracodawców Warszawy i Mazowsza, Mazowiecki Fundusz Poręczeń Kredytowych, Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Fundację na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Fundusz Mikro Sp. z o.o. oraz Polskie Stowarzyszenie Funduszy Pożyczkowych¹²⁹.

¹²⁸ Opracowanie przygotowane przez Biuro Funduszy..., s. 2.

¹²⁹ <http://www.um.warszawa.pl/dla-firm-i-inwestorow/artykuly-dla-firm-i-inwestorow/organizacje-i-instytucje-wspierajace-msp?page=0,0>, z dnia 10.10.2011 r.

4. Współpraca samorządu z gospodarką w ramach aglomeracji poznańskiej

Zasadniczą częścią tej publikacji jest wskazanie doświadczeń współpracy na linii samorząd–gospodarka w ramach aglomeracji poznańskiej. Nie ulega wątpliwości, że wiodącą jednostką w tego rodzaju działaniach jest miasto Poznań, które ze względu na swój potencjał ekonomiczny wpływa na pozostałe gminy wchodzące w skład aglomeracji.

Podstawowe założenia działań na rzecz rozwoju współpracy między samorządem terytorialnym a przedsiębiorcami funkcjonującymi w regionie zapisano w „Strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej – metropolia Poznań 2020”. Jednym z celów strategicznych, jakie przed gminami aglomeracji stawia wspomniany dokument, jest wzmocnienie potencjału gospodarczego metropolii poprzez poprawę instytucjonalizowanej współpracy podmiotów gospodarczych z samorządami. Aglomeracja poznańska jest bowiem jednym z najsilniejszych ekonomicznie obszarów wielkomiejskich w Polsce, a jej potencjał gospodarczy sukcesywnie wzrasta. Zdaniem autorów publikacji dotychczasowe działania na rzecz wzmocnienia potencjału gospodarczego aglomeracji charakteryzuje jednak zbyt mała koordynacja. W zakresie wspierania przedsiębiorczości gminy działają w głównej mierze indywidualnie, przez co osiągają słabsze od spodziewanych efekty i tracą korzyści ze współpracy. Poszczególne samorządy lokalne skupiają się przede wszystkim na tworzeniu korzystnego klimatu inwestycyjnego, a działania przybierają postać ułatwień w sprawach urzędowych, szybszego załatwiania formalności i usprawniania obsługi petentów oraz udzielania ulg w podatku od nieruchomości. Niewystarczająco rozwinięty jest system pozyskiwania i udostępniania kompleksowej informacji o przedsiębiorstwach oraz tworzenia zbiorczej i pełnej oferty inwestycyjnej dla całej aglomeracji. Nie są prowadzone cykliczne badania na temat potrzeb przedsiębiorców i ich oczekiwań oraz, co szczególnie ważne, brakuje bardziej sformalizowanej, trwałej i skutecznej platformy kontaktów samorządów z przedsiębiorcami. Warto więc bliżej przyjrzeć się działaniom podejmowanym przez poszczególne samorządy na rzecz ulepszenia współpracy między władzami lokalnymi a przedsiębiorcami prowadzącymi działalność gospodarczą w regionie¹³⁰.

4.1. Poznań

Nie ulega wątpliwości, że jednym z najważniejszych zadań stojących przed każdą gminą jest stwarzanie korzystnych warunków rozwoju gospodarki lokalnej. Tak sformułowany cel w praktyce sprowadza się do konsekwentnego realizowania po-

¹³⁰ Strategia rozwoju aglomeracji poznańskiej – metropolia Poznań 2020, s. 98–105.

szczególnych zadań, a zwłaszcza: wszechstronnego diagnozowania sytuacji przedsiębiorstw prowadzących swoją działalność w gminie, stymulowania rozwoju przedsiębiorczości w regionie, stwarzania warunków do rozwoju inwestycji za pomocą wszelkich dostępnych gminie instrumentów, poczynając od miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a kończąc na inwestycjach gminnych, przystosowywaniu placówek oświatowych do aktualnych i prognozowanych potrzeb lokalnego rynku pracy, zlecaniu i przekazywaniu niezależnym od gminy firmom lub organizacjom zadań, które w ocenie samorządu mogą być sprawniej wykonywane przez jednostki zewnętrzne, oraz opracowaniu lokalnego programu rozwoju tego właśnie sektora¹³¹.

Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości jest jednym z priorytetów władz miasta, które realizują szereg inicjatyw mających na celu pomoc w założeniu i prowadzeniu działalności gospodarczej. Podstawowe kierunki działania zostały zawarte w „Strategii rozwoju miasta Poznania do roku 2030”¹³². Celem programu strategicznego „Wiedza dla biznesu” jest: stworzenie przyjaznego klimatu dla przedsiębiorczości i poprawa społecznego wizerunku przedsiębiorcy, obniżenie kosztów i ryzyka oraz zwiększenie bezpieczeństwa podejmowania działalności gospodarczej, zwiększenie kompetencji biznesowych i menedżerskich przedsiębiorców sektora małych i średnich przedsiębiorstw, rozwój współpracy między nauką a biznesem przed podejmowaniem wspólnych projektów badawczo-rozwojowych, wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w konkretnych firmach, a także wzrost poziomu nauczania przedsiębiorczości w szkołach¹³³.

W Poznaniu zadania związane z promocją przedsiębiorczości realizowane są przez bardzo różne jednostki, zarówno te podległe władzom miejskim, jak i inne podmioty wsparcia i obsługi biznesu funkcjonujące w aglomeracji poznańskiej. Począwszy od roku 2002 współpracują one ze sobą w ramach Sieci Wspierania Przedsiębiorczości i Zatrudnienia. Porozumienie skupia obecnie 22 publiczne i prywatne instytucje otoczenia biznesu, w tym izby gospodarcze, inkubatory przedsiębiorczości czy parki technologiczno-przemysłowe. Uczestnikami porozumienia są: Urząd Miasta Poznania, Powiat Poznański, Powiatowy Urząd Pracy – Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej, Centrum Doradztwa UAM, Uczelniane Centrum Innowacji i Transferu Technologii UAM, Poznański Akademycki Inkubator Przedsiębiorczości, Fundacja na rzecz Rozwoju Politechnik Poznańskiej, Wielkopolski Klaster Teleinformatyczny, Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych, Wielkopolskie Centrum Wspierania Inwestycji, Business Centre Club Łoża Wielkopolska, Nickel Technology Park Poznań, Polska Izba Gospodarcza Importerów, Eksporterów i Kooperacji, Wielkopolska Izba Przemysłowo-Handlowa, Wielkopolskie Zrzeszenie Handlu i Usług, Wielkopolska Izba

¹³¹ Opracowanie „Wsparcie sektora...”, s. 1.

¹³² Dokument przyjęty uchwałą nr LXXII/990/V/2010 Rady Miasta Poznania z dnia 11 maja 2010 r. w sprawie „Strategii rozwoju miasta Poznania do roku 2030”.

¹³³ Strategia rozwoju miasta Poznania do roku 2030, s. 211–217.

Rzemieślnicza, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Wielkopolski Związek Pracodawców Prywatnych oraz Polska Organizacja Pracodawców Osób Niepełnosprawnych¹³⁴.

Zgodnie z zapisami porozumienia głównym celem współpracy w ramach sieci jest zwiększenie zakresu, dostępności oraz jakości usług oferowanych przez jej sygnatariuszy przedsiębiorcom i pracodawcom z sektora małych i średnich przedsiębiorstw, osobom planującym samodzielny start w biznesie oraz poszukującym pracy. Cel ten realizowany jest poprzez takie działania, jak: specjalizacja poszczególnych partnerów w określonych usługach oraz zapewnienie ich komplementarności, bieżąca wymiana informacji i doświadczeń, wspólna obsługa klientów, organizowanie wspólnych szkoleń, seminariów i badań, wspólna promocja usług, współredagowanie elektronicznego serwisu internetowego oraz wspólne zabieganie o środki pomocowe¹³⁵.

Podstawową jednostką organizacyjną Urzędu Miasta Poznania w zakresie obsługi małych i średnich przedsiębiorstw jest Wydział Działalności Gospodarczej¹³⁶, który odpowiada przede wszystkim za prowadzenie ewidencji działalności gospodarczej osób fizycznych. Równie ważne jest funkcjonowanie Biura Obsługi Inwestorów i Promocji Inwestycji, którego głównym zadaniem jest obsługa inwestorów¹³⁷.

Wydział Działalności Gospodarczej prowadzi wiele działań w obszarze wspierania przedsiębiorczości, z których najważniejsze to:

- a) informacja, doradztwo, szkolenia:
 - prowadzenie Punktu Informacji Gospodarczej Urzędu Miasta Poznania;
 - prowadzenie serwisu internetowego dla małych i średnich przedsiębiorstw pn. „FIRMA” oraz „Internetowej giełdy Małego Biznesu MSpe-kontakt”;
 - prowadzenie bezpłatnych szkoleń i warsztatów;
 - finansowanie Poznańskiego Ośrodka Wspierania Przedsiębiorczości – bezpłatne szkolenia i doradztwo dla małych i średnich przedsiębiorstw;
- b) wsparcie w sferze finansowej:
 - poręczenia kredytowe udzielane przez Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych;
 - dotacje przyznawane ze środków Unii Europejskiej na rozpoczęcie działalności gospodarczej – projekt „Poznański Rockefeller – promocja i rozwój przedsiębiorczości na terenie miasta Poznania”;

¹³⁴ <http://www.poznan.pl/mim/public/msp/pages.html?id=782&instance=1017&lang=pl>, z dnia 1.10.2011 r.

¹³⁵ Porozumienie w sprawie współpracy w ramach Sieci Wspierania Przedsiębiorczości i Zatrudnienia.

¹³⁶ Warto dodać, że w 2009 r. Wydział Działalności Gospodarczej obsługiwał około 41 tys. przedsiębiorców, z czego blisko 9 tys. osób uzyskało informacje o programach wsparcia przedsiębiorczości.

¹³⁷ Należy podkreślić, że prócz wskazanych dwóch podstawowych jednostek Urzędu Miasta Poznania działalność związaną z obsługą przedsiębiorców prowadzą jeszcze: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych (w zakresie wsparcia przedsiębiorców wśród szczególnych grup społecznych, np. osób niepełnosprawnych, osób po 45 roku życia, bezrobotnych czy wykluczonych społecznie), Wydział Oświaty (działania w sferze edukacji dotyczącej przedsiębiorczości, kształtowanie postaw przedsiębiorczych) oraz Wydział Finansowy (w zakresie podatków lokalnych).

c) promocja:

- Poznańskie Dni Przedsiębiorczości, w tym: Forum Gospodarcze Aglomeracji Poznańskiej, Targi Przedsiębiorczości, Poznańskie Dni Przedsiębiorczości Akademickiej;
- Konkurs o Tytuł Poznańskiego Lidera Przedsiębiorczości;

d) wsparcie przedsiębiorczości akademickiej:

- Program Wspierania Projektów Innowacyjnych;
- Wielkopolska Platforma Innowacyjna;
- Międzyuczelniana Sieć Promotorów Przedsiębiorczości Akademickiej;
- program szkoleniowo-doradczy „Pierwszy krok we własny biznes”;
- projekt „Naukowiec w biznesie – staże pracowników naukowych w przedsiębiorstwach”;

e) działalność badawcza:

- Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy Aglomeracji Poznańskiej;
- wielkopolski system monitorowania i prognozowania kształcenia zawodowego;

f) innowacje i wysokie technologie:

- Wielkopolski Klaster Teleinformatyczny;
- Poznański Park Technologiczno-Przemysłowy¹³⁸.

Od 2010 r. w budynku wydzielono ośrodek informacji i doradztwa dla przedsiębiorców o nazwie Punkt Informacji Gospodarczej, gdzie w komfortowych warunkach można skorzystać z usług w zakresie obsługi ewidencji działalności gospodarczej oraz w zakresie wsparcia dla przedsiębiorców. Do zadań punktu należy również opracowywanie materiałów informacyjno-szkoleniowych, czego wymiernym przykładem jest poradnik „Własna firma. Przewodnik dla przedsiębiorców – zakładanie działalności gospodarczej w Poznaniu” w dwóch wersjach językowych: polskiej i angielskiej¹³⁹. Ważną inicjatywą było też stworzenie portalu „FIRMA” w ramach Miejskiego Informatora Multimedialnego. Można tam znaleźć informacje zarówno o formalnościach dotyczących rejestrowania i prowadzenia działalności gospodarczej, jak i o aktualnych szkoleniach, warsztatach doradczych, konferencjach oraz innych inicjatywach skierowanych do przedsiębiorców¹⁴⁰. Ponadto w marcu 2007 r. w ramach serwisu „FIRMA” uruchomiono internetową giełdę ułatwiającą nawiązywanie i poszerzanie kontaktów biznesowych on-line pomiędzy lokalnymi przedsiębiorcami a potencjalnymi partnerami i klientami o nazwie „Internetowa giełda Małego Biznesu MSPe-kontakt”¹⁴¹.

Wśród prowadzonych szkoleń warto zwrócić uwagę na program „Biznes Mentor”, który zakłada cykliczne szkolenia i doradztwo biznesowe dla rozwijających się małych i średnich firm, prowadzone przez profesjonalnych doradców biznesowych, z zakresu zarządzania firmą, prowadzenia rozliczeń finansowych, planowa-

¹³⁸ Opracowanie „Wsparcie sektora...”, s. 6–7. Z uwagi na różnorodność podejmowanych działań przez Wydział Działalności Gospodarczej w dalszej części opisane zostaną tylko wybrane.

¹³⁹ Ibidem, s. 7.

¹⁴⁰ <http://www.poznan.pl/mim/public/msp>, z dnia 1.10.2011 r.

¹⁴¹ <http://www.poznan.pl/mim/public/go>, z dnia 1.10.2011 r.

nia rozwoju firmy, poszukiwania źródeł finansowania rozwoju firmy, pozyskiwania dotacji unijnych czy zarządzania ryzykiem¹⁴².

Od 2006 r. Wydział Działalności Gospodarczej współpracuje z organizacjami pozarządowymi na rzecz rozwoju gospodarczego oraz przedsiębiorczości. Wydział co roku ogłasza otwarte konkursy ofert na realizację zadań miasta Poznania w obszarze działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym przedsiębiorczość, w ramach których zleca przeprowadzenie dwóch głównych zadań: organizowanie specjalistycznych szkoleń i warsztatów wspomagających zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej przez mieszkańców Poznania oraz wspieranie usług doradztwa biznesowego adresowanych do początkujących przedsiębiorców z terenu miasta Poznania. Wśród najważniejszych inicjatyw warto wymienić:

- „Własna firma” – warsztat doradczy dla osób planujących założenie własnej działalności gospodarczej;
- „Strategia rozwoju Twojej firmy w oparciu o fundusze UE” – warsztat doradczy dla początkujących przedsiębiorców zainteresowanych pozyskaniem wsparcia z funduszy strukturalnych UE;
- „Inkubator” – specjalistyczne doradztwo biznesowe dla początkujących przedsiębiorców;
- „Eksport” – specjalistyczne szkolenia z zakresu eksportu i prowadzenia negocjacji;
- „Doradca” – indywidualne doradztwo dla osób prowadzących działalność gospodarczą.

Począwszy od roku 2011 poszerzana jest współpraca z organizacjami pozarządowymi służąca zlecaniu zadań publicznych w zakresie działalności wspomagającej rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechnianiu nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej¹⁴³.

W zakresie wsparcia finansowego należy wspomnieć o Poznańskim Funduszu Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o., który powstał w 1999 r. z inicjatywy władz miasta Poznania i Banku PKO BP S.A. Jego podstawowym zadaniem jest wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw działających na terenie aglomeracji poznańskiej i województwa wielkopolskiego poprzez udzielanie poręczeń spłaty kredytów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Z oferty funduszu mogą skorzystać przedsiębiorstwa, które mają zdolność kredytową, ale nie dysponują wystarczającym jego zabezpieczeniem¹⁴⁴.

Bardzo istotne są również działania z zakresu promocji. Dwa najważniejsze to Poznańskie Dni Przedsiębiorczości oraz Konkurs o Tytuł Lidera Przedsiębiorczości. Jeśli chodzi o Poznańskie Dni Przedsiębiorczości, to w ramach pierwszej ich edycji odbyły się: Targi Przedsiębiorczości, Poznańskie Dni Przedsiębiorczości Akademickiej i Forum Gospodarcze Aglomeracji Poznańskiej. Imprezy te zgromadziły eks-

¹⁴² <http://www.poznan.pl/mim/public/msp/pages.html?co=list&id=4871&ch=6448&instance=1017&lang=p1&lhs=msp>, z dnia 2.10.2011 r.

¹⁴³ <http://www.poznan.pl/mim/public/msp/pages.html?co=list&id=4871&ch=19702&instance=1017&lang=p1&lhs=msp>, z dnia 2.10.2011 r.

¹⁴⁴ <https://www.pfppk.pl>, z dnia 10.10.2011 r.

pertów i specjalistów z ponad 30 instytucji związanych z tematem przedsiębiorczości oraz liczne grono uczestników-specjalistów na terenie Międzynarodowych Targów Poznańskich, poznańskich uczelni wyższych oraz w Hotelu Sheraton. Organizowane były we współpracy m.in. z Wielkopolską Izbą Przemysłowo-Handlową¹⁴⁵. Głównym celem konkursu jest natomiast pomaganie wyróżniającym się małym i średnim przedsiębiorstwom w budowaniu trwałej pozycji na rynku poprzez stwarzanie możliwości prezentowania ich oferty szerokiemu gronu partnerów i potencjalnych klientów oraz promocja i upowszechnianie przykładów udanych wdrożeń innowacyjnych produktów, usług lub technologii opracowanych w wielkopolskich ośrodkach naukowych¹⁴⁶.

Ważnym zadaniem Wydziału Działalności Gospodarczej Urzędu Miasta Poznania jest wspieranie przedsiębiorczości akademickiej. Celem realizacji „Programu Wspierania Projektów Innowacyjnych” jest szeroko rozumiany rozwój współpracy pomiędzy nauką i biznesem, m.in. poprzez promocję uczelni jako miejsca tworzenia rozwiązań dla gospodarki. Program jest obecnie realizowany we współpracy z siedmioma poznańskimi uczelniami wyższymi i obejmuje następujące projekty:

- „Wielkopolska Platforma Innowacyjna” (www.wpi.poznan.pl) – w formie witryny internetowej o tej samej nazwie, stanowiącej bazę zaproszeń uczelni do współpracy skierowanych do przemysłu; witryna zawiera również serwis informacyjny oraz bazę wiedzy z zakresu innowacyjnych przedsięwzięć i współpracy na płaszczyźnie nauka-biznes; celem projektu jest promocja usług i rozwiązań dla przedsiębiorstw tworzonych na uczelniach;
- „Międzyuczelniana Sieć Promotorów Przedsiębiorczości Akademickiej” – tworzony przez pracowników siedmiu poznańskich uczelni, wskazanych i umocowanych przez ich rektorów do wykonywania działań na rzecz promocji i rozwoju współpracy uczelni z gospodarką; rolą promotora w uczelni jest pomoc informacyjna dla przedsiębiorstw i instytucji zainteresowanych współpracą; pomoc ta dotyczy wskazania możliwości oraz zasad realizacji zleceń lub wspólnych projektów badawczo-wdrożeniowych;
- „Pierwszy krok we własny biznes” (www.poznan.pl/pierwszykrok) – w formie programu szkoleniowo-doradczego, adresowanego do przedsiębiorczych przedstawicieli środowiska akademickiego: studentów, doktorantów, absolwentów oraz pracowników naukowych wielkopolskich uczelni i jednostek naukowo-badawczych; celem projektu jest wsparcie tworzenia i rozwoju w Wielkopolsce akademickich projektów innowacyjnych poprzez pomoc ich autorom w przygotowaniu się do podjęcia własnej działalności gospodarczej i ubiegania się o dofinansowanie zewnętrzne; projekt jest realizowany w partnerstwie z Fundacją UAM – Poznańskim Parkiem Naukowo-Technologicznym;
- „Naukowiec w biznesie – staże pracowników naukowych w przedsiębiorstwach” – projekt, którego głównym celem jest zacieśnienie współpracy pomiędzy naukowcami a podmiotami gospodarczymi; poprzez realizowane staże projekt bę-

¹⁴⁵ <http://www.poznan.pl/pdp>, z dnia 4.10.2011 r.

¹⁴⁶ <http://www.poznan.pl/lidermisp>, z dnia 4.10.2011 r.

dzie wspierał rozwój pracy badawczej pracowników naukowych oraz pozwoli na konfrontację z możliwościami i potrzebami wielkopolskich przedsiębiorstw.¹⁴⁷

W ramach działalności badawczej prowadzonej przez miasto Poznań należy zwrócić uwagę na Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy Aglomeracji Poznańskiej, którego koncepcja została wypracowana w ramach projektu „Potrzeby kadrowe przedsiębiorców aglomeracji poznańskiej na tle kierunków społeczno-gospodarczego rozwoju regionu – diagnoza, prognoza, monitoring”. Celem projektu było dostarczenie rzetelnych informacji służących dostosowaniu kwalifikacji i umiejętności pracobiorców do aktualnych i prognozowanych potrzeb gospodarki aglomeracji poznańskiej poprzez wsparcie działań służących reorientacji systemu kształcenia i szkoleń. Misją obserwatorium będzie dostarczanie kompletnej informacji i obiektywnej oceny w zakresie analizy procesów społeczno-gospodarczych, w tym zachodzących na rynku pracy, ułatwiających podejmowanie decyzji o kierunkach rozwoju aglomeracji poznańskiej¹⁴⁸. Ciekawym projektem jest także „Wielkopolski system monitorowania i prognozowania”, którego głównym celem jest dostosowanie informacji o potrzebach wielkopolskiego rynku pracy do podaży programów kształcenia zawodowego w regionie. Rozwiązania projektowe kierowane są zarówno do podmiotów na terenie Wielkopolski działających w obszarze związanym z analizą regionalnego rynku pracy, jak pracodawców i uczniów kształcących się w szkołach o profilu zawodowym¹⁴⁹.

Wśród projektów innowacyjnych należy wskazać Poznański Park Technologiczno-Przemysłowy wraz z Inkubatorem Przedsiębiorczości prowadzony przez Wielkopolskie Centrum Wspierania Inwestycji Sp. z o.o. Jego głównym celem jest pozyskiwanie inwestorów reprezentujących najbardziej perspektywiczne branże, łączenie środowiska biznesowego i naukowego, promocja idei przedsiębiorczości, szczególnie wśród ludzi młodych, oraz efektywne zagospodarowanie nieruchomości inwestycyjnych w obrębie Poznania¹⁵⁰. Drugim projektem jest „ICT WIELKOPOLSKA – klastr w województwie wielkopolskim zorientowany na badania w zakresie technologii informatycznych i komunikacyjnych”. Ma on na celu zainicjowanie i umocnienie procesu budowy struktur organizacyjnych Wielkopolskiego Klastra Teleinformatycznego, który został zawiązany w 2008 r. jako stowarzyszenie grupy około 50 firm IT oraz instytucji badawczych: Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN, Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego oraz Instytutu Informatyki Politechniki Poznańskiej¹⁵¹.

Nieco inny charakter mają działania podejmowane przez Biuro Obsługi Inwestorów i Promocji Inwestycji Urzędu Miasta Poznania. Wśród przykładów współpracy pomiędzy Poznaniem a innymi gminami wchodzącymi w skład aglo-

¹⁴⁷ Opracowanie „Wsparcie sektora...”, s. 11–15.

¹⁴⁸ Potrzeby kadrowe przedsiębiorców aglomeracji poznańskiej na tle kierunków społeczno-gospodarczego rozwoju regionu – diagnoza, prognoza, monitoring. Raport końcowy. Prognoza, s. 56–68.

¹⁴⁹ <http://www.poznan.pl/mim/public/msp/pages.html?co=list&id=4871&ch=19176&instance=1017&lang=p1&lhs=msp>, z dnia 5.10.2011 r.

¹⁵⁰ <http://www.pptp.pl>, z dnia 5.10.2011 r.

¹⁵¹ <http://wklastr.pl/ict>, z dnia 5.10.2011 r.

meracji poznańskiej koordynowanymi przez biuro należy wskazać Forum Gospodarcze Aglomeracji Poznańskiej. Jest to wspólna inicjatywa Wielkopolskiej Izby Przemysłowo-Handlowej, miasta Poznania oraz Starostwa Poznańskiego. Misją Forum Gospodarczego Aglomeracji Poznańskiej jest tworzenie pozytywnej atmosfery, służącej rozwojowi współpracy gospodarczej i samorządowej oraz promocja potencjału ekonomicznego i zwiększanie atrakcyjności aglomeracji poznańskiej dla inwestorów i mieszkańców w ramach zrównoważonego rozwoju regionalnego¹⁵².

Ważnym osiągnięciem było także wydawnictwo „Aglomeracja Poznańska – 2008”, czyli pierwsza kompleksowa publikacja zawierająca oferty inwestycyjne Poznania oraz gmin z nim sąsiadujących. Oprócz ofert inwestycyjnych zawarto tam również podstawowe informacje na temat położenia i dostępności komunikacyjnej, zasobów lokalnego rynku pracy, tzn. demografii, poziomu wykształcenia i znajomości języków obcych, edukacji, osób pracujących i poszukujących pracy, wynagrodzeń i kosztów pracy. Poznań oraz sąsiadujące gminy przedstawiły najważniejsze informacje dotyczące demografii, terenów inwestycyjnych oraz wskazały kontakt do wydziałów zajmujących się obsługą inwestorów¹⁵³.

Wspólnym przedsięwzięciem miasta Poznania i gmin ościennych jest udział w różnego rodzaju targach międzynarodowych. Miasto oraz gminy aglomeracji poznańskiej na wspólnym stoisku promują ofertę inwestycyjną – tereny miejskie i gminne, które przeznaczone zostały na sprzedaż. Do najważniejszych należą targi nieruchomości MIPIM w Cannes oraz EXPO-REAL w Monachium¹⁵⁴.

Biuro Obsługi Inwestorów i Promocji Inwestycji prowadzi ponadto monitoring ofert inwestycyjnych w gminach aglomeracji, jak również zbiera na bieżąco materiały dotyczące powyższych ofert. Działanie takie ma przede wszystkim na celu współpracę z gminami w przypadku, gdy do miasta Poznania trafia inwestor, który nie jest w stanie zrealizować zaplanowanej inwestycji w granicach administracyjnych miasta. W takich sytuacjach organizowane są przez biuro wizyty studyjne w określonych gminach połączone z prezentacją ofert inwestycyjnych, które mogą być atrakcyjne dla potencjalnego inwestora¹⁵⁵.

Współpraca miasta Poznania z przedsiębiorcami prowadzącymi działalność w aglomeracji zachodzi również poprzez organizację i udział w konferencjach takich, jak: „Globalna konkurencja oraz podejmowanie decyzji dotyczących lokalizacji przedsiębiorstw europejskich”, „Poznański rynek pracy – odporny na kryzys?”, „BIOCONNECT 2011”, „Poznań ważnym graczem na rynku usług wspólnych. Osiągnięcia i perspektywy rozwoju”¹⁵⁶.

Bardzo ważną rolę odgrywają też projekty dofinansowane z funduszy unijnych, wśród których należy wyróżnić projekt „Najlepsze kadry dla Wielkopolski – Top Skills for Wielkopolska – Szkolenie kadr dla innowacyjnych sektorów wysokiej

¹⁵² <http://www.forumgospodarcze.com>, z dnia 5.10.2011 r.

¹⁵³ Opracowanie „Aglomeracja poznańska” przygotowane przez Biuro Obsługi Inwestorów i Promocji Inwestycji Urzędu Miasta Poznania, s. 1.

¹⁵⁴ Ibidem.

¹⁵⁵ Ibidem, s. 2.

¹⁵⁶ Ibidem, s. 3–4.

szansy w Wielkopolsce". Był on skierowany do pracujących osób dorosłych z terenu województwa wielkopolskiego, zamieszkałych lub zatrudnionych w Wielkopolsce, a jego celem było podniesienie kwalifikacji kadr dla firm działających w branży nowoczesnych usług poprzez organizację specjalistycznych szkoleń. W ramach projektu przeprowadzono bezpłatne szkolenia: językowe, finansowo-księgowe, z komunikacji z klientem, z obsługi klienta oraz informatyczne. Łącznie przeszkolono 454 osoby. Realizacja projektu przyczyniła się do poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej przez firmy z branży nowoczesnych usług oraz podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej Poznania¹⁵⁷. Drugą ważną inicjatywą jest projekt „Partnerstwo na rzecz adaptacji i modernizacji – szkolenia, strategia i zarządzanie zmianą gospodarczą w Poznaniu i regionie w latach 2011–2012”. Jego celem jest wzrost konkurencyjności wielkopolskich firm poprzez zwiększenie zdolności adaptacyjnych i modernizacyjnych firm do zmian drogą partnerstwa, wdrożenia strategii i zarządzania zmianą gospodarczą oraz szkolenia zawodowe wraz z doradztwem dla 30 pracowników z 3 firm w Poznaniu w latach 2011–2012. Grupą docelową są pracodawcy z Wielkopolski przechodzący procesy modernizacyjne i adaptacyjne¹⁵⁸.

Wśród innych form współpracy miasta z przedsiębiorstwami na szczególną uwagę zasługuje Konsorcjum Marki Poznań – nowy projekt unikatowy na skalę Polski. Jest to platforma współpracy promocyjnej i marketingowej miasta i działających w nim firm. Do uczestnictwa w Konsorcjum Marki Poznań zapraszane są silne i prestiżowe marki związane z metropolią Poznań poprzez siedzibę producenta, miejsce produkcji czy historyczne pochodzenie. Działania miasta i członków Konsorcjum Marki będą opierały się na podejmowaniu wspólnych przedsięwzięć w obszarze promocji i marketingu. Współpraca w ramach Konsorcjum Marki będzie miała charakter zorganizowany i trwały, a symbolizować ją ma logotyp „Made in Poznań”. Zdaniem przedstawicieli magistratu ważną formą współpracy jest również udział przedstawicieli miasta w cyklicznych spotkaniach międzynarodowych izb przemysłowo-handlowych (dwóch polsko-niemieckich, polsko-holenderskiej oraz polsko-brytyjskiej), a także polskich organizacji pracodawców (przede wszystkim Wielkopolskiej Izby Przemysłowo-Handlowej, Business Centre Club czy Wielkopolskiego Klubu Kapitału), w trakcie których miasto ma możliwość przedstawienia nowych projektów, inwestycji oraz wysłuchania opinii przedsiębiorców.

Pracownicy Urzędu Miejskiego w Poznaniu wśród zalet funkcjonowania aglomeracji poznańskiej wymieniają fakt, że Poznań i gminy sąsiadujące uzupełniają się w ofercie inwestycyjnej, ponieważ mają nieco inne cele rozwojowe oraz branże priorytetowe, które generalnie nie stanowią dla siebie konkurencji. Zaletą istnienia aglomeracji jest również dobra infrastruktura, która umożliwia łatwe przemieszczanie się pomiędzy poszczególnymi gminami, zarówno inwestorom, jak i pracownikom dojeżdżającym do i z Poznania. Nie ulega wątpliwości, że aglomeracja poznańska ma wspólnie większy potencjał rynku pracy oraz rynku zbytu aniżeli każda

¹⁵⁷ <http://www.najlepsze-kadry.wlkp.pl>, z dnia 4.10.2011 r.

¹⁵⁸ Opracowanie „Aglomeracja...”, s. 4–5.

z gmin z osobna. Silna aglomeracja poznańska stanowi też ważną zaletę w trakcie rozmów z potencjalnymi inwestorami.

Zdecydowanym mankamentem obecnie funkcjonujących rozwiązań jest to, że gminy nie zawsze chcą partycypować w wystarczającym stopniu w kosztach związanych z budową infrastruktury (nie tylko drogowej, ale także np. edukacyjnej) związanej ze specyfiką działania aglomeracji, przede wszystkim dlatego, że duża liczba osób pracujących w Poznaniu mieszka w sąsiadujących gminach i odwrotnie. Taka sytuacja obciąża zarówno miasto Poznań, jak i gminy ościenne¹⁵⁹.

4.2. Wybrane gminy aglomeracji poznańskiej

Charakterystycznym elementem gmin, które znajdują się na obszarze metropolitalnym miasta Poznania, jest uwzględnienie w strategiach rozwoju, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego podstaw współpracy między samorządem a szeroko pojętym sektorem gospodarki. Zintegrowana polityka rozwoju gmin aglomeracji poznańskiej wskazuje na próbę pogodzenia interesów gmin z interesami aglomeracji oraz stanowi punkt wyjścia do przyjęcia w przyszłości wspólnych dokumentów rozwoju, które zostaną wdrożone w całej aglomeracji.

Gminy Suchy Las, Tarnowo Podgórne, Śrem, Luboń, Puszczykowo, Mosina, Buk, Komorniki i Stęszew współpracują w ramach aglomeracji poznańskiej. Podstawę ich działalności służącej nawiązywaniu kontaktów z przedsiębiorcami stanowią liczne jednostki pomocnicze, które solidarnie wspierane są środkami finansowymi i tworzą platformę do budowania gospodarki opartej na wiedzy.

W dniu 15 maja 2007 r. przyjęto „Porozumienie o współpracy między samorządami aglomeracji poznańskiej”. Mając na uwadze dążenie do rozszerzania zakresu wspólnie podejmowanych działań, w celu wykorzystania zasobów i możliwości samorządów w dziedzinie inwestycji, kultury, turystyki, gospodarki komunalnej oraz promocji regionu, a przede wszystkim kreowania korzystnych warunków do rozwoju gospodarczego gminy zobowiązały się do nawiązania współpracy w zakresie: wspierania inicjatyw gospodarczych, działania na rzecz marketingu i promocji, gospodarki komunalnej, transportu zbiorowego, edukacji, polityki przestrzennej, opieki zdrowotnej, podejmowania działań związanych z turystyką i ekologią oraz rozwiązywania problemów dotyczących mieszkańców aglomeracji.

Kluczową rolę w integracji zadań, wskazanych w wyżej wymienionym dokumencie, odgrywa dobrowolna współpraca gmin oraz współdziałanie miasta Poznania z sąsiadującymi gminami. Ustawodawstwo samorządowe reguluje trzy skodyfikowane formy tego rodzaju kooperacji: związki gminne, porozumienia gminne oraz stowarzyszenia¹⁶⁰.

¹⁵⁹ Ibidem, s. 6–7.

¹⁶⁰ Z. Leoński, Ustrój i zadania samorządu terytorialnego, [w:] Samorząd w Polsce. Istota, formy i zadania, red. S. Wykrętowicz, Poznań 2008, s. 210.

Najważniejszymi związkami celowymi we współpracy jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego z przedsiębiorcami są: Związek Międzygminny Puszcza Zielonka i Związek Międzygminny Centrum Zagospodarowania Odpadów SELEKT. Prowadzą one ożywioną działalność obejmującą część gmin aglomeracji poznańskiej.

W przypadku Związku Międzygminnego Puszcza Zielonka przedmiotem przedsięwzięcia jest wyposażenie aglomeracji Poznań i aglomeracji Murowana Goślina, obejmującej 5 gmin znajdujących się w sąsiedztwie miasta Poznania i należących do Związku Międzygminnego Puszcza Zielonka, w zbiorcze systemy kanalizacji sanitarnej, zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Do gmin objętych przedsięwzięciem zalicza się: Czerwonak, Murowana Goślina, Pobiedziska, Skoki i Swarzędz. Gminy te należą do dwóch aglomeracji:

- Murowana Goślina¹⁶¹;
- Poznań¹⁶².

Wymienione wyżej gminy zamieszkuje obecnie około 107 tys. mieszkańców (chodzi tu o faktyczną liczbę mieszkańców), z czego objętych omawianym projektem jest 42,3 tys. osób.

Inicjatywa związku międzygminnego „Kanalizacja obszaru Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka i okolic” przechodzi przez park jedynie w około 10% całkowitego zakresu przedsięwzięcia i ma na celu między innymi odprowadzenie ścieków z jego terenów.

Pomysł ten powstał w ramach Związku Międzygminnego Puszcza Zielonka, któremu gminy członkowskie powierzyły planowanie i wykonywanie zadań własnych z zakresu gospodarki wodno-ściekowej. Gminy te w stosownych uchwałach wyraziły zgodę na realizację przez związek międzygminny przedsięwzięcia w zakresie objętym wnioskiem o dofinansowanie z Funduszu Spójności. Należy podkreślić, że istnieje bezpośrednia zależność między infrastrukturą komunalną a rozwojem gospodarczym. Brak sieci kanalizacji sanitarnej ogranicza przedsiębiorczość i rozwój gospodarczy. Z drugiej strony niska dynamika rozwoju gospodarczego spowalnia budowę infrastruktury komunalnej po stronie władz jednostki samorządu terytorialnego.

Obszar objęty omawianą inicjatywą obejmuje miejscowości o największej liczbie ludności i tereny rekreacyjne o wysokiej atrakcyjności. Są one cenne przyrodniczo i w tym kontekście projekt ma na celu ich ochronę¹⁶³.

Zakres rzeczowy projektu obejmuje budowę kanalizacji sanitarnej, w tym 247 km kanałów grawitacyjnych i 121 km rurociągów tłocznych oraz 151 przepompowni ścieków, w tym 2 punktów zlewczyczych na terenie 5 gmin Związku Międzygmin-

¹⁶¹ Rozporządzenie nr 115/06 Wojewody Wielkopolskiego z 24 maja 2006 r. wyznaczające aglomerację Murowana Goślina.

¹⁶² Rozporządzenie nr 206/06 Wojewody Wielkopolskiego z 18 października 2006 r. wyznaczające aglomerację Poznań.

¹⁶³ Wskazane wcześniej niedobory systemu kanalizacji sanitarnej związane są z niskim wskaźnikiem skanalizowania, a także przeciążeniem i złym stanem technicznym oraz technologicznym oczyszczalni ścieków w Pobiedziskach i Skokach.

nego Puszcza Zielonka. W wyniku wdrożenia projektu oczyszczalnie w Pobiedziskach i Skokach zostaną wyłączone z eksploatacji.

W ramach omawianego przedsięwzięcia przewiduje się do realizacji następujący zakres zadań:

- budowę kanalizacji sanitarnej w obrębie aglomeracji poznańskiej w miejscowościach: Czerwonak, Kicin, Kliny, Mielno, Dębogóra, Miękowo, Annowo, Gruszczyń, Kobylnica, Uzarzewo, Janikowo, Katarzynki, Zalasewo, Paczkowo, Pobiedziska, Jankowo, Jankowo-Młyn, Uzarzewo Huby, Biskupice, Bugaj, Promienko, Borowo Młyn, Promno Stacja, Jerzykowo, Wronczyn, Wronczynek, Bednary, Stęszewko, Stęszewice, Kowalskie, Tuczno;
- budowę kanalizacji sanitarnej w obrębie aglomeracji Murowana Goślina w miejscowościach: Szlachęcin, Trzaskowo, Murowana Goślina, Złotoryjsko, Mściszewo, Starczanowo, Uchorowo, Przebędowo, Trojanowo, Długa Goślina, Kąty, Wojnówko, Wojnowo, Pławno, Kamińsko, Okoniec, Boduszewo, Łopuchowo, Rakownia, Skoki, Karolewo, Sława Wielkopolska, Szczodrochowo, Rejowiec i Sławica.

Ścieki powstałe na terenie aglomeracji Poznań zostaną skierowane do Centralnej Oczyszczalni Ścieków w Koziegłowach, natomiast ścieki powstałe na terenie aglomeracji Murowana Goślina zostaną skierowane do istniejącej Oczyszczalni Ścieków w Szlachęcinie, co spowoduje ich odpowiednie dociążenie.

W wyniku realizacji projektu 42,3 tys. mieszkańców stałych i sezonowych zostanie podłączonych do kanalizacji, tym samym zwiększając poziom podłączenia z 55% w 2007 r. do 83% w 2015 r. w Murowanej Goślinie i z 84% do 85% w aglomeracji poznańskiej¹⁶⁴.

Podsumowując, celami projektu są:

- wyposażenie aglomeracji Poznań i aglomeracji Murowana Goślina w zbiorcze systemy kanalizacji sanitarnej;
- zapewnienie ochrony zasobów przyrodniczych i środowiskowych Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka wraz z otuliną i terenami przyległymi;
- wzmocnienie spójności gospodarczej i społecznej na terenie objętym projektem;
- podwyższenie standardów życia mieszkańców objętych zakresem projektu.

Osiągnięciu wymienionych wyżej długofalowych celów służyć będzie budowa zintegrowanego systemu kanalizacji sanitarnej, który pozwoli na zebranie i odprowadzenie ścieków do istniejących oczyszczalni ścieków w Koziegłowach i Szlachęcinie.

Drugim związkiem międzygminnym usprawniającym funkcjonowanie gmin w obrębie aglomeracji poznańskiej jest Związek Międzygminny Centrum Zagospodarowania Odpadów SELEKT. W celu przybliżenia działalności związku istotne jest wskazanie na jego genezę.

¹⁶⁴ Dyrektywa 91/271/EEC dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych; rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego; ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz.U. 2001 nr 62, poz. 627).

W 2002 r. pojawiła się koncepcja powstania zakładu recyklingu na terenie gminy Czempin. Agencja Nieruchomości Rolnych przekazała gminie Czempin grunt o powierzchni 18 ha na prowadzenie gospodarki odpadami. Wstępna koncepcja została opracowana przez Instytut Logistyki i Magazynowania. Zawarto w niej istotę funkcjonowania zakładu recyklingu, która z jednej strony miała przyczynić się do rozwiązania problemu śmieci, z drugiej natomiast doprowadzić do rewitalizacji popegeerowskich terenów. Wstępny projekt zakładał, że zakład recyklingu będzie obsługiwał około 26 gmin. Początkowo współpracę w ramach gospodarki odpadami podjęły następujące gminy: Brodnica, Czempin, Dolsk, Grodzisk Wielkopolski, miasto i gmina Kościan, Luboń, Mosina, Puszczykowo i Stęszew. W lutym 2004 r. ustalono treść uchwał niezbędnych do rejestracji związku oraz statutu Związku Międzygminnego – Międzygminne Centrum Zagospodarowania Odpadów SELEKT. W 2005 r. do związku przystąpiły trzy kolejne gminy: Granowo, Rakoniewice i Kamieniec. Ważnym etapem w procesie tworzenia związku było znalezienie inwestorów budowy Centrum Zagospodarowania Odpadów. W polu zainteresowań znajdowały się trzy firmy. Dwie spośród nich przygotowały pisemną ofertę, co spowodowało, że wybór został zawężony do Remondis Sanitech Polska i TEW Entsorgung GmbH & Co. Następnie KG TEW Entsorgung GmbH & Co. KG – spółka zarządzająca Grupą Tönsmeier w Polsce i na Litwie – podpisała umowę o wieloletniej współpracy ze Związkiem Międzygminnym Centrum Zagospodarowania Odpadów – SELEKT w Czempiniu. Kolejnym krokiem na drodze do rozpoczęcia działalności w zakresie gospodarki odpadami było powołanie spółki Centrum Zagospodarowania Odpadów SELEKT Sp. z o.o. jako reprezentanta i wykonawcę zadań publicznych dla Związku Międzygminnego.

Od lipca 2011 r. spółka rozpoczęła działalność. Przystąpiła do realizacji nałożonych zadań i celów w zakresie tworzenia warunków niezbędnych do utrzymania porządku i czystości na terenie gmin zrzeszonych w związku¹⁶⁵. Obecnie trwa procedura przyjęcia kolejnych członków. Będą nimi gminy: Rokietnica, Kaźmierz i Tarnobrzeg. Przygotowywane jest także porozumienie ze Związkiem Międzygminnym Obra w Wolsztynie skupiającym trzy gminy¹⁶⁶.

Celem spółki jest wykonanie następujących zadań:

- organizacja selektywnej zbiórki;
- segregacja odpadów komunalnych;
- przyjmowanie odpadów niebezpiecznych;
- zbiórka i przetwarzanie odpadów przydatnych do odzysku;
- współdziałanie z przedmiotami podejmującymi działalność w zakresie gospodarowania tego typu odpadami;
- wdrażanie w gminach zrzeszonych w związku jednolitych zasad utrzymania porządku i czystości w gospodarowaniu odpadami komunalnymi;
- prowadzenie działalności edukacyjnej i szkoleniowej¹⁶⁷.

¹⁶⁵ Docelowo spółka ma świadczyć usługi dla społeczności liczącej 400 000 mieszkańców.

¹⁶⁶ <http://selekt.toensmeier.pl/index.php/selekt-o-nas-gminy-czlonkowskie-selekt/>, z dnia 15.09.2012 r.

¹⁶⁷ Centrum Zagospodarowania Odpadów zostało ujęte w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami (WPGO) jako jedna z ważniejszych instalacji przewidzianych do eksploatacji na terenie wielkopolski.

W zakresie planów długoterminowych SELEKT ma zamiar wybudować linię produkcji paliw alternatywnych przy wykorzystaniu odpadów przemysłowych oraz strumienia odpadów powstałych podczas segregacji¹⁶⁸.

Wskazane powyżej dwa przykłady współdziałania gmin w ramach publiczno-prawnych związków gminnych skłaniają do refleksji, że gminy niechętnie pozbywają się własnych kompetencji na rzecz innych podmiotów. Świadczy o tym wąski zakres zadań jednostek samorządu gminnego, które są realizowane właśnie przez formy współdziałania przewidziane przez ustawodawcę. Zatem podstawą współpracy gmin w ujęciu teleologicznym powinno być założenie o silniejszej reprezentacji interesów społeczności lokalnej, której konsekwencją jest efektywniejsza realizacja ich zadań.

Kontynuując rozważania dotyczące porozumień pomiędzy gminami, należy zaznaczyć, że dużo częściej tworzą one stowarzyszenia w celu realizacji własnych interesów. Skutkiem tego jest większa ilość podmiotów prywatnoprawnych w rzeczywistości społeczno-gospodarczej. Przykładami stowarzyszeń, które prowadzą aktywną działalność na terenie Wielkopolski, są m.in.: Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Wielkopolski¹⁶⁹, Stowarzyszenie Wielkopolski Ośrodek Kształcenia i Studiów Samorządowych¹⁷⁰, Stowarzyszenie Gmin Mikroregionu Wielkopolskiego Parku Narodowego¹⁷¹, Stowarzyszenie Metropolia Poznań¹⁷² oraz Związek Miast Polskich. Stowarzyszenia te stawiają sobie za cel współpracę gmin aglomeracji poznańskiej z sektorem gospodarki poprzez wspólną politykę w tym zakresie.

4.2.1. Suchy Las

Gmina składa się obecnie z dziewięciu jednostek pomocniczych – czterech osiedli: Suchy Las, Biedrusko, Złotniki Osiedle, Osiedle Grzybowe oraz pięciu sołectw: Chludowo, Gołęczewo, Zielątkowo, Złotkowo, Złotniki Wieś. Gmina jest zamieszkiwana przez 14 163 mieszkańców.

Do głównych zalet gminy w aspekcie rozwoju gospodarczego można zaliczyć: położenie w sąsiedztwie Poznania, wzrost liczby ludności, niskie bezrobocie (139

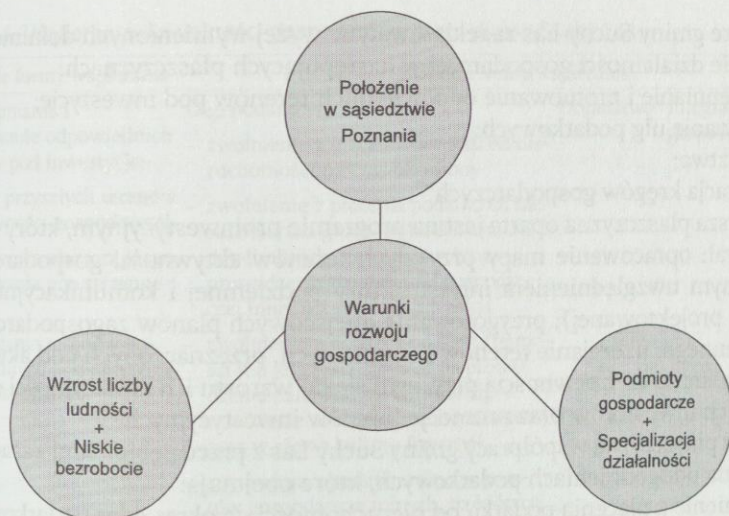
¹⁶⁸ <http://selekt.toensmeier.pl/index.php/selekt-o-nas-spolka-selekt/>, z dnia 15.09.2012 r.

¹⁶⁹ Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Wielkopolski zrzesza 104 gminy i 14 powiatów. Do jego głównych zadań należy: reprezentowanie wielkopolskich gmin i powiatów na forum krajowym i europejskim, inicjowanie i wspieranie przedsięwzięć w dziedzinach społeczno-gospodarczych, prowadzenie działalności szkoleniowej, wspieranie rozwoju gospodarczego regionu oraz promocja gmin i powiatów.

¹⁷⁰ Stowarzyszenie Wielkopolski Ośrodek Kształcenia i Studiów Samorządowych zrzesza 246 gmin i 31 powiatów. Do jego głównych zadań należy m.in. pozyskiwanie partnerów zagranicznych dla samorządów.

¹⁷¹ Stowarzyszenie Gmin Mikroregionu Wielkopolskiego Parku Narodowego zrzesza 7 gmin. Do jego zadań należy w szczególności wspieranie i wprowadzenie zintegrowanych i ekologicznych rozwiązań w rozwoju transportu wewnątrz- i międzygminnego, inicjowanie i wspieranie oraz realizacja przedsięwzięć z dziedziny promocji, rozwoju turystyki i rekreacji, budownictwa i propagowania energooszczędnych źródeł energii.

¹⁷² Stowarzyszenie Metropolia Poznań zrzesza 22 gminy z terenu Wielkopolski. Do jego zadań należy: prowadzenie działań wspierających wdrożenie strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej oraz inicjowanie i podejmowanie wspólnych działań gospodarczych

Ryc. 12. Zalety gminy Suchy Las

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Statystyczne vademecum samorządowca, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2011.

osób), dużą liczbę podmiotów gospodarczych (ponad 122 podmioty na 1 tys. mieszkańców) i specjalizację działalności gospodarczej, co szczegółowo prezentuje rycina 12¹⁷³.

Natomiast do słabych stron gminy można zaliczyć: wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych, małe gospodarstwa rolne (do 5 ha), gleby o przeciętnej jakości¹⁷⁴, brak kompleksowej polityki proinwestycyjnej oraz Biedrusko – niedogodności związane z istnieniem poligonu (jednostronny rozwój, brak możliwości pozyskania terenów pod inwestycje).

Relacje gminy Suchy Las z sektorem gospodarki przeanalizowano na podstawie strategii rozwoju na lata 2002–2011, która została przyjęta w czerwcu 2002 r. oraz „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Suchy Las”, które uchwalono w 1998 r.

¹⁷³ Budżet gminy nie jest typowy dla przeciętnych polskich gmin wiejskich, zarówno z powodu jego poziomu (ponad 30 mln dochodów budżetowych, dochód na 1 mieszkańca – prawie 4 tys. zł), jak i charakteru samej gminy (położenie w ramach dużej aglomeracji). Ponadto wśród atutów gminy Suchy Las należy wymienić: bardzo wysoki udział inwestycji – ponad 43,7% wydatków budżetu; stosunkowo niski (i malejący) udział subwencji w dochodach – ponad 24%; wysoki udział podatku od nieruchomości w podatkach lokalnych – około 60%; wysoki udział dochodów własnych w dochodach budżetu (ok. 50%); realny i wysoki wzrost dochodów w latach 1997, 1999 i 2000 (odpowiednio o 8,7%, 23,7% i 9,7%); wysoki udział dochodów z majątku gminy (ponad 14,6%); spadek liczby mieszkań komunalnych; niski udział funduszu płac w wydatkach budżetowych – około 27%. Natomiast do słabych stron gminy Suchy Las należy zaliczyć realny spadek podatków i opłat lokalnych; spadek subwencji oświatowej; niezadowolający udział wydatków na kulturę i sport; koszty utrzymania mieszkań komunalnych przewyższają przychody z ich wynajmu; wpływ finansów państwa i dekoninkury na dochody budżetu gminy.

¹⁷⁴ Gleby o przeciętnej jakości: klasy III – 19,3% powierzchni gruntów ornych, klasy IV – 52,7%, klasy V – 25,5%, klasy VI – 2,5%.

Władze gminy Suchy Las zadeklarowały w wyżej wymienionych dokumentach wspieranie działalności gospodarczej w następujących płaszczyznach:

- udostępnianie i promowanie odpowiednich terenów pod inwestycje;
- stosowanie ulg podatkowych;
- doradztwo;
- integracja kręgów gospodarczych¹⁷⁵.

Pierwsza płaszczyzna oparta jest na programie proinwestycyjnym, który będzie obejmował: opracowanie mapy przyszłych terenów aktywności gospodarczej ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury podziemnej i komunikacyjnej (istniejącej i projektowanej); przygotowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; uzbrajanie terenów komunalnych, przeznaczonych pod aktywizację gospodarczą, co z pewnością przyczyni się do wzrostu ich atrakcyjności dla potencjalnych inwestorów oraz promocję terenów inwestycyjnych¹⁷⁶.

Druga płaszczyzna współpracy gminy Suchy Las z przedsiębiorcami zasadza się głównie na udogodnieniach podatkowych, które obejmują:

- zwolnienie z płacenia podatku od nieruchomości na okres 4 lat podatkowych – przy poniesieniu kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą z tytułu realizacji nowych inwestycji w kwocie nie mniejsze niż 3,5 mln zł netto (bez podatku VAT)¹⁷⁷;
- zwolnienie z podatku od nieruchomości gruntów, budynków, budowli lub ich części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej innej niż rolnicza lub leśna i będących w posiadaniu podatników; zwolnienie przysługuje albo na okres 2 lat podatkowych – przy poniesieniu kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą z tytułu realizacji nowych inwestycji w kwocie nie mniejszej niż 3,5 mln zł netto (bez podatku VAT), albo 4 lat podatkowych – przy poniesieniu kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą z tytułu realizacji nowych inwestycji w kwocie nie mniejszej niż 6 mln zł netto (bez podatku VAT)¹⁷⁸;
- zwolnienie z podatku od nieruchomości lub jej części zajętych na prowadzenie działalności: kulturalnej, w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz w sferze kultury fizycznej¹⁷⁹;

¹⁷⁵ W przypadku płaszczyzny czwartej na uwagę zasługuje sformułowanie Lokalnej Strategii Rozwoju przez Stowarzyszenie Leader Suchy Las, które jest uzupełniającym dokumentem wobec strategii rozwoju i studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Jednym z jej celów jest wzrost konkurencyjności gospodarczej obszarów wiejskich poprzez rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości i aktywizację lokalnych zasobów poprzez tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw. Urzeczywistnienie tego celu obejmuje wsparcie przedsiębiorstw działających na rzecz innowacji oraz promowanie współpracy gospodarczej na rzecz innowacji i ochrony środowiska przyrodniczego.

¹⁷⁶ Promocję terenów inwestycyjnych gmina powinna realizować przede wszystkim poprzez: publikację katalogu dostępnych terenów i wolnych obiektów produkcyjnych we współpracy z ich właścicielami, zamieszczanie ofert na stronie internetowej, udział w targach i wystawach inwestycyjnych (np. *Investycje w Poznaniu*).

¹⁷⁷ Uchwała nr L/471/10 Rady Gminy Suchy Las z dnia 24 czerwca 2010 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zwolnień z podatku od nieruchomości z tytułu realizacji nowych inwestycji.

¹⁷⁸ Uchwała nr XLVI/421/10 Rady Gminy Suchy Las z dnia 25 lutego 2010 r. w sprawie zwolnień z podatku od nieruchomości z tytułu realizacji nowych inwestycji. Zwolnienie nie może trwać dłużej niż 4 lata podatkowe

Tabela 4. Wspieranie działalności gospodarczej przez gminę Suchy Las

Twarde formy wspierania		Miękkie formy wspierania	
Udostępnianie i promowanie odpowiednich terenów pod inwestycje:	Ulgi podatkowe:	Doradztwo	Integracja kręgów gospodarczych
– mapy przyszłych terenów aktywności gospodarczej	– zwolnienie z płacenia podatku od nieruchomości na czas określony		
– miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	– zwolnienie z płacenia podatku od nieruchomości gruntów, budynków, budowli lub ich części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej innej niż rolnicza lub leśna		
– uzbrajanie terenów komunalnych pod aktywizację gospodarczą	– zwolnienie z podatku od nieruchomości lub jej części zajętych na prowadzenie działalności: kulturalnej, w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz w sferze kultury fizycznej		
	– zwolnienia z podatku rolnego gruntów gospodarstw rolnych, na których zaprzestano produkcji rolnej		

Źródło: opracowanie na podstawie dokumentów strategicznych gminy Suchy Las.

- zwolnienie z podatku rolnego gruntów gospodarstw rolnych, na których zaprzestano produkcji rolnej¹⁸⁰.

Jak wynika ze „Strategii rozwoju studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Suchy Las”, wiodąca funkcja gminy: działalność przemysłowo-usługowa zmienia swój charakter na mieszkaniowo-usługowy. Skutkiem tego zmienia się również lokalizacja potencjalnych inwestycji w gminie. Największe predyspozycje do dalszego rozwoju gospodarki rolnej będą miały wsie leżące w północno-zachodniej i zachodniej części gminy: Chludowo, Zielątkowo, Gołęczewo i Złotniki ze względu na wyższą bonitację gleb.

4.2.2. Tarnowo Podgórne

Gmina Tarnowo Podgórne leży w zachodniej części powiatu poznańskiego w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Poznania. Gmina jest podzielona na 16 sołectw i zajmuje obszar 102 km², który zamieszkuje 21 000 osób. W gminie użytki rolne stanowią 73%. Poza rolnictwem działalność gospodarczą prowadzi 3827 przedsię-

¹⁷⁹ Uchwała nr IV/26/2006 Rady Gminy Suchy Las z dnia 28 grudnia 2006 r. w sprawie wprowadzenia zwolnień z podatku od nieruchomości.

¹⁸⁰ Uchwała nr III/15/2006 Rady Gminy Suchy Las z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawie trybu i szczegółowych warunków zwolnienia od podatku rolnego gruntów gospodarstw rolnych, na których zaprzestano produkcji rolnej. Zwolnienie może dotyczyć nie więcej niż 20% powierzchni użytków rolnych gospodarstwa rolnego, lecz nie więcej niż 10 ha; w stosunku do tych samych gruntów zwolnienia udziela się na okres nie dłuższy niż 3 lata, ale nie krótszy niż 12 miesięcy. Ważną klauzulą wyłączającą zawartą w tej uchwale jest wskazanie sytuacji, której wystąpienie uniemożliwia skorzystanie ze zwolnienia podatkowego, mianowicie zwolnienia nie stosuje się do gruntów gospodarstw rolnych, na których dokonuje się wypasu lub koszenia traw.

biorców¹⁸¹. Natomiast liczba bezrobotnych, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy, wynosi 257 osób¹⁸².

Współpraca gminy Tarnowo Podgórne z przedsiębiorcami opiera się na trzech dokumentach: „Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnowo Podgórne”¹⁸³, „Strategii rozwoju gminy Tarnowo Podgórne”¹⁸⁴ oraz „Miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego”.

Jak się można domyślać, wymienione dokumenty nie gwarantują, że przedsiębiorcy będą aktywnie uczestniczyć w życiu lokalnym. Dlatego też władze gminy zainicjowały w 2011 r. współpracę przedstawicieli społeczności lokalnej w celu stworzenia wieloletniego planu rozwoju gminy na lata 2012–2016. W wyniku podjętych działań powstała komisja konsultacyjna¹⁸⁵, która stała się forum współpracy władz gminy z członkami wspólnoty samorządowej. W efekcie Rada Gminy przyjęła we wrześniu 2011 r. „Plan rozwoju na lata 2012–2016”¹⁸⁶. Uchwalenie wieloletniego planu rozwoju stanowi ważny krok do utworzenia systemu współdziałania władz samorządu gminnego z przedsiębiorcami lokalnymi. System ten powinien być oparty na już istniejących i wspólnie przygotowywanych w przyszłości dokumentach strategicznych oraz programach sektorowych wdrażanych przez administrację samorządową. W wymienionych dokumentach opisany został potencjał gospodarczy gminy, który bezpośrednio decyduje o inwestycjach na terenie Tarnowa Podgórnego, natomiast pośrednio dotyczy reguł współpracy pomiędzy gminą a przedsiębiorcami.

Bez wątpienia liczba i jakość inwestycji w gminie zależy od jej mocnych i słabych stron. Do pierwszej grupy można zaliczyć: bezpośrednie sąsiedztwo z dużym ośrodkiem miejskim, znaczną powierzchnię terenów przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego pod aktywizację gospodarczą oraz dostęp do wysoko wyspecjalizowanej kadry pracowniczej¹⁸⁷. Z zapisów zawartych w strategii

¹⁸¹ Na podstawie „Statystycznego Vademecum Samorządowca 2010” dochody od osób fizycznych i prawnych stanowiły w 2010 r. 72% ogółu dochodów do budżetu gminy, z czego 23% należało do sektora publicznego (0,65% wszystkich podmiotów). Wśród podmiotów z sektora prywatnego większość to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (ponad 71%) oraz spółki handlowe (25%). Ponad 37% wszystkich spółek handlowych zarejestrowanych w gminie należało do obcego kapitału. W porównaniu do powiatu poznańskiego należy stwierdzić, że gmina Tarnowo Podgórne wyróżnia się pod względem liczby spółek handlowych (w powiecie jest ich 9%, z czego te z kapitałem zagranicznym stanowią 28%). W gminie nieco mniejsza jest liczba osób prowadzących działalność gospodarczą (71%, w powiecie 82%).

¹⁸² W gminie jest zatrudnionych 18 145 osób. „Statystyczne Vademecum Samorządowca 2010”, Gmina Tarnowo Podgórne, Urząd Statystyczny w Poznaniu.

¹⁸³ Uchwała nr LXV/405/2005 Rady Gminy Tarnowo Podgórne z dnia 29 listopada 2005 r. w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnowo Podgórne.

¹⁸⁴ Uchwała nr LI/483/2009 Rady Gminy Tarnowo Podgórne z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie uchwalenia programu „Strategii rozwoju gminy Tarnowo Podgórne”.

¹⁸⁵ Zarządzenie nr 27/2011 Wójta Gminy Tarnowo Podgórne z dnia 3 marca 2011 r. w sprawie powołania zespołu konsultacyjnego do nowelizacji „Planu rozwoju lokalnego gminy Tarnowo Podgórne”.

¹⁸⁶ Uchwała nr XVII/195/2011 Rady Gminy Tarnowo Podgórne z dnia 27 września 2011 r. w sprawie uchwalenia „Planu rozwoju lokalnego gminy Tarnowo Podgórne”.

rozwoju wynika, że aż 462 ha są przeznaczone na zakłady produkcyjne, składy, magazyny oraz usługi. Natomiast na działalność gospodarczą władze gminy przekazały 100 ha. Jak wynika z powyższych danych, gmina dysponuje wysokim potencjałem gruntowym, który ze względu na bliskość z aglomeracją poznańską jest atrakcyjny dla potencjalnych inwestorów zarówno krajowych, jak i zagranicznych.

Natomiast wśród słabych stron gminy można wymienić: rozproszone budownictwo mieszkaniowe, wysokie ceny gruntów i nieruchomości, brak pełnego pokrycia planami zagospodarowania przestrzennego całych miejscowości, niezadowalający stan techniczny dróg w stosunku do ich obciążenia, niedostateczną ilość połączeń drogowych między miejscowościami gminy, niedostateczną ilość własnych ujęć wody¹⁸⁸ oraz niedostateczną ilość parkingów w centrach. Należy zaznaczyć, że gmina sukcesywnie kontynuuje politykę inwestycyjną zmierzającą do ulepszenia powstałych niedogodności z zakresu infrastruktury technicznej i społecznej¹⁸⁹. Rozwój gospodarczy gminy wspierają działania inwestycyjne. W 2009 r. z budżetu gminy wydatkowano 130 934,8 zł, z czego 38,5% stanowiły wydatki inwestycyjne¹⁹⁰.

Do bezpośrednich narzędzi, którymi dysponuje gmina Tarnowo Podgórne w współpracy z podmiotami gospodarczymi, można zaliczyć:

- stworzenie oferty inwestycyjnej gminy Tarnowo Podgórne¹⁹¹;
- utworzenie na działkach przeznaczonych na inwestycje parków technologicznych, np. Parku Technologicznego w Swadzimiu;
- obsługę administracyjną podmiotów gospodarczych;
- konsultacje z przedsiębiorcami w zakresie aktów prawa miejscowego oraz w sprawach o strategicznym znaczeniu dla gminy¹⁹²;

¹⁸⁷ Do mocnych stron gminy Tarnowo Podgórne można zaliczyć również: dostęp do wysoko wyspecjalizowanej kadry pracowniczej, prorozwojową politykę samorządu, kadry Urzędu Gminy – ich zaangażowanie, drogę krajową nr 92, bliskość lotniska, infrastrukturę komunalną – TP BUS, TP KOM, różnorodność branżowych miejsc pracy, dywersyfikację źródeł dochodów budżetu gminy, dużą liczbę firm z kapitałem krajowym i zagranicznym, zróżnicowaną strukturę działalności gospodarczej. Uchwała nr LXV/405/2005 Rady Gminy Tarnowo Podgórne z dnia 29 listopada 2005 r. w sprawie: uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnowo Podgórne.

¹⁸⁸ Przykładem współpracy gminy w zakresie realizacji zadań własnych jest budowa przez firmę MAN kolektora wód opadowych na terenie wsi Sady w gminie Tarnowo Podgórne.

¹⁸⁹ Przykładem inwestycji, które zmierzają do polepszenia infrastruktury w gminie, są: budowa obwodnicy Tarnowa Podgórnego, renowacja dróg, budowa boisk, rozwój infrastruktury edukacyjnej itd. Szerzej: uchwała nr XVII/195/2011 Rady Gminy Tarnowo Podgórne z dnia 27 września 2011 r. w sprawie uchwalenia „Planu rozwoju lokalnego gminy Tarnowo Podgórne”.

¹⁹⁰ W zakresie pozyskanych dotacji z funduszy Unii Europejskiej gmina Tarnowo Podgórne uzyskała w 2009 r. 8506 zł.

¹⁹¹ Obszary inwestycyjne: Rumianek, Jankowice, Sady przy drodze krajowej nr 92, Tarnowo Podgórne, Wysogotowo.

¹⁹² Prowadzenie konsultacji społecznych w sprawach „Harmonogramu i programu prac związanych z aktualizacją planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy wraz z zestawieniem działań, które należy przeprowadzić w drodze konsultacji społecznych” oraz odnośnie do „Przeglądu istotnych problemów gospodarki wodnej dla obszarów dorzeczy”.

- doradztwo przedsiębiorców w zakresie uchwalania dokumentów dotyczących strategii rozwoju lokalnego;
- pomoc publiczną dla przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Tarnowo Podgórne;
- zwolnienia i umorzenia podatkowe dla przedsiębiorców¹⁹³;
- prowadzenie portalu dla przedsiębiorców na stronie internetowej gminy Tarnowo Podgórne, gdzie zamieszczone są informacje o seminariach biznesowych dla przedsiębiorców, terminy akcji, np. „Tydzień ZUS dla przedsiębiorców”;
- prowadzenie przez Urząd Gminy Tarnowo Podgórne katalogu firm;
- współpracę z lokalnym stowarzyszeniem przedsiębiorców¹⁹⁴;
- udział gminy Tarnowo Podgórne w projekcie „Decydujemy Razem”, którego celem jest utworzenie strategii rozwiązywania problemów społecznych¹⁹⁵.

4.2.3. Śrem

Miasto Śrem leży w środkowej części powiatu śremskiego. Gmina jest podzielona na 32 sołectwa i zajmuje obszar 206 km², który zamieszkuje 40 300 osób. W gminie użytki rolne stanowią 66% ogółu powierzchni. Poza rolnictwem działalność gospodarczą prowadzi 4360 podmiotów¹⁹⁶. Natomiast liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy wynosi 1384 osoby.

Współpraca miasta Śremu z przedsiębiorcami opiera się na trzech dokumentach: „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Śrem 2007–2011”¹⁹⁷, „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Śrem” oraz „Miejskim planie zagospodarowania przestrzennego gminy Śrem”.

¹⁹³ Uchwała Rady Gminy Tarnowo Podgórne nr XVI/113/2007 z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie: pomocy *de minimis* dla przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Tarnowo Podgórne poprzez zwolnienie z podatku od nieruchomości. Zwolnienie z podatku od nieruchomości dotyczy: po pierwsze, zwolnienia z podatku od budynków lub ich części wykorzystywanych na prowadzenie działalności gospodarczej w okresie zwolnienia oraz przynajmniej przez trzy lata po ustaniu tego zwolnienia. Po drugie, zwolnienia z podatku od nieruchomości od budynków lub ich części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej, związanych z utworzeniem nowego miejsca pracy, w wysokości należnej od 100 m² budynku za każde nowo powstałe stanowisko pracy. Po trzecie, zwolnienia przysługują na okres trzech lat przedsiębiorcom, którzy prowadzą działalność produkcyjną, handlową (w pomieszczeniach o powierzchni poniżej 500 m²) lub usługową.

¹⁹⁴ Tarnowskie Stowarzyszenie Przedsiębiorców zrzesza 70 podmiotów.

¹⁹⁵ Istotą idei samorządności lokalnej jest umożliwienie społecznościom lokalnym udziału w sprawowaniu władzy, a tym samym wpływania na decyzje dotyczące rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturowego ich otoczenia. Skuteczność działań władz publicznych i obywateli może się wzajemnie wzmocnić, jeżeli wystąpią między nimi właściwe relacje oparte na zasadach pomocniczości. W ramach realizowanego projektu w gminie Tarnowo Podgórne powstanie strategia rozwiązywania problemów społecznych. Nad opracowaniem dokumentu metodą partycypacyjną pracuje specjalnie do tego celu powołany zespół.

¹⁹⁶ Na podstawie „Statystycznego Vademecum Samorządowca 2010” dochody od osób fizycznych i prawnych stanowiły 46,3% w 2009 r. ogółu dochodów do budżetu gminy. Natomiast dochody z udziału od podatku dochodowego od osób fizycznych wyniosły w 2009 r. 22% ogółu dochodów gminy.

¹⁹⁷ Załącznik do uchwały nr 99/XI/07 Rady Miejskiej w Śremie z dnia 28 czerwca 2007 r.

W wymienionych dokumentach zawarte są informacje o potencjale gospodarczym gminy, który bezpośrednio wpływa na inwestycje na terenie miasta Śremu, natomiast pośrednio dotyczy reguł współpracy pomiędzy gminą a przedsiębiorcami.

Rozwój inwestycyjny gminy zależy od jej mocnych i słabych stron. Do pierwszej grupy można zaliczyć m.in.: bliskość aglomeracji poznańskiej dysponującej różnymi rynkami zbytu, przygotowanie terenów inwestycyjnych objętych granicami Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, szeroką ofertę edukacyjną, jak również udział w Stowarzyszeniu Unia Gospodarczego Regionu Śremskiego – Śremski Ośrodek Wspierania Małej Przedsiębiorczości.

Z kolei wśród słabych stron miasta Śremu jako potencjalnego terenu inwestycyjnego należy wymienić: położenie poza głównymi drogami ciągów komunikacyjnych, niekompletną infrastrukturę techniczną w zakresie gazyfikacji i kanalizacji, słabą integrację lokalnych przedsiębiorców i szybką likwidację nowo powstałych podmiotów gospodarczych oraz brak funduszy sektora MŚP na innowacje – skutkiem tego jest niski poziom innowacyjności w gminie¹⁹⁸.

W „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Śrem 2007–2011” uwzględniono zwiększenie efektywności potencjału rozwojowego gminy poprzez wyodrębnienie następujących celów:

- wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw;
- wzrostu udziału nauki i badań w rozwoju przedsiębiorczości i promocji samozatrudnienia.

W ramach realizacji pierwszego z wymienionych celów wskazano na:

- pomoc publiczną dla przedsiębiorstw zwiększającą ich potencjał innowacyjny, poprawiającą organizację i technologie;
- promocję powiązań kooperacyjnych w gospodarce – tzw. klastry;
- organizowanie lokalnych przedsięwzięć typu B+R;
- tworzenie i wzmacnianie instytucji otoczenia biznesu, w tym organizacji non profit;
- inwestycje w infrastrukturę ułatwiającą prowadzenie działalności gospodarczej;
- racjonalną politykę w zakresie podatków lokalnych;
- tworzenie systemów informacji i promocji dla przedsiębiorstw.

W celu urzeczywistnienia drugiego celu założono:

- wspieranie inwestycji w infrastrukturę badawczo-rozwojową;
- powiązanie placówek naukowych z lokalnymi przedsiębiorcami;
- wsparcie dla nowych firm innowacyjnych;
- promocję powiązań lokalnych ośrodków nauki z gospodarką.

Natomiast czwarty cel przewiduje:

- tworzenie klimatu promowania kreatywności, szczególnie wśród młodych;
- upowszechnianie nauki o przedsiębiorczości w ramach programów szkolnych;
- pomoc publiczną dla rozpoczynających działalność gospodarczą.

¹⁹⁸ Ibidem.

Miasto Śrem prowadzi politykę lokalizacji terenów inwestycyjnych poza obszarem zabudowanym¹⁹⁹. Oznacza to, po pierwsze, że w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się tereny przeznaczone pod działalność gospodarczą. Po drugie, następuje uzbrojenie tych terenów w ogólnodostępną infrastrukturę. Po trzecie, polityka ta jest urzeczywistniana przez budowę systemu informacji przestrzennej²⁰⁰.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom inwestorów, gmina Śrem przygotowała specjalne tereny pod inwestycje, które wchodzą w skład Śremskiego Parku Inwestycyjnego. Na jego obszarze obowiązuje m.in. pięcioletnie zwolnienie z podatku od nieruchomości. Ponadto część obszarów znajdujących się w Śremskim Parku Inwestycyjnym została włączona do Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej INVEST-PARK Sp. z o.o.

Do bezpośrednich narzędzi, którymi dysponuje miasto Śrem we współpracy z podmiotami gospodarczymi, można zaliczyć:

- Śremski Park Inwestycyjny²⁰¹;
- Wałbrzyską Specjalną Strefę Ekonomiczną INVEST-PARK Sp. z o.o.²⁰²;
- projekt „Przystań dla twojego biznesu w centrum Wielkopolski”;
- portal dla przedsiębiorców;
- stworzenie oferty inwestycyjnej miasta Śremu dla przedsiębiorców;
- prowadzenie przez miasto Śrem katalogu firm;
- utworzenie stowarzyszenia gminnego Unia Gospodarcza Regionu Śremskiego – Śremski Ośrodek Wspierania Małej Przedsiębiorczości²⁰³;
- korzystanie z pomocy publicznej w formie zwolnienia z podatku dochodowego oraz zwolnienia z podatku od nieruchomości;
- utworzenie spółek prawa handlowego²⁰⁴ nie opartych na umowie o partnerstwie publiczno-prywatnym.

¹⁹⁹ Dlatego też w „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego 2007–2013” wskazano, że tereny inwestycyjne będą obejmowały obszar: Nochowa, Psarskiego, Szymanowa oraz Zbrudzewa.

²⁰⁰ Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego 2007–2013, załącznik do uchwały Rady Miejskiej w Śremie z dnia 28 czerwca 2007 r.

²⁰¹ Obszar Wschodni – teren o powierzchni 12 ha w grudniu 2006 r. został objęty Wałbrzyską Specjalną Strefą Ekonomiczną. Do roku 2009 całość została sprzedana przedsiębiorstwu z kapitałem niemieckim, holenderskim i polskim. Obszar Zachodni ŚPI to teren o powierzchni około 19 ha, który w 90% należy do gminy Śrem. Od 22 kwietnia 2009 r. 10 ha stanowi II Podstrefę Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Obszar Zachodni to teren położony przy ul. Staszica/750-lecia w Śremie. Zgodnie z obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego przeznaczony jest pod działalność gospodarczą. Otoczony utwardzonymi drogami z dostępem do infrastruktury technicznej. Do zagospodarowania pozostało 50 111 ha.

²⁰² To administracyjnie wydzielona część terytorium Polski, przeznaczona do prowadzenia działalności gospodarczej na preferencyjnych warunkach. Dzisiaj Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna to 41 podstref. Jedną z podstref, zlokalizowanych w województwie wielkopolskim, jest właśnie Śrem, który składa się z trzech kompleksów obejmujących łącznie obszar o powierzchni 40,24 ha. Dwa z kompleksów o powierzchni około 30,4 ha są terenami w pełni zagospodarowanymi. Trzeci kompleks nie jest zagospodarowany i jest w całości niezabudowany, co stwarza dogodne warunki do kształtowania zabudowy.

²⁰³ Członkami stowarzyszenia są gminy: Brodnica, Dolsk, Książ Wlkp. i Śrem oraz powiat śremski.

Z kolei funkcjonowanie Stowarzyszenia Unia Gospodarcza Regionu Śremskiego obejmuje dwie sfery aktywności na rzecz rozwoju działalności gospodarczej, a mianowicie doradztwo i integrację kręgów gospodarczych. W ramach pierwszej stowarzyszenie koncentruje się na prowadzeniu konsultacji i opracowywaniu wniosków o wsparcie finansowe w ramach pomocy dostępnej dla MSP i innych podmiotów z powiatu śremskiego oraz spoza tego terenu²⁰⁵. W ramach drugiej funkcji stowarzyszenie skupia się na organizacji szkoleń podnoszących kwalifikacje, m.in. kursów: „Mała księgowość”, „Kadry i płace” oraz „Pełna księgowość”²⁰⁶. Do 2010 r. stowarzyszenie zrealizowało trzy projekty: „E-Aktywizacja w gminie Dolsk”, „E-Aktywizacja w gminie Książ Wlkp.” i „E-Aktywizacja w gminie Brodnica” w ramach POKL.

Na podstawie podpisanych umów współpracy z funduszami pożyczkowymi: Funduszem Rozwoju Przedsiębiorczości Cechu Rzemiosł Różnych w Śremie, Bankiem Gospodarstwa Krajowego w Warszawie oraz Wielkopolską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości w Poznaniu²⁰⁷ stowarzyszenie świadczyło również usługi finansowe dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz osób zainteresowanych uruchomieniem działalności gospodarczej.

4.2.4. Luboń

Gmina Luboń jest zlokalizowana na lewym brzegu rzeki Warty, a jej północne tere-ny graniczą z miastem Poznaniem. Luboń obejmuje obszar 14 km², który zamieszkuje 29 000 mieszkańców. Użytki rolne stanowią 42% ogółu obszaru Lubonia. W gminie działalność gospodarczą prowadzi 4035 podmiotów. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy wynosi natomiast 454 oso-by.

²⁰⁴ Przykładami spółek prawa handlowego utworzonych przez miasto Śrem są: Śremski Sport Sp. z o.o., Śremskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.

²⁰⁵ 1 wniosek dla szkoły do Lokalnej Grupy Działania „Lider Zielonej Wielkopolski”. Wartość inwestycji to 17 610,00 zł, natomiast wartość wnioskowanej dotacji to 12 327,00 zł. 5 wniosków dla firm w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, działanie 1.2 – Wsparcie rozwoju MSP. Wartość łączna inwestycji to 2 811 490,00 zł, a wartość wnioskowanych dotacji to 1 365 700,00 zł. 5 wniosków do Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, działanie 1.1 – Rozwój mikroprzedsiębiorstw. Łączna wartość wnioskowanej kwoty to 559 344,00 zł, a łączna całkowita wartość to 952 857,00 zł. 2 wnioski do WRPO, działanie 1.2, schemat IV – Projekty inwestycyjne realizowane w ramach pomocy de minimis. Wartość całkowita projektu to 879 201,03 zł, a wnioskowana to 482 149,82 zł. 1 wniosek do PROW – Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich. Wartość całkowita to 272 060,00 zł, a wnioskowana kwota to 100 000,00 zł. 12 wniosków do PROW – Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw. Wartość całkowita to 5 389 138,00 zł, a kwota wnioskowana to 2 173 597,50 zł. 5 wniosków do Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka w ramach działania 8.1 – Wsparcie działalności gospodarczej w dziedzinie gospodarki elektronicznej. Wartość całkowita projektów to 2 711 500,00 zł, a kwota wnioskowana to 1 964 650,00 zł.

²⁰⁶ Stowarzyszenie zrealizowało do 2012 r. 27 szkoleń dla 83 osób (warsztaty z aktywności zawodowej, szkolenia z zakresu podstaw obsługi komputera oraz Internetu, warsztaty z zakładania działalności gospodarczej).

²⁰⁷ Udzielone pożyczki i ich wartość według podpisanych umów to w sumie 1 421 070,00 zł.

Współpraca między jednostką samorządu gminnego a gospodarką opiera się na następujących dokumentach: „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Luboń”²⁰⁸, „Planie rozwoju lokalnego miasta Luboń”²⁰⁹, Strategii rozwoju miasta Luboń na lata 2008–2017”, „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Luboń” oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Warto podkreślić, że miasto w prawie 90% jest objęte planami zagospodarowania przestrzennego, co ułatwia lokalizację nowych inwestycji²¹⁰.

Wśród mocnych stron miasta Luboń jako potencjalnej lokalizacji inwestycji kapitału krajowego i zagranicznego należy wymienić: sąsiedztwo aglomeracji poznańskiej, dobre położenie pod względem najważniejszych układów komunikacyjnych w województwie wielkopolskim oraz bliskość do portu lotniczego Ławica w Poznaniu i węzła kolejowego²¹¹.

Natomiast do słabych stron miasta Lubonia można zaliczyć: brak możliwości wyznaczenia większych terenów pod rozwój rzemiosła i drobnego przemysłu, brak terenów w pełni przygotowanych do realizacji inwestycji gospodarczych stanowiących własność miasta, braki w rozwoju sieci kanalizacji deszczowej i sanitarnej oraz w rozwoju i jakości sieci drogowej.

Świadomość słabszych stron Lubonia jest główną przesłanką działań podejmowanych przez władze lokalne. Zgodnie z zapisami „Strategii rozwoju miasta Luboń na lata 2008–2017” wskazały one na następujące cele do realizacji: powstanie oferty hotelowo-gastronomicznej dla obsługi ruchu targowego i konferencyjnego w ramach aglomeracji poznańskiej, stworzenie ruchu targowego i konferencyjnego w ramach aglomeracji poznańskiej, wdrażanie nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy w szczególności poprzez wdrażanie projektów skierowanych na rozwój kadr przedsiębiorstw, wspieranie rozwoju gospodarczego i tworzenie miejsc pracy na terenie miasta, wyznaczenie terenów inwestycyjnych dla potrzeb małej i średniej przedsiębiorczości, zapewnienie warunków dla rozwoju drobnego rzemiosła usytuowanego na terenie miasta, umożliwienie rozwoju produkcji i usług realizowanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa na terenie miasta Lubonia, tworzenie warunków dla rozwoju rynku usług dla mieszkańców całej aglomeracji poznańskiej oraz program promocji gospodarczej miasta²¹².

Do narzędzi, którymi dysponuje miasto Luboń we współpracy z podmiotami gospodarczymi, można zaliczyć:

- Punkt Obsługi Inwestora, który funkcjonuje w strukturze Urzędu Miasta od połowy 2011 r.; jego zasadniczym zadaniem jest pozyskiwanie inwestorów, ich

²⁰⁸ Uchwała nr XXIII/129/2008 Rady Miasta Luboń z dnia 25 września 2008 r. w sprawie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Luboń”.

²⁰⁹ Uchwała nr XLI/200/2005 Rady Miasta Luboń z dnia 24 listopada 2005 r. w sprawie przyjęcia „Planu rozwoju lokalnego miasta Luboń”.

²¹⁰ Opracowanie przygotowane przez doradcę burmistrza miasta Lubonia dra Mikołaja J. Tomaszka, s. 1.

²¹¹ http://www.lubon.mserwer.pl/content.php?cms_id=301&lang=pl&p=p7, z dnia 1.10.2011 r.

²¹² Strategia rozwoju miasta Luboń w latach 2008–2017, s. 54–60; Opracowanie przygotowane przez doradcę..., s. 1.

- obsługa, konsolidacja ofert sprzedaży i wynajmu nieruchomości, których właścicielem jest miasto Luboń lub osoby prywatne;
- organizację cyklicznych spotkań władz miasta z przedstawicielami poszczególnych branż sektora gospodarki²¹³;
 - współpracę z Biurem Obsługi Inwestora Urzędu Miasta Poznania, której celem jest promowanie terenów inwestycyjnych miasta Lubonia, które w wielu przypadkach są tak samo atrakcyjne, a niejednokrotnie tańsze, niż grunty w Poznaniu;
 - prowadzenie portalu gospodarczego na stronie internetowej miasta Lubonia;
 - pomoc przedsiębiorcom w zakupie prawa własności lub prawa wieczystego użytkowania nieruchomości zabudowanej.

4.2.5. Puszczykowo

Miasto Puszczykowo w całości położone jest w obrębie przyrodniczych obszarów chronionych. Dotyczy to usytuowania wewnątrz Wielkopolskiego Parku Narodowego, w jego otulinie, w zasięgu obszarów Natura 2000 oraz innych, które ze względów krajobrazowych i ekologicznych podlegają ochronie. Otoczenie obszarami wysokiej rangi przyrodniczo-krajobrazowej i ochronnej narzuca specjalne wymagania w polityce przestrzennej miasta i strategii tego rozwoju.

Podstawową strukturę gospodarczą w gminie tworzą drobne podmioty gospodarcze, najczęściej rodzinne, nie zatrudniające pracowników najemnych albo zatrudniające ich okresowo. Łącznie w systemie REGON jest zarejestrowanych 3 707 podmiotów²¹⁴. Położenie i charakter Puszczykowa wyklucza wszelkie funkcje przemysłowe oraz utrudnia prowadzenie działań inwestycyjnych zarówno po stronie partnerów prywatnych, jak i publicznych. Wysoka liczba podmiotów gospodarczych zapewnia dużą liczbę zróżnicowanych miejsc pracy, co prowadzi do jednego z niższych poziomów bezrobocia. Jak wynika z danych na 31 marca 2010 r., osób zatrudnionych w Puszczykowie jest około 2500.

Współpraca miasta Puszczykowa z przedsiębiorcami opiera się na czterech dokumentach, w których zawarta jest strategia rozwoju gminy: „Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy Puszczykowo”²¹⁵, „Strategii rozwoju miasta Puszczykowa”²¹⁶, „Planie rozwoju lokalnego” oraz „Miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego”²¹⁷.

Jak wynika z przyjętych dokumentów, do mocnych stron miasta Puszczykowa w zakresie rozwoju gospodarczego można zaliczyć: bliską lokalizację miasta wojewódzkiego, zbudowanie rynku w centrum miasta oraz tradycję lotniskową i wypoczynkową. Natomiast wśród słabych stron miasta, które utrudniają rozwój gospodarczy, wymienia się: brak terenów pod inwestycje i budownictwo, wysokie koszty wykupu dróg, charakter „miasta sypialni”.

²¹³ Dla przykładu w 2011 r. w Urzędzie Miasta Lubonia odbyły się dwa spotkania z przedstawicielami lubońskich hotelarzy. Celem spotkania było skoordynowanie ich oferty w kontekście Euro 2012. W spotkaniu brali udział przedstawiciele Biura Euro 2012 z Poznania.

²¹⁴ Dane z Urzędu Miejskiego w Puszczykowie – stan na dzień 31.03.2010 r.

Współdziałanie z gospodarką wiąże się przede wszystkim ze współpracą w zakresie zaspokojenia potrzeb i rozwojem oferty w dziedzinie turystyki i wypoczynku dla mieszkańców regionu (usługi lokalne i ponadlokalne). Należy jednak podkreślić, że z powodu specyficznego położenia wszelka współpraca z potencjalnymi inwestorami powinna odbywać się z uwzględnieniem ochrony i utrzymania potencjału przyrodniczego, dbałości o wysoki stan ochrony środowiska, przy jednoczesnej trosce o jakość przestrzeni publicznej.

Uwzględniając specyfikę miejscowości rekreacyjno-turystycznej, jaką jest Puszczykowo, można wskazać na następujące narzędzia, którymi dysponuje miasto Puszczykowo we współpracy z podmiotami gospodarczymi:

- organizacja spotkań dla małych i średnich przedsiębiorstw z władzami lokalnymi;
- konsultacje społeczne z lokalnymi przedsiębiorcami w sprawie inwestycji o strategicznym znaczeniu dla miasta²¹⁵;
- prowadzenie katalogu firm;
- doradztwo w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorców zarejestrowanych w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej;
- utworzenie Puszczykowskiej Rady Pożytku Publicznego;
- bezpłatne szkolenia dla pracowników mikroprzedsiębiorstw i małych przedsiębiorców;
- pozyskanie środków z Unii Europejskiej na budowę rynku w centrum miasta;
- ulgi i umorzenia podatkowe dla lokalnych przedsiębiorców²¹⁹;
- portal gospodarczy na stronie internetowej miasta Puszczykowa.

Odnosząc się do omówionych wyżej przykładów współpracy gmin aglomeracji poznańskiej z gospodarką, należy zaznaczyć, że podstawa przewagi konkurencyjnej jednostek samorządu terytorialnego w aglomeracji poznańskiej powinna opierać się na szerokiej współpracy z podmiotami gospodarczymi, obecnymi na danym obszarze oraz na zachęceniu ich do aktywnego uczestnictwa w funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Wymaga to jednak nie tylko ustanowienia ram prawnych współpracy, które są zawarte w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, planach rozwoju lokalnego, strategiach rozwoju czy miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, ale także form integracji i aktywizacji środowiska przedsiębiorców.

²¹⁵ Uchwała nr 76/07/V Rady Miasta Puszczykowa z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Puszczykowa”.

²¹⁶ Uchwała nr 254/09/V Rady Miasta Puszczykowa z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie przyjęcia „Strategii rozwoju miasta Puszczykowa na lata 2010–2020”.

²¹⁷ Na określenie polityki gospodarczej Puszczykowa mają wpływ także takie jednostki organizacyjne, jak: Porozumienie Gmin dotyczące ochrony środowiska Wielkopolskiego Parku Narodowego, Związek Międzygminny Selekt w Czempiniu oraz Rada Aglomeracji Poznańskiej.

²¹⁸ Przykładem inwestycji o strategicznym znaczeniu dla miasta jest przebudowa drogi krajowej nr 430.

²¹⁹ W szczególności umorzenia opłaty adjacenckiej.

4.2.6. Mosina

Gmina Mosina leży w centralnej części powiatu poznańskiego w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Poznania. Gmina jest podzielona na 21 sołectw i 32 miejscowości. Zajmuje obszar 171,77 km², który jest zamieszkały przez 27 053 osoby. W gminie użytki rolne stanowią 37,8%²²⁰. Poza rolnictwem działalność gospodarczą prowadzi ponad 2600 przedsiębiorców²²¹. Liczba pracujących w Mosinie na przestrzeni lat 2006–2009 kształtowała się w przedziale od około 2300 do około 2500 osób. W 2009 r., w porównaniu do 2006 r., nastąpił wzrost osób zatrudnionych o 1,35%. Natomiast liczba bezrobotnych, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy, wynosi 485 osób²²².

Współpraca gminy Mosina z przedsiębiorcami opiera się na następujących dokumentach, w których zawarta jest strategia rozwoju gminy: „Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy Mosina”²²³, „Strategii Rozwoju Gminy na lata 2003–2013”²²⁴, „Miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego” oraz „Lokalnym programie rewitalizacji miasta na lata 2010–2020”²²⁵. Ponadto w celu usprawnienia działalności Mosiny w kontakcie z sektorem przedsiębiorców przyjęto również „Plan rozwoju lokalnego gminy i miasta Mosiny” wraz z „Wieloletnim planem inwestycyjnym na lata 2007–2018”²²⁶.

Dynamika inwestycyjna na terenie gminy zależy od jej mocnych i słabych stron. Do pierwszej grupy można zaliczyć: infrastrukturę (gęstość dróg, wodociągi, kanalizację, telefony) sprzyjającą rozwojowi inwestycji, dobre położenie niedaleko trasy A2, wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, dużą i wzrastającą liczbę podmiotów gospodarczych, złoża kruszywa naturalnego i piasków, grunty gminne pod inwestycje, politykę proinwestycyjną, dobre warunki obsługi inwestorów – banki, hurtownie, działającą grupę producentów rolnych, rozwinięte rolnictwo, duże za-

²²⁰ http://www.mosina.pl/asp/pl_start.asp?polozenie=20&typ=14&sub=282&menu=60&strona=1

²²¹ W 2009 r. na terenie gminy Mosina działało 1858 podmiotów gospodarczych. Ich liczba w porównaniu do 2006 r. wzrosła o 11,98% (w 2006 r. podmiotów gospodarczych było 1805); „Lokalny Program rewitalizacji miasta na lata 2010–2020”, s. 29. Na podstawie „Statystycznego Vademecum Samorządowca 2010” dochody od osób fizycznych i prawnych stanowiły 50,3% w 2010 r. ogółu dochodów do budżetu gminy. Natomiast dochody z podatku dochodowego od osób fizycznych stanowiły 23% ogółu dochodów do budżetu gminy.

²²² Urząd Statystyczny w Poznaniu, Gmina Mosina – powiat poznański. Statystyczne vademecum samorządowca 2011. W gminie jest zatrudnionych 18 145 osób.

²²³ Uchwała nr LVI/386/10 Rady Miejskiej w Mosinie z dnia 25 lutego 2010 r. w sprawie uchwalenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Mosina”.

²²⁴ Uchwała nr XXVI/214/04 Rady Miejskiej w Mosinie z dnia 31 maja 2004 r. w sprawie: uchwalenia „Strategii rozwoju gminy na lata 2003–2013”.

²²⁵ Uchwała nr IX/44/11 Rady Miejskiej w Mosinie z dnia 30 marca 2011 r. w sprawie „Lokalnego programu rewitalizacji miasta Mosiny na lata 2010–2020” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko „Lokalnego programu rewitalizacji miasta Mosiny na lata 2010–2020”.

²²⁶ Uchwała nr XXXVII/315/05 Rady Miejskiej w Mosinie z dnia 24 lutego 2005 r. w sprawie uchwalenia „Planu rozwoju lokalnego”; uchwała nr XX/141/11 Rady Miejskiej w Mosinie z dnia 19 grudnia 2011 r. w sprawie aktualizacji „Planu rozwoju lokalnego”. Zgodnie z § 1 tej uchwały uchwała się „Plan rozwoju lokalnego miasta i gminy Mosiny” wraz z „Wieloletnim planem inwestycyjnym na lata 2007–2018”.

trudnienie w sektorach pozarolniczych na obszarze wiejskim, Stowarzyszenie Przedsiębiorców Mosińskich oraz dobrze rozwiniętą branżę agroturystyczną²²⁷.

Natomiast do słabych stron można zaliczyć: rolnictwo, w którym spore udziały mają małe gospodarstwa, brak dostatecznej promocji gospodarczej, ukryte bezrobocie agrarne, ograniczoną ilość nowych miejsc pracy, słabo rozwinięte instrumenty wspierania rozwoju przedsiębiorczości.

Generalnie jednak rzecz biorąc, w ciągu ostatnich lat widoczny jest rozwój Mosiny. Wiele zostało zrobione w zakresie poprawy infrastruktury, co zachęca do inwestowania i osiedlania się na terenie gminy. Z wykonanych analiz wynika, że społeczność gminy należy do stosunkowo przedsiębiorczych. Wskazuje na to między innymi stale rozwijająca się działalność gospodarcza oraz budownictwo. Nietety występują tu również niepokojące zjawiska społeczno-ekonomiczne związane z ogólną dekoniunkturą gospodarczą, czyli wzrost bezrobocia i ubożenie społeczeństwa. Tym większą koniecznością w rozwoju ekonomicznym gminy wydaje się wykorzystanie jej naturalnych atutów związanych z położeniem geograficznym w sąsiedztwie Wielkopolskiego Parku Narodowego oraz na terenie aglomeracji poznańskiej, w bliskości dużego ośrodka gospodarczego i edukacyjnego oraz międzynarodowej trasy A2. Dlatego bardzo ważnym elementem, który może się przyczynić zarówno do rozwoju inwestycji lokalnych oraz turystyki niedzielnej (wzrost miejsc pracy w gminie), jak i możliwości znalezienia zatrudnienia w Poznaniu jest poprawa połączenia drogowego ze stolicą Wielkopolski oraz realizacja innych systemów komunikacji podmiejskiej. W tym celu niezbędne są wspólne działania i lobbing na rzecz tego projektu prowadzone z sąsiednimi samorządami. Podstawowym wskaźnikiem poprawy w tym zakresie będzie skrócenie czasu dojazdu do Poznania²²⁸.

Jak wynika z zapisów zawartych w „Strategii rozwoju gminy” władze samorządowe będą się koncentrować na dwóch celach: wspieraniu rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości oraz tworzeniu warunków dla rozwoju usług turystycznych i rekreacyjnych. Pierwszy cel zakłada promocję gospodarczą gminy opartą na odpowiedzialnej strategii promocyjnej oraz współpracę ze stowarzyszeniami przedsiębiorców funkcjonujących na terenie Mosiny. Natomiast drugi koncentruje się na rozwoju szlaków turystycznych, rozbudowie infrastruktury rekreacyjnej oraz wspieraniu programu zalesień i zadrzewień.

Promocja gospodarcza gminy zakłada kształtowanie pozytywnego jej wizerunku poprzez prowadzenie wielopłaszczyznowych spójnych działań promocyjnych oraz zwiększenie atrakcyjności gminy jako prężnego ośrodka rozwoju drobnej przedsiębiorczości i ekoprodukcji.

Do bezpośrednich narzędzi, którymi dysponuje gmina Mosina we współpracy z podmiotami gospodarczymi, można zaliczyć:

- stworzenie oferty inwestycyjnej gminy Mosina;
- obsługę administracyjną podmiotów gospodarczych;

²²⁷ Uchwała nr XXVI/214/04 Rady Miejskiej w Mosinie z dnia 31 maja 2004 r. w sprawie uchwalenia „Strategii rozwoju gminy na lata 2003–2013”.

²²⁸ Ibidem, s. 19.

- konsultacje z przedsiębiorcami w zakresie aktów prawa miejscowego oraz w sprawach o strategicznym znaczeniu dla gminy;
- pomoc publiczną dla przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy;
- zwolnienia i umorzenia podatkowe dla przedsiębiorców;
- prowadzenie portalu dla przedsiębiorców na stronie internetowej gminy Mosina;
- prowadzenie przez Urząd Gminy i Miasta Mosina katalogu firm;
- współpracę z lokalnym stowarzyszeniem przedsiębiorców.

Oprócz wymienionych wyżej narzędzi, którymi posługuje się Mosina, można jeszcze wskazać na inne cechy, które podnoszą jej wartość jako terenu pod działalność gospodarczą, a mianowicie:

- dobrze rozbudowaną, nowoczesną i łatwo dostępną sieć infrastruktury technicznej;
- korzyści płynące z przynależności do aglomeracji poznańskiej;
- potencjalne rynki zbytu oraz zaplecza logistyczne i naukowe;
- odległość 12 km od zjazdu z autostrady A2;
- pomoc w uzyskaniu wymaganych prawem pozwoleń inwestycyjnych;
- korzystne położenie krajobrazowo-przyrodnicze w dolinie Warty, pomiędzy Wielkopolskim Parkiem Narodowym a Rogalińskim Parkiem Krajobrazowym (w przypadku inwestycji turystycznych, agroturystycznych i mieszkaniowych)²²⁹.

Kluczowe znaczenie w podnoszeniu jakości życia mieszkańców ma rozwój gospodarczy. Samorząd nie ma możliwości bezpośredniego wpływu na procesy gospodarcze, zachodzące w gminie, powinien jednak podejmować działania o charakterze wspierającym, stwarzając korzystne warunki dla rozwoju funkcjonujących podmiotów gospodarczych i powstawania nowych. Możliwymi narzędziami oddziaływania na gospodarkę gminy mogą być przede wszystkim podatki i opłaty lokalne, doradztwo czy integracja kręgów gospodarczych²³⁰.

W gminie Mosina widoczny jest brak zinstytucjonalizowanej polityki wspierania rozwoju gospodarczego. Celem poprawy tej sytuacji należy wprowadzać nowoczesne instrumenty rozwoju przedsiębiorczości, takie jak fundusze poręczeniowe czy rozwój partnerstwa publiczno-prywatnego.

Natomiast w celu polepszenia komunikacji między przedsiębiorcami a gminą warto zastanowić się nad powołaniem Forum Gospodarczego jako organu opiniodawczo-doradczego dla samorządu. Taka formuła współpracy pozwoliłaby określać potrzeby lokalnego środowiska gospodarczego, służyła rozwojowi gminy, a także opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

²²⁹ Wiele spośród podejmowanych przez gminę działań na rzecz rozwoju gospodarczego i przyjaznego samorządu uzyskało certyfikaty i wyróżnienia, w tym: Gmina Fair Play – Certyfikowana Lokalizacja Inwestycji – 2005; Certyfikat: Gmina otwarta na fundusze strukturalne – 2006; Najwyższa Jakość w Ochronie Środowiska w kategorii Samorządy Terytorialne – 2006; Certyfikat dla Urzędu Miejskiego za udział w akcji „Przejrzysta Polska”.

²³⁰ Uchwała nr XXVI/214/04 Rady Miejskiej w Mosinie z dnia 31 maja 2004 r. w sprawie uchwalenia „Strategii rozwoju gminy na lata 2003–2013”.

Drugim ważnym postulatem w zakresie rozwoju działalności gospodarczej na terenie gminy Mosina jest utworzenie punktu doradztwa, którego celem byłoby nie tylko prowadzenie doradztwa prawnego czy finansowego, ale także poszukiwanie szerszych źródeł wspierania przedsiębiorczości z funduszy Unii Europejskiej.

4.2.7. Buk

Gmina Buk leży w centralnej części powiatu poznańskiego w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Poznania. Jest podzielona na 11 sołectw. Zajmuje obszar 91 km², który zamieszkały jest przez 11 754 osoby²³¹. W gminie użytki rolne stanowią 76,95%²³². Poza rolnictwem działalność gospodarczą prowadzi ponad 1800 przedsiębiorców²³³. Natomiast liczba bezrobotnych, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy, wynosi około 187 osób²³⁴.

Współpraca miasta i gminy Buk z przedsiębiorcami opiera się na następujących dokumentach, w których zawarta jest strategia rozwoju gminy: „Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Buk”²³⁵, „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk na lata 2004–2015”²³⁶, „Miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego” oraz „Planie rozwoju lokalnego miasta i gminy Buk wraz z wieloletnim planem inwestycyjnym do roku 2013”²³⁷.

Do mocnych stron gminy Buk można zaliczyć: budowę autostrady, bliskość Poznania, współpracę z gminami partnerskimi z zagranicy, dobre połączenia komunikacyjne i telekomunikacyjne, rozwinięte rolnictwo, korzystne położenie na trasie Berlin–Warszawa, grunty gminne pod inwestycje, niski poziom bezrobocia i prze-

²³¹ W samym mieście Buku mieszka 6521 mieszkańców; Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk – 2004–2015”, s. 9.

²³² Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk – 2004–2015, s. 9.

²³³ http://www.buk.gmina.pl/content.php?cms_id=126, z dnia 15.09.2012 r. Na podstawie „Statystycznego Vademecum Samorządowca 2010” dochody od osób fizycznych i prawnych stanowiły 47,1% w 2011 r. ogółu dochodów do budżetu gminy. Natomiast dochody z udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych stanowiły 19% ogółu dochodów do budżetu gminy.

²³⁴ Urząd Statystyczny w Poznaniu, Gmina Buk – powiat poznański. Statystyczne vademecum samorządowca 2010. W gminie jest zatrudnionych 3042 osób.

²³⁵ Uchwała nr XX/149/2000 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 29 lutego 2000 r. w sprawie uchwalenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Buk” wraz ze zmianą zatwierdzoną uchwałą nr XII/54/2007 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 26 czerwca 2007 r.

²³⁶ Uchwała nr XXIII/114/04 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 30 marca 2004 r. w sprawie uchwalenia programu gospodarczego „Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk – 2004–2015”.

²³⁷ Uchwała nr LVII/305/06 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 26 września 2006 r. w sprawie uchwalenia programu gospodarczego „Plan rozwoju lokalnego miasta i gminy Buk” wraz z „Wieloletnim planem inwestycyjnym do roku 2013”. „Plan rozwoju lokalnego miasta i gminy Buk wraz z wieloletnim planem inwestycyjnym do roku 2013” jest kontynuacją poprzedniego programu gospodarczego, które miasto i gmina Buk opracowało na podstawie „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk 2004–2015” – „Planu rozwoju lokalnego miasta i gminy Buk wraz z programami operacyjnymi i wieloletnim planem inwestycyjnym na lata 2004–2007”.

stępczości, tereny pod budownictwo mieszkaniowe oraz wysypiska opadów komunalnych²³⁸.

Natomiast wśród słabych stron wskazuje się na: zły stan dróg miejskich, małą ilość firm, niepełne wyposażenie terenów miasta i gmin w kanalizację, zły stan dróg lokalnych i chodników ulic bocznych, brak nowych miejsc pracy, bezrobocie, małą liczbę placówek i instytucji pomocowych, bariery architektoniczne, brak środków na uzbrojenie terenów aktywizacji gospodarczej, tereny po eksploatacji kopalin, zacofaną infrastrukturę, brak współpracy władz z firmami oraz brak informacji o gminie dla potencjalnych inwestorów.

Priorytetem gospodarczym jest stworzenie warunków prawnych i ekonomicznych przyciągających nowych inwestorów na teren miasta i gminy Buk. Realizacja tego priorytetu polega na skupieniu inwestycji przemysłowych w obszarze węzła komunikacyjnego autostrady. Działania te winny sprzyjać rozwojowi dużych firm przemysłowych i usługowych. W celu ich realizacji wskazano w „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk 2004–2015” na następujące kierunki działania:

- inwestycje przy węźle autostrady;
- podjęcie działań w kierunku pozyskania nowych inwestorów;
- wykształcenie warunków dla rozwoju dużych firm przemysłowych i usługowych.

Wyżej wymienionym kierunkom działań podporządkowano następujące etapy ich urzeczywistnienia. W ramach pierwszego z nich skoncentrowano się na:

- uzbrojeniu terenu (drogi, sieci kanalizacyjne, wodociąg, gaz, oczyszczalnia ścieków w Niepruszewie);
- promocji terenów;
- ulgach podatkowych dla potencjalnych inwestorów;
- absorpcji środków funduszy strukturalnych i wspierania przedsiębiorczości;
- współpracy z organizacjami pozarządowymi.

W zakresie drugiego ze wskazanych celów przewiduje się:

- promocję terenów o zwiększonej atrakcyjności gospodarczej;
- partnerstwo publiczno-prywatne;
- kompleksową promocję gminy;
- identyfikację potrzeb inwestycyjnych;
- konstrukcję programów operacyjnych i wieloletniego planu²³⁹.

Z kolei w odniesieniu do trzeciego z celów zakłada się:

- stworzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego²⁴⁰;
- ulgi podatkowe dla inwestorów zwiększających zatrudnienie;

²³⁸ Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk – 2004–2015, s. 52.

²³⁹ Współpraca trzech gmin: Buku, Stęszewa i Dopiewa doprowadziła do utworzeniu Stowarzyszenia – Lokalna Grupa Działania „Źródło” i opracowania „Lokalnej strategii rozwoju”. W 2009 r. stowarzyszenie złożyło wniosek o dofinansowanie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 zadań dotyczących opracowanej w 2008 r. „Lokalnej strategii rozwoju”. Warto podkreślić, że Stowarzyszenie – Lokalna Grupa Działania „Źródło” łączy przedstawicieli gmin Buk, Stęszew i Dopiewo reprezentujących sferę publiczną, społeczną i gospodarczą; Wykonanie Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk, dnia 14 kwietnia 2009 r. BGK.3054/7/ 2009, s. 5.

- uzbrojenie terenów²⁴¹;
- promocję gospodarstw ekologicznych;
- wspieranie powstawania grup producenckich;
- doradztwo rolnicze.

Do bezpośrednich narzędzi, którymi dysponuje miasto i gmina Buk we współpracy z podmiotami gospodarczymi, można zaliczyć:

- strefę aktywizacji gospodarczej w Niepruszewie;
- stworzenie oferty inwestycyjnej miasta i gminy Buk;
- obsługę administracyjną podmiotów gospodarczych;
- zwolnienie i umorzenie podatkowe dla przedsiębiorców;
- współpracę z lokalnym stowarzyszeniem przedsiębiorców.

Jak wynika z wyżej przedstawionego zestawienia zawartego w „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk – 2004–2015”, większość celów urzeczywistniających kierunki działań na tym terenie pozostaje w sferze deklaratywnej. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest brak komunikacji struktur samorządowych z przedsiębiorcami. Jak się wydaje, powinna ona obejmować nie tylko przekazywanie informacji o terenach pod inwestycje, ich powierzchni, rodzaju i wielkości, ale także informacje o obsłudze komunikacyjnej czy o uzbrojeniu terenu. W takim wypadku postępowanie proceduralne poprzedzające proces budowlany jest efektywniejsze i znacznie krótsze²⁴².

4.2.8. Komorniki

Gmina Komorniki leży obok południowo-zachodniej granicy Poznania. Jest ona podzielona na 8 sołectw i 14 miejscowości. Zajmuje obszar 66,56 km², który zamieszkuje jest przez 19 425 osób²⁴³. W gminie użytki rolne stanowią 70%²⁴⁴. Poza rolnictwem działalność gospodarczą prowadzi ponad 1500 przedsiębiorców²⁴⁵. Natomiast liczba bezrobotnych, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy, wynosi 187 osób²⁴⁶.

²⁴⁰ Obecnie obowiązuje 35 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wraz ze zmianami. Największe obszary objęte miejscowymi planami to niewątpliwie tereny Strefy Aktywizacji Gospodarczej Niepruszewo oraz tereny południowe wzdłuż obwodnicy miasta Buku.

²⁴¹ Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk – 2004–2015, s. 68.

²⁴² H. Wejmann, Planowanie przestrzenne na przykładzie miasta i gminy Buk, Buk 2010, s. 38 (materiał niepublikowany).

²⁴³ Urząd Statystyczny w Poznaniu, Gmina Komorniki – powiat poznański. „Statystyczne Vademecum Samorządowca 2010”.

²⁴⁴ Program ochrony środowiska wraz z projektem Planu gospodarki odpadami gminy Komorniki. Tom I, s. 23.

²⁴⁵ Na podstawie „Statystycznego vademecum samorządowca 2010” dochody od osób fizycznych i prawnych stanowiły w 2010 r. 67% ogółu dochodów do budżetu gminy. Natomiast dochody z udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych stanowiły 27% ogółu dochodów do budżetu gminy. W 2012 r. podatek ten wyniósł 28,53%.

²⁴⁶ W gminie jest zatrudnionych 9161 osób. „Statystyczne Vademecum Samorządowca 2010”.

Współpraca gminy Komorniki z przedsiębiorcami opiera się na następujących dokumentach, w których zawarta jest strategia rozwoju gminy: „Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy Komorniki”²⁴⁷, „Strategii rozwoju gminy Komorniki”²⁴⁸, „Miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego”²⁴⁹ oraz „Wieloletnim planie inwestycyjnym gminy Komorniki 2006–2015”²⁵⁰.

Do mocnych stron gminy Komorniki można zaliczyć: szybki wzrost gospodarczy, dużą liczbę inwestycji²⁵¹, promocję gminy, dostępność mediów na terenach inwestycyjnych, bliskość Poznania, korzystną lokalizację autostrady A2²⁵², stały wzrost liczby ludności, niskie bezrobocie, linie kolejowe na terenie gminy oraz bocznice kolejową w Szreniawie. Z kolei wśród słabych stron wymienia się: rozdrobnienie własności gruntów, nieuregulowane sprawy własnościowe, konieczność zapewnienia środków na wykup gruntów pod drogi ujęte w planach²⁵³.

W „Strategii rozwoju gminy Komorniki 2006–2015” trzeci cel strategiczny brzmi „Inwestycje w gminie Komorniki”. Zakłada on podjęcie następujących kierunków działań:

- przygotowanie terenów pod inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe;
- dalszą kanalizację gminy;
- regulację stanu prawnego gruntów (drog istniejących i planowanych, pod zieleń publiczną, pod przepompownię ścieków).

Istota pierwszego z kierunków polega na sporządzeniu oferty inwestycyjnej dla osób, które będą chciały podjąć inwestycje zarówno przemysłowo-handlowe, jak i mieszkaniowe. Grunty pod inwestycje powinny charakteryzować się uregulowaną sytuacją własnościową i przygotowanymi planami zagospodarowania przestrzennego. Z racji konkurencji na rynku inwestycyjnym potrzebne będą działania marketingowe. W ich ramach przewidziana jest prezentacja ofert inwestycyjnych w mediach, Internecie czy w wojewódzkich programach promocyjnych.

Drugi z kierunków działań zakłada przyłączenie do sieci kanalizacyjnej jak największej ilości gospodarstw domowych. Inwestycje w tym zakresie przyczynią się do rozwoju polityki ochrony środowiska. Ostatnio zrealizowana na terenie Komor-

²⁴⁷ Załącznik nr 1 do uchwały nr LII/348/2010 Rady Gminy Komorniki z dnia 25 października 2010 r.

²⁴⁸ Uchwała nr XLVI/285/2006 Rady Gminy Komorniki z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie „Strategii rozwoju gminy Komorniki”.

²⁴⁹ Obecnie na obszarze gminy Komorniki jest 98 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

²⁵⁰ Uchwała nr XLVI/283/2006 Rady Gminy Komorniki z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie „Wieloletniego planu inwestycyjnego gminy Komorniki 2006–2015”.

²⁵¹ W 2009 r. z budżetu gminy Komorniki wydatkowano łącznie 59 177,6 tys. zł, z czego 45,1% stanowiły wydatki majątkowe inwestycyjne; Statystyczne vademecum samorządowca 2010.

²⁵² W sąsiedztwie Poznania powstaje korzystny spłot dróg. Jego północną część wyznacza autostrada (Warszawa–Berlin) z dwoma węzłami w Głuchowie i Komornikach. Od wschodu natomiast zamyka go droga krajowa nr 5 (Świecie–Poznań–Wrocław), która w niedługim czasie zostanie przekształcona w trasę ekspresową. W zachodniej części spłotu powstanie „zachodnia obwodnica Poznania” łącząca drogę nr 11 (Poznań–Koszalin) i drogę nr 5 (Poznań–Wrocław) i jednocześnie przecinająca autostradę i drogę nr 2 (Poznań–Świecko).

²⁵³ Strategia rozwoju gminy Komorniki, s. 14.

nik inwestycja, a mianowicie wybudowanie nowoczesnej oczyszczalni, stanowi potwierdzenie tego kierunku działań.

Trzeci kierunek ma na celu doprowadzenie do pozyskania terenów na realizację usług publicznych. Do tego rodzaju zadań należy doprowadzenie wody i odprowadzenie zanieczyszczeń, podejmowanie działań związanych z rozwojem zieleni publicznej oraz regulacja znajdujących się na terenie gminy dróg. Kolejnym źródłem pozyskiwania majątku komunalnego jest przejmowanie gruntów i lokali z likwidowanego stopniowo zasobu Agencji Nieruchomości Rolnych. Prowadzenie tego typu działań powinno w perspektywie długookresowej przyczynić się do uregulowania kwestii własnościowych w zakresie dostarczania usług komunalnych.

Na podstawie wskazanych wyżej kierunków działań można wyciągnąć następujące wnioski. Po pierwsze, przejawem podmiotowej odrębności jednostek samorządu terytorialnego i ekonomiczną podstawą wykonywania jego zadań jest przyznanie prawa własności i innych praw majątkowych, co sprzyja lepszemu zaspokojeniu potrzeb wspólnoty lokalnej. Po drugie, ograniczone źródła pomnażania mienia samorządowego powodują, że gminy są pozbawione możliwości prowadzenia działalności gospodarczej. Po trzecie, wyłączenie prawa do decydowania o przeznaczeniu i sposobie wykonywania własności wpływa na ograniczone możliwości kształtowania oferty inwestycyjnej dla potencjalnych przedsiębiorców oraz, w perspektywie długoterminowej, na uzyskanie zysku.

Do bezpośrednich narzędzi, którymi dysponuje gmina Komorniki we współpracy z podmiotami gospodarczymi, można zaliczyć:

- prowadzenie bazy firm;
- portal dla inwestorów;
- ofertę inwestycyjną gminy Komorniki²⁵⁴;
- obsługę administracyjną podmiotów gospodarczych;
- zwolnienie i umorzenie podatkowe dla przedsiębiorców;
- współpracę z lokalnym stowarzyszeniem przedsiębiorców;
- udostępnienie informacji o zaopatrzeniu terenów inwestycyjnych w media.

4.2.9. Stęszew

Miasto i gmina Stęszew znajduje się w południowo-zachodniej części powiatu poznańskiego. Jest podzielona na 21 sołectw i 33 miejscowości. Powierzchnię gminy ocenia się na 175 km²²⁵⁵. W gminie są zatrudnione 3524 osoby, natomiast liczba bezrobotnych wynosi 251²⁵⁶. Zarejestrowanych podmiotów gospodarczych jest ponad 625²⁵⁷.

²⁵⁴ Tereny inwestycyjne obejmują: Plewiska, Komorniki, Łęczycę, część Wir, Rosnówko, Głuchowo i część Komornik – obszar wzdłuż drogi krajowej nr 5 pomiędzy miejscowościami Szreniawa i Rosnówko, teren Głuchowa i część Komornik, Chomęcice, część Komornik w rejonie drogi powiatowej 645 Komorniki–Mosina przy granicy Wielkopolskiego Parku Narodowego.

²⁵⁵ Statystyczne vademecum samorządowca 2011.

²⁵⁶ Dochody do budżetu gminy od osób fizycznych i prawnych w 2010 r. wyniosły 45,2%. Natomiast udziały z podatku dochodowego od osób fizycznych stanowią 20% ogółu dochodów budżetu gminy.

Wśród dokumentów regulujących stosunki pomiędzy przedsiębiorcami a gminą należy wymienić: „Strategię rozwoju miasta i gminy Stęszew”²⁵⁸, „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania miasta i gminy Stęszew” oraz Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego”.

W Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Stęszew wskazano na jej mocne i słabe strony jako partnera publicznego dla przedsiębiorców. Do mocnych stron można zaliczyć: atrakcyjne położenie gospodarcze – bliskość Poznania, duży rynek zbytu, dobre położenie komunikacyjne – lokalizację przy drodze krajowej nr 5 Poznań–Wrocław, rozwijający się przemysł drobny, prawidłowo rozwinięte usługi i handel, dobrze funkcjonujące motele, hotele, restauracje, obsługę finansowo-bankową firm i ludności, korzystne warunki naturalne do produkcji rolniczej, dobrze rozwinięte rolnictwo, intensywną produkcję drobiarską, dostępna siłę roboczą oraz niskie podatki.

Natomiast słabe strony miasta i gminy Stęszew obejmują: brak zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego zaspokajającego potrzeby gminy; bardzo ograniczone możliwości zbytu produktów rolnych; ograniczone możliwości działalności gospodarczej na terenie Wielkopolskiego Parku Narodowego; brak usług elektrotechnicznych; słabo rozwiniętą bazę turystyczno-wypoczynkową wokół jezior; utrudnione możliwości uzyskania niskoprocentowanych kredytów inwestycyjnych; brak zakładu utylizacji odpadów; niewystarczającą infrastrukturę sanitarno-ściekową; słabo wykorzystywane walory przyrodnicze gminy; niewielki udział kapitału zagranicznego; niespełniającą oczekiwań przedsiębiorców ilość uzbrojonych terenów do aktywizacji gospodarczej, zwłaszcza w obrębie miasta Stęszewa; nierównomierny rozwój miasta i gminy oraz brak wysoko wykwalifikowanych pracowników.

Stworzenie warunków do rozwoju gospodarczego w mieście i gminie Stęszew jest realizowane w kilku etapach:

- etap pierwszy: gmina przyjazna dla inwestorów;
- etap drugi: rozwój turystyczny gminy;
- etap trzeci: marketing gminy.

W ramach pierwszego z etapów należy stworzyć system zachęt dla inwestorów do lokowania kapitału w rozbudowę lub budowę nowych zakładów pracy na terenie gminy. Oprócz systemu zachęt dla potencjalnych inwestorów zakłada się również utworzenie atrakcyjnych terenów pod inwestycje. Będzie to podjęcie inwestycji zaowocują w długoterminowej perspektywie aktywizacją gospodarczą na tym obszarze.

Drugi z etapów stanowi bezpośrednie wskazanie kierunków inwestycji. Z powodu lokalizacji w granicach Wielkopolskiego Parku Narodowego istnieją w Stęszewie warunki dla rozwoju usług turystycznych i rekreacyjnych. Potencjał turystyczny gminy nie jest w pełni wykorzystany. Zatem działania gminy muszą zmierzać w kierunku identyfikacji oczekiwań turystów, a uzyskane w ten sposób dane pozwolą na opracowanie atrakcyjnej oferty turystycznej gminy²⁵⁹.

²⁵⁷ Uchwała XIV/112/2011 Rady Miasta i Gminy Stęszew w sprawie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”.

²⁵⁸ Strategia rozwoju miasta i gminy Stęszew; <http://bip.steszew.pl/index.php?id=13>.

Trzeci etap prowadzi do osiągnięcia celów strategicznych gminy, a zwłaszcza rozwoju gospodarczego. Wymaga on zorganizowania sprawnej, profesjonalnej promocji gminy Stęszew w Wielkopolsce, kraju i za granicą. W celu pozyskania inwestorów, turystów oraz klientów na wyroby produkowane w gminie konieczna jest bardziej efektywna popularyzacja walorów gospodarczych, przyrodniczych i kulturowych gminy Stęszew. Realizacją tych zadań powinien zająć się Ośrodek Przedsiębiorczości. Jego zadania należy skoncentrować na promocji małych i średnich firm, rozwoju turystyki oraz całej gminy.

Istotny wpływ na podniesienie walorów turystycznych gminy ma eksponowanie i zagospodarowywanie pod kątem turystyki charakterystycznych dla Stęszeza i okolic atrakcyjnych miejsc, takich jak: zabytki architektury, Muzeum Regionalne, plaże nad jeziorami. Dużym magnesem dla turystów mogą być obiekty sportowe, ścieżki rowerowe, a także niepowtarzalne imprezy kulturalne lub sportowe charakterystyczne tylko dla Stęszeza. Imprezy takie powinny mieć charakter masowy i bazować na lokalnych tradycjach. Należy je organizować poza okresem wakacyjnym, aby przedłużyć sezon turystyczny.

Zakończenie

Z zaprezentowanego wyżej materiału wynika, że różnorodność działań dotyczących promowania przedsiębiorczości oraz kreowania korzystnych warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze aglomeracji poznańskiej należy ocenić pozytywnie. W ciągu ostatnich lat zwiększa się aktywność samorządu miasta Poznania oraz pozostałych gmin wchodzących w skład aglomeracji w zakresie przedsiębiorczości. W trakcie analizy nie zauważono istotnych różnic dotyczących modelu współpracy samorządu i środowiska gospodarczego w Poznaniu oraz w innych krajowych ośrodkach metropolitalnych. W zbliżony sposób kształtowane są struktury urzędów odpowiedzialnych za obsługę osób chcących podjąć działalność gospodarczą oraz tych, które już ją prowadzą i oczekują fachowej pomocy w sferze swojej aktywności biznesowej.

Należy podkreślić, że skuteczna realizacja wielu z omówionych działań podejmowanych zarówno w aglomeracji poznańskiej, jak i w innych ośrodkach w Polsce nie jest możliwa bez pomocy partnerów zewnętrznych, w szczególności zaś organizacji zrzeszających przedsiębiorców różnych branż. Wszystkie te struktury mają charakter dobrowolny, co znacząco obniża poziom ich reprezentatywności, ale grupują ludzi zaangażowanych w pracę na rzecz społeczności przedsiębiorców. Co istotne, organizacje te realizują szereg własnych przedsięwzięć, które są w pewnym zakresie komplementarne względem projektów podejmowanych przez władze miejskie.

W tym miejscu należy jednak zauważyć, że najpoważniejszym problemem w relacjach pomiędzy samorządem a środowiskiem przedsiębiorców jest słaba komunikacja, wynikająca z asymetrycznych stosunków instytucjonalnych i prawnych. Niemalże wszystkie projekty mają charakter jednostronny, a więc są w istocie rzeczy formą oferty skierowanej do przedsiębiorców. Środowisko gospodarcze ma poczucie instrumentalnego traktowania przez samorząd, z kolei władze lokalne narzekają na ograniczone możliwości nawiązania dialogu społecznego z przedsiębiorcami. Taka sytuacja zagraża realizacji koncepcji wielopoziomowego zarządzania, akcentującej coraz bardziej złożoną sieć powiązań funkcjonalnych pomiędzy instytucjami różnych szczebli i sektorów. Jak się zatem wydaje, niezbędne jest wyłonienie organizacji przedsiębiorców, która byłaby zdolna do prowadzenia działalności doradczej i eksperckiej względem władz miasta.

Autorzy publikacji opowiadają się za utworzeniem samorządu gospodarczego, który powinien stać się instytucją reprezentatywną dla własnego środowiska. Rozbudowywanie bazy członkowskiej przy zachowaniu obecnie stosowanych metod nie doprowadzi do sukcesu. Jak już podkreślono, alternatywą jest ustawowe wykreowanie instytucji samorządu gospodarczego, wzorem ustaw decentralizacyjnych tworzących samorząd terytorialny. Powołany w ten sposób samorząd gospodarczy stanie się partnerem władz administracyjnych, w tym struktur samorządu lokalnego, stanie się w istocie rzeczy elementem sfery władz publicznych w Polsce. Warto również

podkreślić, że ewentualne czerpanie z doświadczeń metropolitalnych miast niemieckich wymaga utworzenia silnego samorządu gospodarczego, opartego na publiczno-prawnych izbach przemysłowo-handlowych.

Przedstawiciele Urzędu Miasta Poznania zajmujący się przedsiębiorczością uznają za pożądaną sytuację, w której środowiska gospodarcze wyłonią kompetentną reprezentację mogącą przejąć część obowiązków związanych z promocją przedsiębiorczości czy rozwojem gospodarczym aglomeracji. Wracając do zapisów „Strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej – metropolia Poznań 2020”, należy przypomnieć, że jednym z jej celów jest wzmocnienie potencjału gospodarczego metropolii poprzez poprawę zinstytucjonalizowanej współpracy podmiotów gospodarczych z samorządami. Jak już wskazano, rzeczywista współpraca byłaby możliwa wówczas, gdyby samorząd terytorialny i reprezentacja przedsiębiorców funkcjonowały na zasadach partnerskich. Odpowiedzią na tego rodzaju zapotrzebowanie może być przygotowany przez zespół badawczy kierowany przez Stanisława Wykrętowicza „Obywatelski projekt ustawy o izbach przemysłowo-handlowych w Polsce”, który zakłada stworzenie powszechnego samorządu gospodarczego, wychodzącego naprzeciw żywotnym interesom polskich przedsiębiorców. Ze wszystkich znanych form działania zbiorowego przedsiębiorców najbardziej skuteczne, zarówno gdy chodzi o reprezentację i ochronę ich interesów, jak i kształtowanie przyjaznego dla nich ładu rynkowego, są korporacje publiczno-prawne, czyli izby samorządu gospodarczego jako podmioty administracji publicznej²⁶⁰.

Tak zorganizowany samorząd gospodarczy bez wątpienia efektywniej wpływałby na działania podejmowane w aglomeracji poznańskiej. Uczestniczenie w przedsięwzięciach gminnych czy inicjowanie projektów realizowanych przez samych przedsiębiorców na ich rzecz wydaje się działaniem niewystarczającym, biorąc pod uwagę potencjał, jakim dysponuje wielkopolskie środowisko gospodarcze. Utworzenie samorządu gospodarczego w Polsce wykracza jednak poza możliwości władz lokalnych czy regionalnych. Jako związek publiczno-prawny tego typu instytucja może być powołana wyłącznie w drodze ustawodawczej. Doświadczenia ostatnich dwóch dekad nie napawają jednak w tym względzie optymizmem. Mimo ponawianych prób, do tej pory nie udało się przekonać większości parlamentarnej do poparcia projektu ustanawiającego w naszym kraju powszechny samorząd gospodarczy. Szczególnej determinacji w tej mierze nie wykazuje również środowisko przedsiębiorców. Z prezentowanych w pracy badań ankietowych wynika, że stopień zaangażowania przedsiębiorców w działania o charakterze publicznym pozostawia wiele do życzenia.

Wracając do spraw lokalnych, należy się zatem zastanowić nad wypracowaniem alternatywnej formuły, która może zapewnić lepsze reprezentowanie interesów przedsiębiorców w ramach aglomeracji poznańskiej. Jak się wydaje, warto rozważyć możliwość stworzenia szerokiej platformy współpracy dobrowolnych organizacji gospodarczych. W tym względzie pewną inspiracją mogą być doświadczenia Sej-

²⁶⁰ S. Wykrętowicz, Posłowie, [w:] Obywatelski projekt ustawy o izbach przemysłowo-handlowych w Polsce: spór o ustrój prawny, Poznań 2007, s. 77–78.

miku Gospodarczego Województwa Wielkopolskiego, który miał być niezależną i apolityczną reprezentacją organizacji działających na rzecz gospodarki, zrzeszających i reprezentujących interesy przedsiębiorców²⁶¹. Celem sejmiku było wyłonienie silnej, jednolitej i trwałej reprezentacji zdolnej do skutecznego wyrażania i obrony interesów zorganizowanych środowisk gospodarczych z regionu Wielkopolski wobec samorządu terytorialnego, administracji rządowej, parlamentarzystów oraz innych partnerów. Zasadniczym zadaniem sejmiku miało być wypracowywanie wspólnego stanowiska organizacji i środowisk gospodarczych we wszystkich kwestiach związanych z prowadzoną działalnością. Fiasko dotychczasowych działań nie zmienia faktu, że warto przemyśleć raz jeszcze formułę sejmiku jako regionalnego parlamentu gospodarczego²⁶². Konkludując, należy zatem wyrazić nie podkreślić, że w wymiarze lokalnym brakuje obecnie efektywnych działań środowiska społecznego przedsiębiorców, które w sferze publicznej mają ograniczony zakres.

Ze strony władz i pracowników samorządowych widać chęć współpracy z reprezentacją przedsiębiorców, bez względu na charakter prawny tego typu instytucji. W tym kontekście wielce zasadne jest przeprowadzenie pogłębionych badań, które umożliwią poznanie opinii przedsiębiorców na temat jakości współpracy z władzami samorządowymi, a także w kwestii pożądanых przez nich zmian w zakresie reprezentacji środowiskowej. Obecny stan prawny powoduje, że głównym inicjatorem działań dotyczących rozwoju metropolitalnej przedsiębiorczości pozostaje samorząd terytorialny, podczas gdy osoby i środowiska najbardziej tego typu działalnością zainteresowane odgrywają marginalną rolę w procesie kształtowania lokalnych stosunków gospodarczych.

²⁶¹ Podobne inicjatywy pojawiały się również w innych ośrodkach metropolitalnych.

²⁶² <http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=63543>; <http://www.doradca-ue.pl/?page=institution&id=73>, z dnia 10.10.2011 r.

Literatura

Archiwalia

- Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu, sygn. 2.
- Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu, sygn. 1630.
- Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu, sygn. 1638.
- Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu, sygn. 1699.
- „Powszechny Dziennik Praw Krajowych i Rządowych” 1850, cz. V, ustawa nr 168, Lwów 1853.

Akty prawne

- Dyrektywa 91/271/EEC dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych.
- Ustawa z dnia 7 marca 1950 r. o Centralnym Urzędzie Drobnej Wytwórczości (Dz.U. 1950 nr 10, poz. 104).
- Ustawa z dnia 14 sierpnia 1969 r. o kształceniu zawodowym (Federalny Dziennik Ustaw BGBl. I.1112).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz.U. 1984 nr 21, poz. 97 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. 1988 nr 41, poz. 324 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U. 1989 nr 17, poz. 92, ze zm. z 1997 r. nr 121, poz. 770).
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 1989 nr 20, poz. 104, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 30 maja 1989 r. o samorządzie zawodowym niektórych podmiotów gospodarczych (Dz.U. 1989 nr 35, poz. 194, ze zm. z 1997 r. nr 121, poz. 770).
- Ustawa z dnia 30 maja 1989 r. o izbach gospodarczych (Dz.U. 1989 nr 35, poz. 195, ze zm.: z 1992 r. nr 75, poz. 368, z 1996 r. nr 43, poz. 189, z 1997 r. nr 121, poz. 770, z 1999 r. nr 139, poz. 934).
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 nr 16, poz. 95, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o izbach rolniczych (Dz.U. 1996 nr 1, poz. 3).
- Ustawa o zmianie ustawy o tymczasowej regulacji prawa izb przemysłowo-handlowych z dnia 23.07.1998 r. (Federalny Dziennik Ustaw BGBl. I, 1887, poprawka w Dzienniku Ustaw BGBl. 3158).
- Ustawa z 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o rzemiośle (Dz.U. 2001 nr 129, poz. 1445).
- Niedersächsische Gemeindeordnung in der Fassung vom 28. Oktober 2006, § 113a bis 113g GO Nds.
- Gesetz zur vorläufigen Regelung des Rechts der Industrie- und Handelskammern vom 18. Dezember 1956 (BGBl. I, 920).
- Gesetz über die Errichtung des Verbands Region Stuttgart vom 7. Februar 1994.

- Kammerrecht: Gesetz zur vorläufigen Regulung des Rechts der Industrie- und Handelskammern, Deutscher Industrie- und Handelstag (DIHG), wrzesień 1999.
- Satzung der Industrie- und Handelskammer zu Kiel in der von der Vollversammlung der Kammer gemäß § 4 IHKG am 28. 11. 1979 beschlossenen Fassung mit den Änderungen durch Beschluß der Vollversammlung am 9.03.1987.
- Sitzungsvorlage nr 29/2005 Verkehrsausschuss am 14 September 2005.
- Rozporządzenie ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 25 listopada 1919 r. w przedmiocie izb przemysłowo-handlowych w byłej dzielnicy pruskiej. Tygodnik Urzędowy Ministra b. dzielnicy pruskiej nr 67 z 1919 r.
- Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 15 lipca 1927 r. o izbach przemysłowo-handlowych (Dz.U. 1927 nr 67, poz. 591).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego; ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz.U. 2001 nr 62, poz. 627).
- Rozporządzenie nr 115/06 Wojewody Wielkopolskiego z 24 maja 2006 r. wyznaczające aglomerację Murowana Goślina.
- Rozporządzenie nr 206/06 Wojewody Wielkopolskiego z 18 października 2006 wyznaczające aglomerację Poznań.
- Uchwała nr XX/149/2000 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 29 lutego 2000 r. w sprawie uchwalenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Buk” wraz ze zmianą zatwierdzoną uchwałą nr XII/54/2007 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 26 czerwca 2007 r.
- Uchwała nr XII/129/2003 Rady Miejskiej Gminy Stęszew z dnia 29 grudnia 2003 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego nr 21, poz. 606, z dnia 24 lutego 2004 r.).
- Uchwała nr XIV/146/2004 Rady Miejskiej Gminy Stęszew z dnia 30 marca 2004 r. w sprawie zwolnień z podatku od nieruchomości z tytułu tworzenia nowych miejsc pracy.
- Uchwała nr XXIII/114/04 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 30 marca 2004 roku w sprawie uchwalenia programu gospodarczego „Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk – 2004–2015”.
- Uchwała nr XXVI/214/04 Rady Miejskiej w Mosinie z dnia 31 maja 2004 r. w sprawie uchwalenia programu „Strategii rozwoju gminy na lata 2003–2013”.
- Uchwała nr XXXVII/315/05 Rady Miejskiej w Mosinie z dnia 24 lutego 2005 r. w sprawie uchwalenia „Planu Rozwoju Lokalnego”.
- Uchwała nr XLI/200/2005 Rady Miasta Luboń z dnia 24 listopada 2005 r. w sprawie przyjęcia „Planu rozwoju lokalnego miasta Luboń”.
- Uchwała nr LXV/405/2005 Rady Gminy Tarnowo Podgórne z dnia 29 listopada 2005 r. w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnowo Podgórne.
- Uchwała nr XLVI/285/2006 Rady Gminy Komorniki z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie „Strategii rozwoju gminy Komorniki”.
- Uchwała nr XLVI/283/2006 Rady Gminy Komorniki z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie „Wieloletniego planu inwestycyjnego gminy Komorniki 2006–2015”.
- Uchwała nr LVII/305/06 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 26 września 2006 r. w sprawie uchwalenia programu gospodarczego pn. „Plan rozwoju lokalnego miasta i gminy Buk wraz z wieloletnim planem inwestycyjnym do roku 2013”.
- Uchwała nr III/15/2006 Rady Gminy Suchy Las z dnia z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawie trybu i szczegółowych warunków zwolnienia od podatku rolnego gruntów gospodarstw rolnych, na których zaprzestano produkcji rolnej.

- Uchwała nr IV/26/2006 Rady Gminy Suchy Las z dnia 28 grudnia 2006 r. w sprawie wprowadzenia zwolnień z podatku od nieruchomości.
- Uchwała Rady Gminy Tarnowo Podgórne nr XVI/113/2007 z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie pomocy *de minimis* dla przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Tarnowo Podgórne poprzez zwolnienie z podatku od nieruchomości.
- Uchwała nr 76/07/V Rady Miasta Puszczykowa z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Puszczykowa”.
- Uchwała nr XXIII/129/2008 Rady Miasta Luboń z dnia 25 września 2008 r. w sprawie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Luboń”.
- Uchwała nr LI/483/2009 Rady Gminy Tarnowo Podgórne z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie uchwalenia programu „Strategii rozwoju gminy Tarnowo Podgórne”.
- Uchwała nr 254/09/V Rady Miasta Puszczykowa z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie przyjęcia „Strategii rozwoju miasta Puszczykowa na lata 2010–2020”.
- Uchwała nr XLVI/421/10 Rady Gminy Suchy Las z dnia 25 lutego 2010 r. w sprawie zwolnień z podatku od nieruchomości z tytułu realizacji nowych inwestycji. Zwolnienie nie może trwać dłużej niż 4 lata podatkowe.
- Uchwała nr LVI/386/10 Rady Miejskiej w Mosinie z dnia 25 lutego 2010 r. w sprawie uchwalenia „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mosina”.
- Uchwała nr 49/2010 Zgromadzenia Górnośląskiego Związku Metropolitalnego z dnia 30 marca 2010 r. w sprawie przyjęcia „Strategii rozwoju górnośląsko-zagłębiowskiej metropolii Silesia do 2025 r.”
- Uchwała nr L/471/10 Rady Gminy Suchy Las z dnia 24 czerwca 2010 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zwolnień z podatku od nieruchomości z tytułu realizacji nowych inwestycji.
- Uchwała XIV/112/2011 Rady Miasta i Gminy Sęszew w sprawie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”.
- Uchwała nr IX/44/11 Rady Miejskiej w Mosinie z dnia 30 marca 2011 r. w sprawie „Lokalnego „Programu rewitalizacji miasta Mosiny na lata 2010–2020” wraz z „Prognozą oddziaływania na środowisko lokalnego programu rewitalizacji miasta Mosiny na lata 2010–2020”.
- Uchwała nr XVII/195/2011 Rady Gminy Tarnowo Podgórne z dnia 27 września 2011 r. w sprawie: uchwalenia „Planu rozwoju lokalnego gminy Tarnowo Podgórne”.
- Uchwała nr XX/141/11 Rady Miejskiej w Mosinie z dnia 19 grudnia 2011 r. w sprawie aktualizacji „Planu rozwoju lokalnego”.
- Dokument przyjęty uchwałą nr LXXII/990/V/2010 Rady Miasta Poznania z dnia 11 maja 2010 r. w sprawie „Strategii rozwoju miasta Poznania do roku 2030”.
- Załącznik do uchwały nr 99/XI/07 Rady Miejskiej w Śremie z dnia 28 czerwca 2007 r.
- Załącznik nr 1 do uchwały nr LII/348/2010 Rady Gminy Komorniki z dnia 25 października 2010.
- Zarządzenie prezesa Centralnego Urzędu Drobnej Wytwórczości z dnia 11 maja 1950 r. w sprawie powołania Komisji Likwidacyjnej oraz likwidatorów izb (Monitor Polski 1950 nr A 56, poz. 645).
- Zarządzenie nr 27/2011 Wójta Gminy Tarnowo Podgórne z dnia 3 marca 2011 r. w sprawie powołania zespołu konsultacyjnego do nowelizacji „Planu rozwoju lokalnego gminy Tarnowo Podgórne”.

Materiały niepublikowane

- Dane z Urzędu Miejskiego w Puszczykowie – stan na dzień 31.03.2010 r.
- Grzelak M., Izba Przemysłowo-Handlowa w Poznaniu jako forma samorządu gospodarczego. Praca doktorska. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 1995.
- Homa B.A., Opinia prawna w sprawie zasad funkcjonowania struktur samorządu gospodarczego w Wielkiej Brytanii i Niemczech, Kancelaria Sejmu – Biuro Studiów i Ekspertyz, 10 marca 1994 r.
- Lokalny program rewitalizacja miasta na lata 2010–2020.
- Opracowanie „Aglomeracja poznańska” przygotowane przez Biuro Obsługi Inwestorów i Promocji Inwestycji Urzędu Miasta Poznania.
- Opracowanie przygotowane przez Biuro Funduszy Europejskich Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy.
- Opracowanie przygotowane przez Biuro Rozwoju Gospodarczego Urzędu Miejskiego Wrocławia.
- Opracowanie przygotowane przez Departament Strategii i Rozwoju Biura Rozwoju Przedsiębiorczości i Miejsc Pracy Urzędu Miasta Łodzi.
- Opracowanie przygotowane przez doradcę burmistrza miasta Lubonia dra Mikołaja J. Tomaszka.
- Opracowanie przygotowane przez Gdańskie Centrum Obsługi Przedsiębiorców Wydziału Polityki Gospodarczej Urzędu Miejskiego w Gdańsku.
- Opracowanie przygotowane przez Górnśląski Związek Metropolitalny.
- Opracowanie przygotowane przez Wydział Strategii i Rozwoju Miasta Krakowa.
- Opracowanie „Wsparcie sektora MSP w mieście Poznaniu” przygotowane przez Wydział Działalności Gospodarczej Urzędu Miasta Poznania.
- Pawłowski B., Krawczyk P., Samorząd gospodarczy, Kancelaria Sejmu – Biuro Studiów i Ekspertyz, raport nr 133, 1998.
- Porozumienie w sprawie współpracy w ramach Sieci Wspierania Przedsiębiorczości i Zatrudnienia.
- Statystyczne vademecum samorządowca 2011.
- Strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej – metropolia Poznań 2020.
- Strategii rozwoju gminy Komorniki.
- Strategia rozwoju Krakowa, załącznik do uchwały nr LXXV/742/05 Rady Miasta Krakowa z dnia 13 kwietnia 2005 r.
- Strategia rozwoju miasta Luboń w latach 2008–2017.
- Strategii rozwoju miasta Poznania do roku 2030.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego 2007–2013, załącznik do uchwały Rady Miejskiej w Śremie z dnia 28 czerwca 2007 r.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk – 2004–2015.
- Strategia „Wrocław w perspektywie 2020 plus”, załącznik do uchwały nr LIV/3250/06 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 6 lipca 2006 r.
- Potrzeby kadrowe przedsiębiorców aglomeracji poznańskiej na tle kierunków społeczno-gospodarczego rozwoju regionu – diagnoza, prognoza, monitoring. Raport końcowy. Prognoza.
- Urząd Statystyczny w Poznaniu, „Statystyczne Vademecum Samorządowca 2010”.
- Wejmann H., Planowanie przestrzenne na przykładzie Miasta i Gminy Buk, Buk 2010.
- Wykonanie „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Buk”, z dnia 14 kwietnia 2009 r. BGK. 3054/7/2009.

Periodyki

- „Studia Prawno-Ekonomiczne”, t. X, 1973.
„Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2003.

Opracowania

- Baldassarr M., Paanetto L., Phelps E.S. (red.), *Institutions and Economic Organization in the Advanced Economies*, MacMillan Press 1998.
- Barański M., Kantyka S., Kubas S., Kuś M., *Samorząd terytorialny i wspólnoty lokalne*, Warszawa 2007.
- Bondyra K., Szczepański M. S., Śliwa P., *Państwo, samorząd i społeczności lokalne*, Poznań 2005.
- Buisness Location Stuttgart 2009/2010, Europäischer Wirtschaftsverlag.
- Cyganek S., *Izby przemysłowo-handlowe w Polsce i w Niemczech*, Poznań 2004.
- Dudek A., *Pierwsze lata III Rzeczypospolitej (1989–1995)*, Kraków 1997.
- Duale Berufsausbildung, Deutscher Industrie- und Handelstag (broszura), sierpień 1999.
- Dziemianowicz W., Mackiewicz M., Malinowska E., Misiąg W., Tomalak M., *Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny*, Warszawa 2000.
- Fukuyama F., *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, Warszawa–Wrocław 1997.
- Grelowski Z., *Samorząd specjalny – gospodarczy, zawodowy, wyznaniowy według obowiązujących ustaw w Polsce*, Kraków 1947.
- Hubert J., *Samorząd gospodarczy. Skrypt z wykładów w roku akademickim 1925/26*, Poznań 1926.
- Izdebski H., *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Warszawa 2009.
- Janicka D., *Ustrój administracji nowożytnej w Europie – zarys wykładu*, Toruń 2002.
- Jańczak J., Musiał-Karg M. (red.), *Pogranicze polsko-niemieckie po 2004 roku. Nowa jakość sąsiedztwa?*, Toruń 2009.
- Kaczmarek T., Mizgajski A. (red.), *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, Poznań 2008.
- Klimczak B. (red.), *Samorząd gospodarczy i zawodowy w procesie powstawania ładu rynkowego w Polsce*, Wrocław 2001.
- Kneymeyer F.L., *Bayerisches Kommunalrecht*, 12. Aufl., Richard Boorberg Verlag, 2007.
- Krajowa Izba Gospodarcza (Polish Chamber of Commerce), Warszawa 2002.
- Kroński A., *Teoria samorządu terytorialnego*, Warszawa 1932.
- Leoński Z., *Materialne prawo administracyjne*, Warszawa 2009.
- Leoński Z., *Nauka o administracji*, Warszawa 2004.
- Lutrzykowski A., Gawłowski R., Popławski M. (red.), *Samorząd terytorialny na przełomie XX/XXI wieku*, Toruń 2010.
- Olson M., *The Logic of Collective Action. Public Goods and Theory of Groups*, Harvard University Press, Cambridge 1971.
- Otto C., *Die Grenzen gemeindlicher Wirtschaftsbetätigung*, Band 7, Centaurus Verlag, 2001.
- Program ochrony środowiska wraz z projektem planu gospodarki odpadami gminy Komorniki*, t. I.
- Püttner G., *Handbuch der kommunalen Wissenschaft Und Praxis*, Band 5, Kommunale Wirtschaft, 2. Aufl., Springer-Verlag, 1984.
- Robakowski K., Żurowski M., *Materiały źródłowe do historii Polski Ludowej*, Poznań 1982.
- Scholz G., *Bayerisches Gemeinde-, Gemeindeverbands Und Gemeindeabgabenrecht*, 6. Aufl., Verlag Franz Vahlen, München 1990.

- Sroka J., *Deliberacja i rządzenie wielopasmowe. Teoria i praktyka*, Wrocław 2009.
- Textbuch, Staats- und Verwaltungsrecht Bundesrepublik Deutschlands, 42 Aufl., C.E. Müller Verlag, 2006/2007.
- Vogelgesang K., Lübking U., Ulbrich I.M., *Kommunale Selbstverwaltung*, 3 Aufl., Erich Schmidt Verlag, 2005, §1.
- Was wir tun – Leistungsprofil der Industrie- und Handelskammern, Deutscher Industrie- und Handelskammertag (broszura), Berlin – listopad 2001.
- Waschko S., *Samorząd gospodarczy w Polsce. Odbitka z bilansu gospodarczego dziesięciolecia polski odrodzonej*, t. II, Poznań 1929.
- Wykrętowicz S., *Obywatelski projekt ustawy o izbach przemysłowo-handlowych w Polsce*, Poznań 2007.
- Wykrętowicz S. (red.), *Samorząd w Polsce. Istota, formy i zadania*, Poznań 2008.
- Zamoyski S., *Samorząd rolniczy*, Kraków 1931.
- Zarzycki A., *Wielkopolska Izba Przemysłowo-Handlowa. Tradycja i współczesność (1851–2001)*, Poznań 2001.
- Zdyb M., *Działalność gospodarcza i publiczne prawo gospodarcze*, Zakamycze 2002.

Źródła internetowe

- <http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=63543>, z dnia 10.10.2011 r.
- http://bip.warszawa.pl/Menu_podmiotowe/Urzadz/Biura_Urzadu/OI/Wydzialy/OI_R/default.htm, z dnia 1.10.2011 r.
- <http://selekt.toensmeier.pl/index.php/selekt-o-nas-gminy-czlonkowskie-selekt/>, z dnia 15.09.2012 r.
- <http://selekt.toensmeier.pl/index.php/selekt-o-nas-spolka-selekt/>, z dnia 15.09.2012 r.
- <http://wklaster.pl/ict>, z dnia 5.10.2011 r.
- <http://www.araw.pl/artykuly/7645/Cel-spolki>, z dnia 3.10.2011 r.
- http://www.bip.krakow.pl/?sub_dok_id=19791, z dnia 8.10.2011 r.
- http://www.buk.gmina.pl/content.php?cms_id=126, z dnia 15.09.2012 r.
- http://www.centrum.pub.pl/portal/index.php?option=com_content&task=view&id=53&Itemid=87, z dnia 1.10.2011 r.
- <http://www.cop.lodzkie.pl>, z dnia 10.10.2011 r.
- <http://www.dig.wroc.pl>, z dnia 3.10.2011 r.
- <http://www.doradca-ue.pl/?page=institution&id=73>, z dnia 10.10.2011 r.
- <http://www.f5.pl>, z dnia 19.08.2012 r.
- <http://www.forumgospodarcze.com>, z dnia 19.08.2012 r.
- <http://www.gdansk.pl/gospodarka,910.html>, z dnia 1.10.2011 r.
- http://www.gfp.com.pl/podstawy_prawne.html, z dnia 2.10.2011 r.
- <http://www.gzm.org.pl>, z dnia 1.10.2011 r.
- http://www.gzm.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=95&Itemid=61, z dnia 2.10.2011 r.
- <http://inkubatory.slask.pl>, z dnia 3.10.2011 r.
- http://www.investgda.pl/?pl_o-nas,23, z dnia 1.10.2011 r.
- http://www.klasterlodzki.pl/o_projekcie/celprojektu.php, z dnia 2.10.2011 r.
- http://www.krakow.pl/biznes/1118,artykul,dlaczego_krakow_.html, z dnia 10.10.2011 r.
- <http://lop.uml.lodz.pl>, z dnia 4.10.2011 r.
- http://www.lubon.mserwer.pl/content.php?cms_id=301&lang=pl&p=p7, z dnia 1.10.2011 r.
- <http://www.metropolregion.de>, z dnia 10.09.2012 r.

http://www.mosina.pl/asp/pl_start.asp?polozenie=20&typ=14&sub=282&menu=60&strona=1, z dnia 15.09.2012 r.

<http://www.msp.krakow.pl/artic le/id/3940,73,Protokoly>, z dnia 9.10.2011 r.

<http://www.najlepsze-kadry.wlkp.pl>, z dnia 4.10.2011 r.

<https://www.pfpk.pl>, z dnia 10.10.2011 r.

http://www.pomorskie.eu/pl/drg/pomorska_rada_przedsiębiorczosci, z dnia 2.10.2011 r.

<http://www.poznan.pl/lidermsp>, z dnia 4.10.2011 r.

<http://www.poznan.pl/mim/public/go>, z dnia 1.10.2011 r.

<http://www.poznan.pl/mim/public/msp>, z dnia 1.10.2011 r.

<http://www.poznan.pl/mim/public/msp/pages.html?id=782&instance=1017&lang=pl>, z dnia 1.10.2011 r.

<http://www.poznan.pl/mim/public/msp/pages.html?co=list&id=4871&ch=19176&instance=1017&lang=p l&lhs=msp>, z dnia 5.10.2011 r.

<http://www.poznan.pl/mim/public/msp/pages.html?co=list&id=4871&ch=6448&instance=1017&lang=p l&lhs=msp>, z dnia 2.10.2011 r.

<http://www.poznan.pl/mim/public/msp/pages.html?co=list&id=4871&ch=19702&instance=1017&lang=p l&lhs=msp>, z dnia 2.10.2011 r.

<http://www.poznan.pl/pdp>, z dnia 4.10.2011 r.

<http://www.pptp.pl>, z dnia 5.10.2011 r.

<http://www.rig.katowice.pl/default.aspx?docId=304&newsId=2083&templId=5>, z dnia 2.10.2011 r.

<http://www.sds.lodz.pl>, z dnia 1.10.2011 r.

<http://www.um.warszawa.pl/aktualnosci/juz-dziala-rada-ds-polityki-innowacji>, z dnia 1.10.2011 r.

<http://www.um.warszawa.pl/dla-firm-i-inwestorow/artykuly-dla-firm-i-inwestorow/organizacje-i-instytucje-wspierajace-msp?page=0,0>, z dnia 10.10.2011 r.

<http://www.um.wroc.pl/m3535>, z dnia 12.10.2011 r.

Strategia rozwoju miasta i gminy Stęszew; <http://bip.steszew.pl/index.php?id=13>, z dnia 15.09.2012 r.

W serii Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej ukazały się dotychczas:

2010

1. Leśnictwo i gospodarka leśna na obszarze aglomeracji poznańskiej
2. Zasoby przyrodnicze i ich ochrona w aglomeracji poznańskiej
3. Krajobraz i dziedzictwo kulturowe wsi w aglomeracji poznańskiej
4. Wyzwania i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej
5. Rynek pracy i mobilność siły roboczej w aglomeracji poznańskiej
6. Marketing terytorialny w aglomeracji poznańskiej
7. Sport w aglomeracji poznańskiej
8. Transport w aglomeracji poznańskiej

2011

9. Strategie rozwoju wybranych obszarów metropolitalnych w Europie. Rekomendacje dla aglomeracji poznańskiej
10. Infrastruktura techniczna i usługi komunalne w aglomeracji poznańskiej
11. Potencjał gospodarczy aglomeracji poznańskiej
12. Spójność terytorialno-administracyjna aglomeracji poznańskiej
13. Procesy demograficzne w aglomeracji poznańskiej w latach 1999–2009
14. Organizacja przestrzenna i funkcjonowanie usług edukacyjnych w aglomeracji poznańskiej
15. Funkcjonowanie i integracja aglomeracji poznańskiej w opinii mieszkańców i polityków lokalnych
16. Gospodarka rolna w aglomeracji poznańskiej
17. Usługi zdrowotne i socjalne w aglomeracji poznańskiej
18. Założenia i proces budowy strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej

2012

19. Transport publiczny w aglomeracji poznańskiej – propozycje usprawnień
20. Turystyka w aglomeracji poznańskiej
21. Współpraca środowiska gospodarczego z samorządem terytorialnym w aglomeracji poznańskiej
22. Pozycja konkurencyjna Poznania wśród metropolii krajowych i europejskich

